

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ .

ΙΔΡΥΘΕΙΣ ΤΩ 1899 ΥΠΟ Δ. ΒΙΚΕΛΑ

59

59

Σ. Θ. ΛΑΣΚΑΡΙ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ

Ο ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΙ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΠΑΝΣΤΑΣΙΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΩΛΗΣΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

52 - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - 52 (Μέγαρον Ἀρσακείου)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Δραχ. 5.00

117905

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
Ἰδρυθεὶς τῷ 1899 ὑπὸ Δ. Βικέλα

59

59

Σ. Θ. ΛΑΣΚΑΡΙ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ

Ο ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ
ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΙ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΩΛΗΣΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ Ι. Ν. ΣΙΔΕΡΗ

ΒΙΒΛΙΟ
ΠΩΛΕΙΟΝ

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ:

Περὶ Μικτῶν Γάμων ἐν Ἑλλάδι. (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Θέμιδος»). Ἀθῆναι 1920.

Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐν Ἑλλάδι. Ἀθῆναι 1924.

Ὁ Φιλελληνισμὸς ἐν Ἀμερικῇ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν. Ἀθῆναι 1926.

Ὁ Χαρίλαος Τρικούπης καὶ ἡ Ἐνωσις τῆς Ἑπτανήσου. Ἀθῆναι 1930.

Capodistrias avant la révolution grecque. Ἀωζάννη 1918.

La Politique extérieure de la Grèce avant et après le Congrès de Berlin. Παρίσι 1924.

L'Académie Ioniennne.. (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Revue des Etudes Napoléoniennes). Παρίσι 1924.

La Première Alliance entre la Grèce et la Serbie. (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Monde Slave). Παρίσι 1926.

ΒΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

117925n

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Προβαίνων εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς παρούσης μελέτης, ἐπ' ἀφορμῇ τῶν ἐορτῶν τῆς Ἑκατονταετηρίδος, ὁ Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων ἠθέλησε νὰ συμβάλῃ διὰ μιᾶς σχεδὸν ἀγνώστου σελίδος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας. Διαμείνας ἐπὶ μακρὸν ἐν Γερμανίᾳ, ὡς γραμματεὺς τῆς ἐν Βερολίνῳ Ἑλληνικῆς πρεσβείας, ὁ κ. Λάσκαρις ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ μελετήσῃ ἐπὶ τόπον καὶ ἐπὶ τῇ βάσει συγχρόνων πηγῶν τὰ τῆς δράσεως τῶν Γερμανῶν Φιλελλήνων διαρκούντος τοῦ Ἀφῶτος. Ἡ ἐργασία του αὕτη θὰ ἀναγνωσθῇ βεβαίως ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς εἰδικῶς περὶ τὴν Ἱστορίαν ἀσχολουμένους, ἀλλ' ἀπὸ πάντα ἐνδιαφερόμενον διὰ τὸν ἰσχυρὸν ἀντίκτυπον, ὃν ἔσχεν ἐν τῇ Δύσει ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1821.

Μάρτιος 1930

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΤΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΟ ΤΟΥ 1821

Τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ συμπάθεια τῶν Γερμανῶν διὰ τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα δὲν χρονολογοῦνται μόνον ἀπὸ τοῦ 1821. Πολὺ πρὶν, συναντῶμεν ἐν Γερμανίᾳ ἄνδρας οἵτινες ἐθεώρησαν τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡς συμφορὰν δι' ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην, καὶ ὡς καθῆκον τῆς Χριστιανωσύνης τὴν ἐκδίωξιν τῶν Ἀπίστων ἀπὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου. Ἦδη ὁ Λούθηρος⁽¹⁾ ἐξέφραξε τὴν λύπην του διότι πολλοὶ χριστιανοὶ ἐφυλάκίζοντο καὶ ὑφίσταντο τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν Τούρκων χωρὶς οὐδεὶς νὰ συγκινηθῆ ἢ νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐπέμβῃ χάριν αὐτῶν.⁽²⁾ Ἀνάλογα αἰσθήματα ἔδειξαν ὁ αὐστριακὸς ἰησουΐτης Γεώργιος SCHERER⁽³⁾ καὶ ὁ ἐκ Νυρεμβέργης ἱεροκῆρυξ JOHANN WÜLFER,⁽⁴⁾ ὅστις, ὡς

(1) 1483-1546.

(2) Βλ. TISCHREDEN, Ἔκδ. FÖRSTEMANN καὶ BINDEIL, Βερολίνον 1848, Μέρος 4ον, σ. 654.

(3) 1539-1605 (γνωστὸς διὰ τὸν κατὰ τοῦ προτεσταντισμοῦ ἐν Αὐστρίᾳ ἀγῶνα του), ἐν τῇ PREDIGT VOR DEM UNGARISCHEN LANDTAGE 1595.

(4) 1651-1724

βραδύτερον ὁ Μίλτων ἐν Ἀγγλία καὶ ὁ Βολταῖρος ἐν Γαλλία, (1) εἶχεν ὄνειρευθῆ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Βύλφερ εἶχε γνωρισθῆ καὶ προσωπικῶς μετὰ διαφόρων Ἑλλήνων ἐν Βενετία, ἐξηκολούθησε δέ, καθ' ὅλον τὸν βίον του τηρῶν μετ' αὐτῶν τακτικὴν ἀλληλογραφίαν καὶ δὴ εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἣν ἐγνώριζε κατὰ βάθος. Νεώτατος ἀκόμη, τὸ 1669, φοιτητῆς ὢν τοῦ ἐν ALTDORF Πανεπιστημίου, εἶχε συγγράψῃ ἑλληνιστὶ καὶ μάλιστα ἐμμέτρως ἔκκλησιν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως ὑπὸ τὸν τίτλον: *Ἡ νῦν Ἑλλὰς ἐλεεινολογοῦσα διὰ τὴν ἐρήμωσιν καὶ παρὰ τῶν ἀλλοδαπῶν μάλιστα δὲ τῶν Τευτόνων βοήθειαν αἰτουμένη, Δημοσίῳ λόγῳ προκαταβεβλημένη, ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Οὐνλφήρου Νυρεμβεργέως, ἐν τῇ τῶν Νωρικῶν Ἀκαδημίᾳ Παλαικώμῃ λεγομένη. Ἐνιαυτῷ τῆς παρθενογονίας χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἑξηκοστῷ ἐννάτῳ, μηνὸς Δεκεμβρίου ἡμέρᾳ ἑβδόμῃ.* (2)

Ἐν αὐτῇ ὁ Βύλφερ, ὀμιλεῖ ἐξ ὀνόματος τῆς Ἑλ-

(1) Περὶ τοῦ Φιλελληνισμοῦ τοῦ Βολταίρου βλ. τὴν μελέτην τοῦ κ. Κ. Καιροφύλα, Voltaire Philhellène, ἐν Messenger D' Athènes, 23 Ἰουλίου 1929 καὶ ἐπ.

(2) βλ. JOHANN WÜLFER, HELLAS AN DIE TEUTSHEN. EIN JAMMERSCHREI UM HÜLFE, IN GRIECHISCHEN HEXAMETERN κλπ, ἔκδ. μετὰ βιογραφικοῦ σημειώματος ὑπὸ J. A. GÖZ Νυρεμβέργῃ 1822.

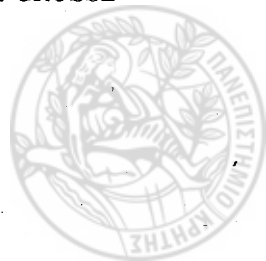

λάδος ἥτις στενάζουσα καὶ ὀδυρομένη διὰ τὰ βασι-
 νιστήρια εἰς ἃ ὑποβάλλονται τὰ τέκνα της ὑπὸ τῶν
 Τούρκων, ζητεῖ τὴν ἀρωγὴν τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐ-
 ρώπης καὶ δὴ τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου Α'.⁽¹⁾
 («Κλῦθε ὦ Αὐτοκράτωρ ἰκέτις τείν ἄντα ἰκάνω»),
 ἐπικαλουμένη τὴν κοινὴν τοῦ Χριστοῦ θρησκείαν καὶ
 τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, γλῶσσαν τῆς Καινῆς Δια-
 θήκης καὶ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ τὸ
 ἔνδοξον τῶν Ἑλλήνων παρελθόν. Ἰκετεύει δὲ καὶ πα-
 ρακαλεῖ ἢ Ἑλλὰς ὅπως οἱ «βασιλῆες ἀγαθοὶ» ἐκδιώ-
 ξωσι τοὺς Τούρκους ἐξ Εὐρώπης καὶ ἀπελευθερώσωσι
 τοὺς Ἑλληνας καθ' ὅσον «οὐδὲν ἐλευθερίας ἀνθρώποις
 βέλτερον ἐστίν. Ὅστις ἐλευθερίας ἀπολαύει, ὄλβιος
 ἐστίν. Ὅστις κείνης στερεῖται κρυεραῖς ἄτεσι παλαίει».

Τὸ ἐνδιαφέρον των διὰ τὴν σύγχρονον Ἑλλάδα
 ἔδειξαν ἐνωρὶς οἱ Γερμανοὶ καὶ δι' ἀφηγήσεων ταξει-
 δίων ἅτινα τινες ἐξ αὐτῶν ἐπεχείρησαν ἀνὰ τὴν ἐγγυὲς
 Ἀνατολήν. Τελευτοῦντος τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος ἦλθε παρ'
 ἡμῖν ὁ σοφὸς βοημὸς BOHUSLAW LOBKOWITZ⁽²⁾ ἓνα δὲ περίπου αἰῶνα βραδύτερον (1578)

(1) 1658-1705. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἔλαβε χώραν ἡ δευτέρα
 ἡττα τῶν Τούρκων πρὸ τῆς Βιέννης (1683) καὶ ἡ ἐκδιώξις αὐτῶν ἐξ
 Οὐγγαρίας ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Εὐγενίου.

(2) 1462-1510 Ἐκλογὴν τῶν ἔργων του ἐξέδωκε τὸ 1836 ἐν
 Πράγῃ ὁ Κ. WINARIGKY. Βλ. καὶ CORNOVA, DER GROSSE
 BOHEME BOHUSLAW LOBKOWITZ Πράγα 1908.

ὁ συγγραφεὺς τῆς ORIENTALISCHE REYSS, HANS JAKOB BREUNING. (1) Συγχρόνως περὶ τοῦ ἐν TÜBINGEN πανεπιστήμιον ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἓνα νεαρὸν ἑλληνοεὐρωπαϊκὸν θεολόγον STEPHAN GERLACH, (2) ἵνα πληροφορηθῆ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Βυζαντίου, καὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς τῶν Διαμαρτυρομένων, ὁ δὲ «φιλελληνέστατος καὶ χριστιανὸς φιλέλληνας», ὡς ἑαυτὸν ἀπεκάλεε, MARTIN CRUSIUS (3) (KRAUS), θεολόγος καὶ καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης, ἐδημοσίευσεν ἐν Βασιλείᾳ (1584) ἑλληνοεὐρωπαϊκὴν καὶ λατινιστὴν τὸ γνωστὸν τοῦ ἔργου TURCOGRAECIA, περιέχον, σὺν ἄλλοις, μελέτας περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως καὶ ἀνατύπωσιν τῆς ἀλληλογραφίας, ἣν ὁ Κρούσιος ἐτήρει μετὰ διαφόρων ἐν Κωνσταντινουπόλει διακεκριμένων Ἑλλήνων, ἰδίᾳ τοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλά. Αἱ πολλαὶ σχέσεις ἄλλως τε τοῦ Κρούσιου πρὸς Ἑλληνας διαφαίνονται καὶ ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ αὐτοῦ, οὗ τὴν ἔκ-

(1) 1557-1616

(2) 1546-1612

(3) 1526-1607 Ὁ Κρούσιος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων οἵτινες ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει πολλὰ περισσότερα τὰ κοινὰ μετὰ τοῦ Διαμαρτυρομένου Δόγματος ἢ μετὰ τοῦ τῶν Καθολικῶν.

δοσιν ανέλαβεν ἐσχάτως ἢ ἐν Τυβίγγη πανεπιστημιακῇ Βιβλιοθήκῃ. (1)

Πλὴν τῶν ἐξαιρέσεων τούτων ὅμως τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Γερμανῶν κατὰ κανόνα πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα κυρίως ἐστρέφεται, ὡφείλετο δὲ εἰς τὴν θέσιν ἣν ἡ μελέτη τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἤρχισε καταλαμβάνουσα εἰς τὰ γερμανικὰ πανεπιστήμια, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ MELANCHTON (2) ἐδημοσίευσε τὴν περιώνυμον γραμματικὴν του, ὁ δὲ ERASMUS (3) καὶ ὁ REUCHLIN (4) ἀπέδωκαν εἰς τὰ ἐλληνικὰ γράμματα τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς θέσιν, ἣν κατὰ τὸν Μεσαίωνα εἶχε καταλάβει ἀποκλειστικῶς ἡ μελέτη τῆς λατινικῆς. Τὸ Βυζάντιον ὅμως καὶ ὁ βυζαντινὸς πολιτισμὸς, ὧν τὴν φήμην οὐκ ὀλίγον εἶχον βλάβει οἱ Σταυροφόροι καὶ αἱ θρησκευτικαὶ διενέξεις, ὀλίγον σχετικῶς ἐνδιέφερον τὸ πλεῖστον τῶν Γερμανῶν. Τοῦτο διαφαίνεται καὶ ἐν τῇ φιλολογίᾳ τῶν χρόνων ἐκείνων, ἐν ἧ σπανιώτατα καὶ κατ' ἐξαιρέσιν μόνον γίνεται λόγος περὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Τοιαύτας ἐξαιρέσεις ἀποτελοῦ-

(1) DIARIUM MARTINI CRUSII, ἔκδ. GOEZ καὶ CONRAD, TÜBINGEN 1927. Βλ. σχ. καὶ τὰ Βυζαντινὰ καὶ Νεοελληνικὰ Χρονικὰ τοῦ κ. Βέη 1928, σ. 473-476.

(2) 1497-1560. Τὸ πραγματικόν του ὄνομα ἦτο SCHWARZERD (SCHWARZ=Μέλας καὶ ERDE=χθών)

(3) 1467-1536. Ἡ ἐρασμικὴ προφορὰ τῆς ἐλληνικῆς χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1528.

(4) 1455-1522. Ἐπωνομασθεῖς, ἐπὶ τὸ ἐλληνικώτερον, ΚΑΠΝΙΩΝ !

σιν ὁ OSWALD VON WOLKENSTEIN (1) ἀφηγούμενος ἐρωτικὰς περιπετείας εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ὁ HANS JAKOB GRIMMELSHAUSEN (2) μεταφέρων τὴν ὑπόθεσιν, ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ μυθιστορηματὸς του DER SELTSAME SPRINGINSFELD, ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι, καὶ τινες πολεμισταί, συγγραφεῖς πολεμικῶν ἀσμάτων, οἵτινες ὑπηρετήσαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Βενετῶν κατὰ τῶν Τούρκων. (3)

Ὁ ΙΗ'. ὁμοῦ αἰὼν σημειῶν τὸν πλήρη θρίαμβον τῆς μελέτης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ στρέψῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Γερμανικῆς λογοτεχνίας καὶ πρὸς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα.

Πράγματι, ἀπὸ τῶν μέσων ἰδίᾳ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὁ WINCKELMANN (4) καὶ οἱ νεο-ουμανισταὶ ἤνοιξαν νέους ὀρίζοντας εἰς τοὺς περὶ τὰς κλασσικὰς σπουδὰς ἀσχολουμένους καὶ ἀπέδειξαν τὴν ἀναμφισβήτητον

(1) 1377-1445.

(2) 1625-1676.

(3) Πρβλ. TOBLER, SCHWEIZERISCHE VOLKSLIEDER, FRAUENFELD 1884, τ. α'. σ. 56-60, καὶ DITFURTH, HISTORISCHE VOLKSLIEDER, 1648-1706, σ. 113, 156, 267.

(4) 1717-1768. Ἡ α'. ἐκδοσις τῆς παγκοσμίου φήμης GESCHICHTE DER KUNST DES ALTERTHUMS χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1764. Ταύτης εἶχον προηγηθῆ τὸ 1755 τὰ GEDANKEN ÜBER DIE NACHAHMUNG DER GRIECHISCHEN WERKE IN DEK MALEREI UND BILDHAUERKUNST.

ὑπεροχὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἔναντι τῶν Λατίνων. Ἐκτοτε τῆς μελέτης τῆς λατινικῆς ὑπερέχει πλέον κατὰ πολὺ ἢ τῆς ἑλληνικῆς καὶ τὸν Φαῖδρον, τὸν Σενέκαν, τὸν Κουῖντιλιανὸν ἢ τὸν Βιργίλιον ἀντικαθιστῶσιν ἐν τῇ πανεπιστημιακῇ διδασκαλίᾳ ὁ Αἰσωπος, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Ὅμηρος. Ἀπὸ τοῦ LESSING⁽¹⁾ (1729-1781) καὶ τοῦ HERDER (1744-1803) μέχρι τοῦ SCHILLER (1759-1805) καὶ τοῦ GOETHE (1749-1832) ἡ γερμανικὴ φιλολογικὴ παραγωγὴ διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίρροισιν τῶν Ἑλλήνων κλασικῶν.⁽²⁾

Διάφοροι μυθιστοριογράφοι ἤχθησαν ἐκ τούτου νὰ ἐκλέξωσι τὴν Ἑλλάδα ὡς τόπον διαδραματίσεως τῆς ὑποθέσεως τῶν ἔργων αὐτῶν. Πρῶτος, χρονολογικῶς, μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ὁ HEINSE,⁽³⁾ ὅστις εἰς τὸν ARDINGHELLO μεταφέρει τοὺς ἥρωας τοῦ μυθιστορήματός του εἰς τὰς ἑλληνικὰς νήσους, ἀποδίδων αὐτοῖς τὴν πρόθεσιν ὅπως ἐλευθερώσωσι τοὺς ὠραίους αὐτοὺς τόπους ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ὁ

(1) Μαθητοῦ τοῦ περιωνύμου ἀρχαιοδίφου καὶ ἀρχαιολόγου J. F. CHRIST (1700-1766), ὅστις δικαίως θεωρεῖται ὡς ὁ πρόδρομος τοῦ Βινκελμανν.

(2) Περὶ τῶν κλασικῶν σπουδῶν ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὸν ΙΗ'. αἰῶνα πρβλ τὸν 3ον τόμον τοῦ περισπουδάστου ἔργου τοῦ JOHN EDWIN SANDYS, A HISTORY OF CLASSICAL SCHOLARSHIP, CAMBRIDGE 1908 (κεφ. 16ον καὶ ἐπ.)

(3) 1746-1803.

ARDINGHELLO έγράφη τὸ 1785, ὄχι πολλὰ ἔτη μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ὁρλόφ, ἣτις ἐνέπνευσε καὶ δύο συγχρόνους ποιητάς, τὸν JOHANN BENIAMIN MICHAELIS (1746-1772) εἰς τὸ RUSSISCHES KRIEGSLIED ZUR SEE ⁽¹⁾ καὶ τὸν JOHANN GOTTLIEB WILLAMOW (1736-1776) εἰς τὸ ABSCHIEDSLIED DER RUSSISHEN FLOTTE IN JULIUS 1770. ⁽²⁾ Ἀμφότεροι καλοῦσι τοὺς Ἑλληνας εἰς τὰ ὄπλα.

Πολὺ γνωστότερος ὅμως τοῦ HEINSE κατέστη ὁ FRIEDRICH HÖLDERLIN ⁽³⁾ διὰ τοῦ ὑπὸ τύπον ἐπιστολῶν μυθιστορήματός του HYPERION (1797 — 1799), ἐν ᾧ περιγράφονται πολεμικο-εἰδυλλιακὰ ἐπεισόδια τῆς ἐν Ἑλλάδι διαμονῆς τοῦ ἥρωος τοῦ μύθου ⁽⁴⁾. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου ὑπῆρξε καταπληκτική, τοῦ Ὑπερίονος παραμείναντος καὶ σήμερον ἐνὸς τῶν δημοφιλεστέρων διηγημάτων τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας. Ἀπὸ φιλελληνικῆς δὲ ἀπόψεως εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι, καίτοι ὁ συγγραφεὺς ἀφίσταται ἐνίοτε τῆς ἱστορικῆς

⁽¹⁾ Ἐν GÖTTINGER MUSENALMANACH τοῦ 1773.

⁽²⁾ Ἐν SÄMTLICHE POETISCHE SCHRIFTEN, Λειψία 1779, σ. 205. Ὁ WILLAMOW εἶχε ζῆσει ἐπὶ μακρὸν ἐν Ρωσίᾳ.

⁽³⁾ 1770—1843.

⁽⁴⁾ Περὶ τοῦ Ὑπερίονος πρβλ. καὶ Π. Κοντογιάννη, *Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν πρῶτον ἐπὶ Αἰκατερίνης Β΄. Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον*, Ἀθ. 1903 σ. 457-8.

ἀληθείας, τὸν χαρακτηρίζει οὐχ' ἦττον βαθεῖα πολιτικὴ ἀντίληψις τῶν γεγονότων, π. χ. ὅταν ὁ ἥρωσ τοῦ διηγήματος, ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν Τούρκων μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος τοῦ 1770, ἀνακράζει ὅτι οἱ Ρῶσσοι θὰ ἤθελον νὰ μεταχειρισθοῦν τοὺς Ἕλληνας ὡς τυφέκια (II, σ. 132).

Πλὴν τοῦ Ὑπερίονος ὁ HÖLDERLIN ἔγραψε καὶ διάφορα ποιήματα σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν Ἑλλάδα⁽¹⁾, μετέφρασε δὲ καὶ δράματα τοῦ Σοφοκλέους καὶ ὠδὰς τοῦ Πινδάρου.

Χαρακτηριστικὰ τοῦ γοήτρου οὗτινος ἔχαιρε παρὰ τοῖς Γερμανοῖς, τελευτῶντος τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος, ἡ Ἑλλὰς εἶναι καὶ διάφοροι σύγχρονοι κωμωδίαὶ καὶ σάτυροι τῆς κληθείσης «γραικομανίας». Ἡ γνωστότερα καὶ εὐφρεστέρα αὐτῶν εἶναι ἡ τοῦ JULIUS VON VOSS⁽²⁾ ὑπὸ τὸν τίτλον DIE GRIECHHEIT, ἐν Βερολίῳ, τὸ 1807⁽³⁾, τὸ πρῶτον ἀναβιβασθεῖσα. Πρόκειται περὶ τῆς ἱστορίας βαρώνου, ὅστις ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ του διὰ πᾶν τὸ ἑλληνικόν, ἀποφασίζει νὰ ἐξελληνίσῃ ὁλόκληρον τὴν ἐξοχικὴν του ἔπαυλιν, φυ-

(1) Βλ. ἰδίᾳ τὰ ὑπὸ τὸν κοινὸν τίτλον DISTICHEN UND SPRÜCHE.

(2) 1768-1832

(3) Ἐδημοσιεύθη ἐν σ. 1. τῶν LUSTSPIELE, Βερολίνον 1817. Σχετικῶς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὁ I. V. VOSS ἐξέδωκε βραδύτερον (Βερολίνον 1826), BEGEBENHEITEN EINES JUNGEN THEOLOGEN IN DER MOLDAU UND GRIECHENLAND.

τεύων ἐλαιόδενδρα, ἀποκαλῶν δι' ἑλληνικῶν ὀνομάτων τὰ διάφορα τοπεῖα (μετονομάζων οὕτως Ἴλισσὸν τὸ ποτάμιον τοῦ Μύλου καὶ Κυνόσαργες τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου), ἐνδύων τοὺς χωρικοὺς μὲ ἑλληνικὰς περιβολὰς καὶ ζητῶν νὰ συνεννοηθῇ ἰαμβικῶς μετὰ τῶν ἀμσθῶν ὑπηκόων του. Ἐν τέλει μία μικρὰ ἐπανάστασις τῶν χωρικῶν ἐπαναφέρει αὐτὸν εἰς τὴν λογικὴν.

Μεταξὺ τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα λογοτεχνικῶν ἔργων τῆς περιόδου ταύτης ἀναφέρομεν ἀκόμη τὸ μυθιστόρημα τοῦ C. F. BENKOWITZ, (1) ZAU-
BERER ANGHELION IN ELIS (1798), περιγράφον φανταστικὰς περιπετείας νεαροῦ Ἀγγλοῦ ἐν Ἑλλάδι, τὰ ὑπὸ τὸν τίτλον BLÜTEN UND TRÜ-
MERN δημοσιευθέντα τὸ 1798 διηγήματα τοῦ G.
A. VON HALLEM, (2) ὧν τινὰ διαδραματίζονται ἐν Ἑλλάδι, τὸ τοῦ K. F. G. WETZEL, KLEON
DER LETZTE GRIECHE ODER DER BUND
DER MAINOTEN (1802), τὰ GEMÄLDE VON
GRIECHENLAND(1811) τοῦ γεωγράφου UKERT(3)
συλλογὴν περιγραφῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ὑπὸ
διαφόρων συγγραφέων, καὶ τὸ θεατρικὸν ἔργον τοῦ

(1) 1764 - 1807.

(2) 1752 - 1819.

(3) 1780 - 1851. Ο UKERT ἦτο παιδαγωγὸς τῶν τέκνων τοῦ SCHILLER.

KOTZEBUE⁽¹⁾ με ἄσματα καὶ χορόν, DIE RUI-
NEN VON ATHEN, γνωστότατον λόγῳ τῆς συνο-
δουούσης αὐτὸ μουσικῆς, ἣν συνέθεσεν ὁ μέγας Μπε-
τόβεν. Τὸ κατὰ τὰ ἄλλα μετριώτατον αὐτὸ ἔργον ἀνε-
βιβράσθη τὸ πρῶτον κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἐν Βουδα-
πέστη νέου βασιλικοῦ θεάτρου, τὴν 9 Φεβρουαρίου
1812. Ὁ ποιητῆς φαντάζεται τὴν Ἀθηναῶν ἐγειρομέ-
νην μετὰ δύο χιλιετηρίδων ὕπνον καὶ μεταβαίνουσαν
μετὰ τοῦ Ἑρμοῦ ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου πρὸς ἐπίσκεψιν
τῶν Ἀθηναίων. Πρὸ τῆς τραγικῆς ὁμως μεταβολῆς, ἣν
συναντᾷ ἐκεῖ, φεύγει εἰς Βουδαπέστην καὶ παρίσταται
εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ βασιλικοῦ θεάτρου, τοῦ νέου τού-
του οἴκου τῶν Μουσῶν. Χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς νοο-
τροπίας τῶν ἐν τῇ δύσει κυβερνητικῶν καὶ διοικητι-
κῶν ἀρχῶν εἶναι ὅτι τὸ 1822, μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς
Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἡ λογοκρισία ἐπέβαλε
μεταβολὰς εἰς τὸ ἀρχικὸν κείμενον, τοῦθ' ὅπερ ἤγαγε
καὶ τὸν Μπετόβεν νὰ τροποποιήσῃ ἐν μέρει τὴν πρῶ-
την του σύνθεσιν.

Ἐὰν ὁμως ἐξαιρέσωμεν τὸν Ὑπερίωνα, τὰ ἀφο-
ρῶντα τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα προμνησθέντα ἔργα
εἶναι ἐν τῷ συνόλῳ μᾶλλον μέτρια. Τούναντίον πολὺ
μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν ἔσχον ἐπὶ τῆς φιλελληνικῆς
λογοτεχνίας ὁ SCHILLER, μετὰ τὸ πασίγνωστον ποίημα

(1) 1761 - 1819.

οί Θεοὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἰδίᾳ ὁ GOETHE (1), διὰ τῆς μεταφράσεως δημοτικῶν τινῶν ἑλληνικῶν ᾠμάτων. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Γκαϊτε διὰ τὴν δημῶδη ἑλληνικὴν ποίησιν, ἣτις ἦτο ἐντελῶς ἄγνωστος ἐν Γερμανίᾳ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὀφείλεται εἰς τὸν βεστιφαλὸν WERNER VON HAXTHAUSEN (2) στρατιωτικὸν καὶ διπλωμάτην γλωσσομαθέστατον (ἐγνώριζε δεκαεὶ γλώσσας), ὅστις κατὰ τὰ ἀνά τὴν Ἀνατολὴν ταξείδια του καὶ διαρκοῦντος τοῦ ἐν Βιέννῃ Συνεδρίου, εἶχε λάβῃ γνῶσιν ἰκανοῦ ἀριθμοῦ νεοελληνικῶν ποιήσεων. Συνάντηθεις μετὰ τοῦ Γκαϊτε ἐν Βισβάδεν, τὸ θέρος τοῦ 1815, κατέστησεν εἰς αὐτὸν γνωστὰ τὰ ποιήματα ταῦτα, ὃ δὲ Γκαϊτε ἔδειξεν ἀμέσως πολὺ ἐνδιαφέρον, προτείνας μάλιστα εἰς τὸν HAXTHAUSEN νὰ γράψῃ τὸν πρόλογον τῆς σχεδιαζομένης γερμανικῆς μεταφράσεως. Ἄλλ' ὁ Χαξτχάουζεν, ἄγνωστον ἀκριβῶς διατί, οὐδέποτε προέβη εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς μεταφράσεως ταύτης, παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας προτροπὰς τοῦ Γκαϊτε ὅστις, ἐν τέλει, ἐδημοσίευσεν ὁ ἴδιος γερμανιστί, κατὰ τὸν χειμῶνα 1822-23, ἕξ ἑλληνικὰ δημῶδη ᾠσματα ὑπὸ τὸν κοινὸν τίτλον NEUGRIECHISCHE EPIROTISCHE HELDEN-

(1) Πρβλ. K. DIETRICH, GOETHE UND DIE NEUGRIECHISCHE VOLKSDICHTUNG, ἐν HELLAS JAHRBUCH, Ἄμβουερ-γον 1929 σ. 61 ἐπ.

(2) 1780-1842.

LIEDER. (1) Ὀλίγους μῆνας βραδύτερον ἐδημοσίευσεν ἀκόμη ἓν, τὸ CHARON, (2) καὶ τὸ 1827 ἀπομμήσεις ἑλληνικῶν ἐρωτικῶν τραγουδιῶν, ὑπὸ τὸν τίτλον NEUGRIECHISCHE LIEBESKOLIEN. Πλὴν τοῦ Χαξτχάουζεν ἐχρησίμευσαν εἰς τὸν Γκαϊτε ὡς πηγὴ ὁ FAURIEL (3) καὶ ὁ BUCHON, συντάκτης τοῦ φιλελληνικοῦ παρισινοῦ CONSTITUTIONNEL, ἔνθα κατὰ τὸ 1821 ἤδη εἶχον δημοσιευθῆ γαλλιστὶ νεοελληνικὰ ποιήματα. (23 Αὐγούστου καὶ 1 Ὀκτωβρ.).

Ἡ μετάφρασις τοῦ Γκαϊτε, ἰδοῦσα τὸ φῶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐκίνησε τὸ γενικὸν ἐνδιαφέρον καὶ ἐσχολιάσθη ἐγκωμισστικῶς ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ τύπου. Ἀπὸ καθαρῶς μεταφραστικῆς ἀπόψεως τὸ κείμενον τοῦ Γκαϊτε ἀφίσταται συχνάκις τοῦ πρωτοτύπου, (4) οὐχ' ἦττον κατωρθώθη νὰ τηρηθῆ ὁ ἴδιος ρυθμὸς. Ἐὰν δὲ ἀναλογισθῆ τις τὸ παγκόσμιον κῦρος τοῦ μεγαλυτέρου ποιητοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἀντιληφθῆ ὁποίαν ὑπηρεσίαν παρέσχεν ἡμῖν διὰ τῶν ἐν λόγῳ με-

(1) Βλ. GOETHE, ÜBER KUNST UND ALTERTUM, τ. 4. α'. Στουτγάρδη 1823, σ. 54 ἐπ.

(2) Αὐτόθι, τ. 5'. γ'. σ. 1, Στουτγάρδη 1824.

(3) FAURIEL, CHANTS POPULAIRES DE LA GRÈCE MODERNE. Παρίσιοι. 1824-25.

(4) Ὁ Γουλιέλμος Μύλλερ (περὶ οὗ κατωτέρω) κατακρίνει διὰ τοῦτο τὸν Γκαϊτε ἐν σχετικῇ βιβλιοκρισίᾳ του, δημοσιευθεῖση ἐν τῇ HAL-LISCHE LITTERATURZEITUNG. 1825, ἀρ. 7.

ταφράσεων στρέψας τὴν προσοχὴν τῶν διανοουμένων πρὸς τὴν ἀναγεννωμένην Ἑλλάδα. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Γκαίτε διὰ τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν δεικνύουν ἄλλως τε καὶ αἱ κριτικαὶ του τῶν ἔργων τοῦ Kind καὶ Jken (περὶ ὧν κατωτέρω). (1) Παρηκολούθησε δὲ μετὰ προσοχῆς, ἂν ὄχι καὶ πάντοτε μετὰ σταθερᾶς συμπαθείας, τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἀγῶνος, ἐκφράζων ἐνίοτε κρίσεις ἐπὶ τῶν γεγονότων αἰτινες ἀπέβησαν προφητικά. Οὕτως, ὅταν ὁ ECKERMANN ἐν τοῖς GESPRÄCHE MIT GOETHE ἀναφέρει, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 2 Ἀπριλίου 1829, ὅτι ἡ συνομιλία ἐστράφη περὶ τὸν Καποδίστριαν, οὗτινος ὁ Γκαίτε προεῖπεν ὡς προσεχῆ τὴν πτώσιν, καθόσον μὴ ὧν στρατιωτικὸς δὲν θὰ κατώρθωνε νὰ ἐπιβληθῆ καὶ νὰ διατηρηθῆ. Ἐν γένει δὲ τὸ ἐν Βεῖμάρῃ περιβάλλον τοῦ γηραιοῦ ποιητοῦ ἐδείχθη πάντοτε φιλελληνικώτατον, αὐτὸς τε δὲ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν εὐμενῶς ὑπεδέχοντο τοὺς ἐκάστοτε ἐπισκεπτομένους αὐτοὺς Ἕλληνας. (2)

(1) Ἐνθ. ἀν. τ. 6, σ. 342-3 καὶ 413.

(2) Περὶ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Σχινᾶ, ὅστις βραδύτερον ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ μεγάλου νομοδιδασκάλου SAVIGNY Βετιναν καὶ ἐχρημάτισε καὶ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίῳ, βλ. K. DIETRICH. AUS BRIEFEN UND TAGEBÜCHERN ZUM DEUTSCHEN PHILHELLENISMUS, Ἀμβούργον 1928, σ. 96, περὶ δὲ τῆς τοῦ ἐν Ἰένα φοιτῶντος Παπαδόπουλου, ὅστις τὸ 1817 εἶχε μεταφράσει ἑλληνιστὶ τὴν Ἰφιγένειαν τοῦ Γκαίτε, R. ARNOLD, DER DEUTSCHE PHILHELLENISMUS ἐν τῷ περιοδικῷ EUPHORION, 1896, σ. 76, σημ. 3.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Η ΕΚΡΗΞΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΑΙ ΠΡΩΤΑ ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Χάρις εἰς τὴν θέσιν ἣν ἡ Ἑλλὰς εἶχε κατακτήσῃ ἐν τῇ Γερμανικῇ φιλολογίᾳ, ἡ ἔκρηξις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως εὔρε πρόσφορον τὸ ἔδαφος ἵνα κινήσῃ τὸ γενικὸν ἐνδιαφέρον. Εἰς τοῦτο εἶχε συντείνῃ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου κατὰ τὸ ἐν Βιέννῃ Συνέδριον συσταθεῖσα Ἐταιρεία τῶν Φιλομούσων. (1) ἥς μετέσχον πλείστοι διακεκριμένοι Γερμανοί, ὡς καὶ ἡ εἰς τὰ Γερμανικὰ Πανεπιστήμια φοιτῶσα Ἑλληνικὴ νεολαία, (2) καὶ οἱ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἰδίᾳ ἐν Βιέννῃ διαβιοῦντες Ἕλληνες.

Ἡ Βιέννη ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸ πνευματικὸν κέντρον τοῦ ἐν τῇ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ ἑλ-

(1) Πρβλ. τὸ ἡμέτερον CAPODISTRIAS AVANT LA RÉVOLUTION GRECQUE, Λωζάνη 1918, σ. 63.

(2) Πρβλ. Ε. Ἀνυστοσιάδου, Γεωργίου Γενναδίου, Βίος. Ἔργα, Ἐπιστολαί, Παρίσι 1926. Μέρους πρώτου σ. 27, RICHARD ROBERT KEIL, GESCHICHTE DES JENAI SCHEN STUDENTENLEBENS, Λειψία 1858, σ. 415, καὶ JEN. HELLENION, Λειψία 1822, ὅστις ἀναβιβάζει τοὺς τότε Ἕλληνας φοιτητὰς εἰς τριάκοντα διὰ τὸ Βερολίνον, δώδεκα διὰ τὴν Γοττίγγην καὶ ἀναλόγως διὰ τὰς ἄλλας πανεπιστημιακὰς πόλεις, ἰδίᾳ τὴν Λειψίαν καὶ Χάλλην.

ληνισμού, ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς «Γαληνοτάτης» εἶχεν ἀντικαταστήσῃ κατὰ μέγα μέρος τὴν Βενετιάν, ὡς σύνδεσμος μεταξὺ τῆς πεπαιδευμένης Δύσεως καὶ τῆς γράμματα διψώσης Ἑλλάδος. Ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος ἤδη ὑπῆρχεν ἐν Βιέννῃ Ἑλληνικὴ κοινότης, ἣτις ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐπισήμως ἓνα αἰῶνα βραδύτερον καὶ εἰς ἣν ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀψβούργων θρησκευτικὰ καὶ σχολικὰ προνόμια. (1) Ἑλληνικὰ βιβλία ἐξεδίδοντο ἐν Βιέννῃ καὶ ἑλληνικαὶ ἑφημερίδες ἐξήρχοντο τῶν τυπογραφείων τῆς. (2) Ἡ πρώτη χρονολογικῶς ὑπῆρξεν ἡ «Ἐφημερίς», ἣς τὸ ἀ. φύλλον φέρει ἡμερομηνίαν 31ης Δεκεμβρίου 1790, ταύτην δὲ ἠκολούθησαν ὁ «Λόγιος Ἐρμῆς» (τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ), 1811, ὁ «Τηλέγραφος», 1812, καὶ ἡ «Καλλιόπη», 1819. Ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι ἐν Βιέννῃ ἐτύπωσεν ὁ Ρήγας τὸν Χάρτην του καὶ ὅτι ἐκεῖ ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον ἔργα τοῦ Μαυροῦδῃ,

(1) Βλ. WEISS, GESCHICHTE WIENS, Βιέννη 1883, τ. β'. σ. 417-418, καὶ M. G. KOIMZOGLU, GESCHICHTE DER GRIECHISCH-ORIENTALISCHEN KIRCHENGEMEINDE ZUM HEIL. GEORG IN WIEN, Βιέννη 1912.

(2) Σχετικὰ ἄρθρα ἐδημοσιεύθησαν, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς τελευταίας Διεθνούς Ἐκθέσεως τοῦ Τύπου ἐν Κολωνίᾳ (1928), ἐν τῷ «Ἐλευθεροβήματι» (5 Ἰανουαρίου 1929 κ. ἐπ.) ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Πανεπιστημίου κ. Δ. Ρούσσου, ἐν τῷ «Ἀγῶνι» (Παρισίων, 5 Μαΐου 1928) ὑπὸ τοῦ κ. Δασκαλάκη, καὶ ἐν τῷ «MES-SAGER D'ATHÈNES», (28 Μαΐου 1928) ὑπὸ τοῦ κ. Ἀρβανιτάκη.

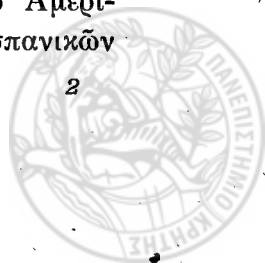

τοῦ Χριστοπούλου, τοῦ Ρίζου Νερούλου καὶ ἄλλων συγχρόνων λογίων.

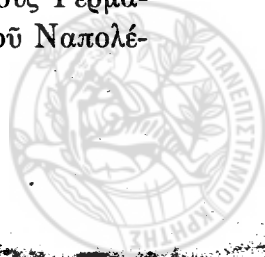
Ἔτι προσφορώτερον ὅμως ἔδαφος εὔρεν ἡ διάδοσις τοῦ φιλελληνισμοῦ ἐν Γερμανία, ὡς ἐκ τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κρατούσης, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἐσωτερικῆς πολιτικῆς καταστάσεως.

Οἱ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος πόλεμοι, «τῆς ἀπελευθερώσεως» ὡς ἐκλήθησαν, εἶχον καταλήξῃ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς ἀπολυταρχίας καὶ τῆς ἀντιδράσεως, ἥτις «ὑπὸ τὴν ὑπόστασιν τῆς τριμόρφου Ἐριννύος τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας κατεδίωκε καὶ κατέπνιγεν ἀπηνῶς τὰ εὐόιωνα σπέρματα τῆς ἐλευθερίας, ἀρδευθέντα διὰ χειμάρρου εὐγενοῦς αἵματος.» Μολονότι ἡ συνθήκη τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας (26 Σεπτεμβρίου 1815) οὐδεμίαν πραγματικὴν πολιτικὴν ἀξίαν ἐνεῖχεν, αἱ δύο αὐταὶ λέξεις ἐχρησίμευσαν διὰ νὰ χαρακτηρίσωσι τὸ ἀπεχθὲς κυβερνητικὸν σύστημα, οὗτινος ψυχὴ ὑπῆρξεν ὁ Αὐστριακὸς Ἀρχικαγγελάριος Μέττερνιχ, ἀποδώσας εἰς αὐτὰς τὴν ἔννοιαν συνομοσίας κατὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν λαῶν.

Τὸ ἔτος 1820 εἶχε σημειώσῃ ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἐπὶ σκοπῷ μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος ἐπὶ τὸ φιλελευθερώτερον, ἐν Ἰσπανίᾳ, Νεαπόλει, Πορτογαλίᾳ, Σαρδηνίᾳ, ἐν ᾧ συγχρόνως ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ συνετελεῖτο ἡ ἀνεξαρτησία τῶν τέως Ἰσπανικῶν

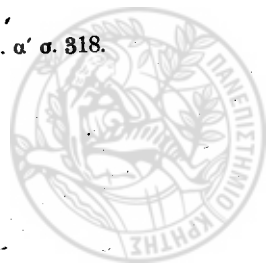

κτίσεων από τῆς κυριαρχίας τῶν ἐν Μαδρίτῃ Βουρβόνων. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, ἐρχομένη εἰς στιγμήν καθ' ἣν δὲν εἶχον εἰσέτι κατασταλῆ τὰ πλεῖστα τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἐπαναστατικῶν κινήματων, ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν φιλελευθέρων ὡς καιρῖον πλήγμα κατὰ τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, τοσοῦτω μᾶλλον καθόσον δὲν ἐπρόκειτο πλέον περὶ κινήματος πρὸς ἀπόκτησιν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν, ἀλλὰ περὶ ἀγῶνος χάριν αὐτῆς ταύτης τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς ὁλοκλήρου χριστιανικοῦ ἔθνους, ζητοῦντος νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς δουλείας εἰς ἣν εἶχε περιέλθῃ. Ἡ ἐν Γερμανίᾳ δημοσία γνώμη, ἀδυνατοῦσα νὰ ἐκφράσῃ τὰ φιλελεύθερα αἰσθήματα της ὡς πρὸς τὰ ἐν Γερμανίᾳ πράγματα, εὔρεν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων εὐπρόσδεκτον ἀφορμὴν ἵνα, ὑπὸ τὸ πρόσχημα χριστιανικῶν καὶ φιλανθρωπῶν αἰσθημάτων, ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς πολιτικῆς τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, ἥτις προσεπάθει νὰ χαρακτηρίσῃ τοὺς Τούρκους ὡς νομίμους κυριάρχους καὶ τοὺς Ἕλληνας ὡς στασιαστάς, ἀδιάφορον ἂν τὸ κίνημα τῶν Ἑλλήνων οὐδὲν τὸ κοινὸν εἶχε πρὸς τὰ τῶν καρβουνάρων ἐν Ἰταλίᾳ, τῶν κομουνέρων ἐν Ἰσπανίᾳ, τῶν βοναπαρτιστῶν ἐν Γαλλίᾳ ἢ τῆς Γερμαγικῆς BURSCHENSCHAFT. Ἐξ ἄλλου ὁ θρησκευτικὸς χαρακτήρ, ὃν περιεβλήθη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, οὐχὶ μικρὰν ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς φιλοθρησκούς Γερμανούς, εἰς τὰ ὄμματα τῶν ὁποίων οἱ κατὰ τοῦ Ναπολέ-

οντος πόλεμοι είχαν προσλάβει χαρακτήρα αγώνος κατά της άθετίας, ήν είχε γεννήση ή Γαλλία του 1789. Η φυσική δέ ροπή του Γερμανικού λαού προς τον ρομαντισμόν και ή αύγλη, δι' ής περιέβαλλε την ιδέαν σταυροφορικής έκστρατείας έν τή Ανατολή, ένεθουσί-αζον τους πάντας, ούτως ώστε ό φιλελληνισμός να άποβή, κατά την έκφρασιν του Μένδελσον Βαρθόλδη, «θηρησκεία της νεότητος και του γήρατος» (1) και να επικρατήση βαθμηδόν εις πάσας σχεδόν τας κοινωνικάς τάξεις, ών εκάστη ήλπιζεν ότι ούτω θα ώφελοῦντο τὰ ίδια αὐτῆς ήθικά ή υλικὰ συμφέροντα. Οί κληρικοί έχαιρέτιζον την επικράτησιν του Σταυρού, οί λόγιοι ήλπιζον ότι θα έπανήρχετο ή εποχή του Πλάτωνος και του Αριστοτέλους, οί νεαροί ποιηταί ώνειρεύοντο άρχαίους θεούς και ήμιθέους και οί γέροντες φιλόλογοι άνέκδοτα χειρόγραφα και επιγραφάς. Οί στρατιωτικοί έβλεπον παρουσιαζομένην αϊφνης νέαν ευκαιρίαν προς άπόκτησιν δόξης και τιμών, οί δέ έμπορευόμενοι άνοιγομένας νέας θύρας προς εξάπλωσιν του έμπορίου των. Η τάξις των άστών και των χωρικών τέλος, διαπνεομένη υπό των ευγενεστέρων αισθημάτων, προσέφευγεν άφειδώς την υλικήν και ήθικήν της υποστήριξιν, αναμιμνησκομένη τὰ όσα προδ όλίγων έτών άκόμη

(1) GESCHICHTE GRIECHENLANDS, Λειψία 1870, τ. α' σ. 318.

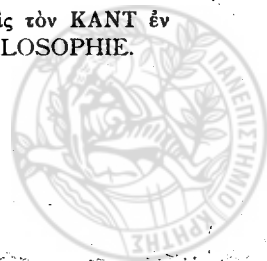

ἡ ἰδία πατρὶς εἶχεν ὑποστῆ ἐκ τοῦ ξενικοῦ τῶν Γάλλων ζυγοῦ.

Ὁ πρῶτος Γερμανός, ὅστις ὕψωσε δημοσίᾳ τὴν φωνὴν χάριν τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων, ὑπῆρξεν ὁ WILHELM TRAUOGOTT KRUG. (1) Τὴν 1ην Μα-
 τίου 1821 ἐδημοσίευσεν ἐν Λειψία, ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τοῦ Πάσχα, φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον GRIECHEN-
 LANDS WIEDERGEBOURT, EIN OSTERPRO-
 GRAMM ZUM AUFERSTEHUNGSFEST. «Ὁ ἑορτασμός τοῦ Πάσχα, γράφει ἐν τῷ προλόγῳ ὁ Κρούγγ, δὲν ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἑαυτοῦ μας ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς, ἀπὸ τῆς δου-
 λείας εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ παρέχει ἡμῖν τὴν εὐκαιρίαν νὰ χαρῶμεν, συμμετέχοντες τοιοῦτου χαρ-
 μοσύνου γεγονότος, ὅταν ἄλλοι ἀνυψοῦνται πρὸς αὐ-
 τήν». Ὁ Κρούγγ ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῇ συγγραφῇ προ-
 τίθεται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Σουλτάνος δὲν εἶναι νόμι-
 μος κυρίαρχος, ἀλλ' ἀπλῶς σφετεριστὴς τῆς ἐξουσίας,
 καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν εἶναι κοινοὶ στασιασταί, καθό-
 σον οὐδέποτε ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Τούρκους διὰ συν-
 θήκης τινος.

Τὸ μικρὸν αὐτὸ σύγγραμμα τοῦ Κρούγγ ἀνεγνώ-
 σθη καὶ ἐσχολιάσθη πανταχοῦ τῆς Γερμανίας, τῆς

(1) 1770—1842—Διάσημος φιλόσοφος, διαδεχθεὶς τὸν KANT ἐν
 Καινιξβέργῃ. συγγραφεὺς τῆς FUNDAMENTAL PHILOSOPHIE.

μεγάλης πλειοψηφίας τῶν Γερμανῶν ταχθείσης μὲ τὸ μέρος τοῦ διαπρεποῦς φιλέλληνος. Αἱ κυβερνήσεις ὁμως τῶν Γερμανικῶν Κρατῶν δὲν συνεμερίζοντο τὴν γνώμην τῆς πλειοψηφίας, καὶ ὅταν ὁ Κρούγγ, τὴν 1ην Αὐγούστου 1821 (1), ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς συμπολίτας του ἔκκλησιν πρὸς ἴδρυσιν κομιτάτων καὶ συλλογὴν ἐράνων χάριν τῶν Ἑλλήνων, ἡ Κυβέρνησις τῆς Σαξωνίας ἀπηύθυνεν αὐτῷ δριμείας παρατηρήσεις, ἡ δὲ ἴδρυσις φιλελληνικῶν σωματείων ἀπηγορεύθη ὑπὸ τῆς Ἀστυνομίας. Ὁ Κρούγγ ὁμως, μηδὸλος πτοηθεὶς, προέβη, πρὶν ἢ ἐκπνεύσῃ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Ἀγῶνος, εἰς τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐτέρας διατριβῆς χάριν τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ τὸν τίτλον LETZTES WORT ÜBER DIE GRIECHISCHE SACHE:

Ἄν καὶ ἡ κοινὴ γνώμη, γράφει ὁ Κρούγγ, ἦτο σύμφωνος εἰς τὸ νὰ μὴ θεωρῆ τὸν Σουλτάνον ὡς νόμιμον κυρίαρχον, ἐν τούτοις τινὲς διηρωτῶντο κατὰ πόσον οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἄξιοι ὑποστηρίξεως, ἐφ' ὅσον ἐξ ἰδίας αὐτῶν ὑπαιτιότητος εἶχον περιέλθῃ εἰς κατάστασιν δουλείας. Ἐν τούτοις, κατὰ τὸν Κρούγγ, ἡ δυστυχία των ἔδει νὰ εἶναι ἀρκετὴ ὅπως κινήσῃ τὸν οἶκτον καὶ τὴν συμπάθειαν τῶν ἐν Εὐρώπῃ χριστιανῶν, χωρὶς νὰ ζητῆ τις νὰ ἐξετάζη,

(1) Βλ. ALLGEMEINE ZEITUNG, 1821, ἀρ. 235.

μετὰ τώσης προσοχῆς, ἐὰν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἦσαν ὑπαίτιοι τῆς τοιαύτης δυστυχίας των ἢ ὄχι. Τέλος, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1822, ὁ ἀκάματος φιλέλληνας ἔδημοσιευσεν τὸ NEUESTER STAND DER GRIECHISCHEN SACHE, ὅπου προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι συμφέρον τῶν Χριστιανικῶν Δυνάμεων εἶναι νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες οὐδὲν τὸ κοινὸν εἶχον πρὸς τοὺς ἰακωβίνους καὶ καρβουνάρους.

Τὰ ἀνωτέρω δημοσιεύματα, (1) διὰ τῆς ὠθησεως ἦν ἔδωκαν εἰς τὰς φιλελληνικὰς τάσεις τῶν Γερμανῶν σπουδαίως ἐξυπηρέτησαν τὸν ἀγῶνα. Μὴ λησμονῶμεν δὲ ὅποιον θάρρος ἐχρειάζετο εἰς ἀνώτερον κρατικὸν ὑπάλληλον, οἷος ὁ Κρούγγ, ἵνα ὑπερασπίσῃ δημοσίᾳ καὶ μετὰ τοιούτου σθένους ἀποψιν ἤκιστα συμπαθῇ ταῖς κυβερνήσεσιν, ἐφ' ὧν ἄγρυπνος ἐξήσκει τὴν ὑψηλὴν ἐποπτεῖαν τοῦ ὀπρίγκηψ METTERNICH. (2)

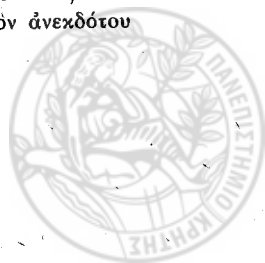
(1) Εἰς ταῦτα δεόν νὰ προσεθεῖ ἡ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κρούγγ τὸ 1824 ἐν Λειψία γερμανικὴ μετάφρασις, μετὰ προσθηκῶν καὶ σημειώσεων, τοῦ LA GRÈCE EN 1821 ET 1822 τοῦ Ἀλεξάνδρου Στούρτζα (GRIECHENLAND IN DEN JAHREN 1821—1822, EIN POLITISCHER BRIEFWECHSEL HERAUSGEGEBEN VON EINEM GRIECHEN. AUS DEM FRANZÖSISCHEN. MIT ANMERKUNGEN UND ZUSÄTZEN VON W. T. KRUG).

(2) "FÜRST MITTERNACHT," ὡς τὸν ἀπεκάλουσαν οἱ φιλελεύθεροι.

Συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὸν KRUG, ἕτερος ἔνθερμος φιλέλλην, ὁ ἐν Μονάχῳ καθηγητὴς THIERSCHE (1) ἔθεσε τὸν κάλαμον αὐτοῦ εἰς ἔξυπηρέτησιν τοῦ

(1) Ὁ FRIEDRICH WILHELM THIERSCHE, ὁ περιώνυμος Θήρσιος (1784-1860) κατήγετο μὲν ἐκ Θηριγγίας ἔδρασεν ὄμως κυρίως ἐν Βαυαρίᾳ, ὅπου ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται καὶ ἡ ἐν Μονάχῳ ἴδρυσις τοῦ PANHELLENION, ὅπου ἐξεπαιδεύθησαν οἱ υἱοὶ διαφόρων ὀπλαρχηγῶν τοῦ Ἀγῶνος (πρβλ. TREITSCHKE, DEUTSCHE GESCHICHTE IM 19 JAHRHUNDERT, μέρος 3ον, 2α ἔκδ. 1866, σ. 619 καὶ J. N. VON RINGSEIS, ERINNERUNGEN, τ. γ'. 1889, σ. 48). Εἰργάσθη πολὺ ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ὀθωνος (χαρακτηριστικὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Ἐυάγγελον ἀπὸ 10 Νοεμβρ 1829 ἐν ἣ, ἀφοῦ ἐξαντιλεῖ ὅλα τὰ ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ὀθωνος ἐπιχειρήματα, προσθέτει ὅτι εὐκταίον θὰ ἦτο νὰ ἐξακολουθήσῃ ὁ Καποδίστριας παραμένων κυβερνῶν τὴν Ἑλλάδα καὶ μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ νεαροῦ καὶ ἀπείρου βασιλέως, ὅστις ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν θὰ παρεμμεν οὕτω παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Κερκυραίου εὐπατρίδου δίκην μαθητευομένου, ἵνα ἀνολάβῃ ἀργότερον καὶ μόνον μετὰ τὸν θάνατον τούτου τὰ ἥνια τοῦ Κράτους ὡς κληρονομικὸς βασιλεὺς, βλ. FRIEDRICH THIERSCHE'S LEBEN, HERAUSG. V. H. THIERSCHE, τ. α'. 1866, σ. 352-7). Ἐτεσοκέθη δις τὴν Ἑλλάδα, τὸ 1831 καὶ 1852, ἐκδόσας τὸ 1833 τὸ πολύκροτον DE L'ÉTAT ACTUEL DE LA GRÈCE ET DES MOYENS D'ARRIVER A SA RESTAURATION. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων κατακριτῶν τοῦ FALLMERAYER καὶ τῆς γνωστῆς περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Νεοελλήνων θεωρίας του, παραμφίνας δὲ πάντοτε πιστὸς φίλος τῆς Ἑλλάδος, ἀπέθανε πρὶν ἢ ἰδεῖν τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὀθωνος. (Περὶ τοῦ THIERSCHE βλ. ἀκόμη τὰ δύο ἐν Μονάχῳ ἐκδοθέντα ἔργα τοῦ κ. LÖWE, FRIEDRICH THIERSCHE UND DIE GRIECHISCHE FRAGE 1912/13, καὶ FR. THIERSCHE, EIN HUMANISTENLEBEN, 1925, ὡς καὶ J. E. SANDYS, ἐνθ. ἀν., σ. 111 καὶ ἐπ.) Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸ κείμενόν ἀνεκδότου

Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, διὰ τῶν περιωνύμων καταστάσεων ἄρθρων τῆς, ὑπὸ τὸν τίτλον VON DER JSAR, (1) ἐν τῇ ALLEGEMEINE ZEITUNG· τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν ἐδημοσιεύθη τὴν 2 Ἰουλίου 1821. (2) Ἡ ALLGEMEINE ZEITUNG, ἦν εἶχεν ἰδρύση

ἐπιστολῆς (εἰλημμένης ἐκ τοῦ ἐν Κερκύρα ἀρχείου τοῦ Καποδίστρια), δι' ἧς ὁ Λουδοβίκος Α' συνιστᾷ εἰς τὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος τὸν THIERSCH, κατὰ τὴν πρώτην εἰς Ἑλλάδα κάθοδον αὐτοῦ:

Monsieur le Président!

Je vous adresse par la présente Mr. Thiersch, membre de l'Académie des Sciences et Professeur à l'Université de Munich, qui d'ailleurs vous est déjà connu par l'intérêt particulier qu'il a toujours pris aux affaires de la Grèce et le zèle actif, avec lequel il s'est distingué, et personnellement et comme membre du comité pour soulager les grecs malheureux dans le temps de la crise. C'est ce continuel intérêt et l'amour des sciences qui l'ont porté à entreprendre le voyage de cette terre classique, dont l'histoire et les belles lettres anciennes font un objet chéri de ses études, et dont la régénération et le bien-être d'après lui sont à cœur. Sous tous ces rapports je n'ai pas besoin de le recommander à vos bontés.

Je saisis cette occasion pour vous exprimer de nouveau l'estime dont le patriotisme si rare, dont vous faites constamment preuve, me pénètre; vous êtes le Sauveur de la Grèce. C'est avec ces sentimens que vous m'inspirez que je suis, Mr. le Comte,

Munich ce 16 d'Aout 1831

Votre affectionné
LOUIS

(1) Ἐκ τοῦ ἐν Βαυαρία παραποτάμιου τοῦ Δουνάβεως.

(2) ALLG. Z. 1821, BEILAGE ἀρ. 90.

τὸ 1798 ὁ COTTA (1) καὶ ἦτις ἐξεδίδετο ἐν Ἀουξ-βούργῳ, ἦτο τότε ἡ σπουδαιότερα Γερμανικὴ ἡμερησίς. (2) Καίτοι δὲ ὁ ἐκδότης τῆς στενωῶς συνεδέετο μετὰ τοῦ Μέττερνιχ, τοῦ Γκέντς καὶ τοῦ Μπέρνστορφ, ἐν τούτοις εὐθύς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος ἔδειξε φιλελληνικώτατα αἰσθήματα. Ὅπως ὁμοῦς ὁ KRUG, οὕτω καὶ ὁ THIERSCH δὲν ἠδυνήθη, πρὸ τῆς ἐχθρικῆς στάσεως τῆς λογοκρισίας καὶ τῶν ἀστυνομικῶν ἀρχῶν, νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ μακρὸν τὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἀρθρογραφίαν του. Τὸ πέμπτον καὶ τελευταῖον VON DER JSAR ἀρθρον του χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς 20 Αὐγούστου 1821 (3). Μόνον δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Μαξιμιλιανοῦ Α' (1825) καὶ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸν θρόνον τῆς Βαυαρίας τοῦ φιλέλληνος Λουδοβίκου Α', ἠδυνήθη ὁ THIERSCH νὰ ἐπαναλάβῃ καὶ πάλιν ἀπροσκόπτως τὴν δράσιν του ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, οὓς ἐν τῷ κρυπτῷ οὐδέποτε εἶχε παύσει παντοιοτρόπως νὰ ὑποστηρίζῃ.

Πλὴν τῆς ALLGEMEINE ZEITUNG, καὶ πολλὰ

(1) JOHANN FRIEDRICH βαρῶνος VON COTTA (1764-1832), ὁ γνωστός ἐκδότης τοῦ Γκαίτε καὶ τοῦ Σίλλερ.

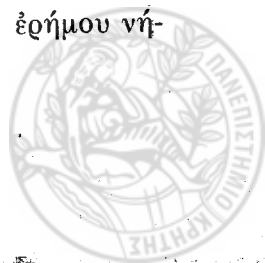
(2) Πρβλ. E. HEYCK, DIE ALLGEMEINE ZEITUNG, Μόναχον. 1898. Ἐξηκολούθησεν ἐκδιδομένη μέχρι τοῦ 1906, ὅποτε μετεβλήθη εἰς ἐβδομαδιαῖον φύλλον.

(3) A. Z. BEIL. ἀρ. 154-155.

ἄλλα Γερμανικά φύλλα διεκρίθησαν διὰ τὴν φιλελληνικὴν των ἀρθογραφίαν, ὡς αἱ MAINZER ZEITUNG, NECKAR ZEITUNG, HAMBURGER UNPARTEISCHER KORRESPONDENT, SCHWÄBISCHER MERKUR, καὶ αἱ φιλολογικῆς μᾶλλον χροιάς ABENDZEITUNG (Δρέσδης), MORGENBLATT (Στουτγάρδης) καὶ GESELLSCHAFTER (Βερολίνου).

Τὴν MAINZER ZEITUNG ἐξέδιδεν ὁ ἔφορος τοῦ Μουσείου καὶ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Μαγεντίας LEHNE. «Θὰ ἠυχόμεθα, ἔγραφεν οὗτος ὀλίγον μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως (M. Z, 1821 ἀρ. 51), νὰ μὴν ὑποστῇ ἡ Χριστιανικὴ Εὐρώπη τὸ αἶσχος νὰ ἰδῇ τοὺς Ἕλληνας ἄνευ βοηθείας τινὸς γινομένους θύματα τοῦ τουρκικοῦ δεσποτισμοῦ». Καὶ ὀλίγον βραδύτερον (ἀρ. 73): «Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ χαρακτηρίσῃ τις στάσιαστὰς τοὺς κατὰ τοιούτων βαρβάρων ἀνθισταμένους ἐὰν δὲν τὸν ἔχη ἀποτυφλώσῃ μεροληπτικὸν μῖσος!» «Ὅταν δὲ ἡ ἐκ Ρωσσίας βοήθεια, εἰς ἣν ἤλπιζον οἱ φιλέλληνες, ἐφάνη ἐκλιποῦσα, ἀποφευχθέντος προσωρινῶς τοῦλάχιστον τοῦ ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου, ὁ Λένε ἔγραφεν ἀπηλπισμένος (ἀρ. 87): «Ὁ Ναπολέων ὅστις ἐξεμεταλεύθη ἀπλῶς τὴν καλὴν τύχην τῶν ὄπλων, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ καταχρασθῇ αὐτῆς κατὰ τοιοῦτον ἀπάνθρωπον τρόπον, ἀπέθανε, μακρὰν τῆς οἰκογενείας του, ἐπὶ ἐρήμου νή-

σου, ὁ δὲ Σουλτάνος, καθήμενος ἡσύχως ἐν μέσῳ γυναικῶν καὶ εὐνούχων, διατάσσει τὴν σφαγὴν ὀλοκλήρου ἔθνους! ». Ἐκ τῶν φιλελλήνων ἀρθογράφων τῆς MAINZER ZEITUNG δέον νὰ μνημονεύσωμεν καὶ τὸν καθηγητὴν CROME, (1) ὅστις ἐδημοσίευσεν ὠραίαν ἔκκλησιν πρὸς συλλογὴν ἐράνων χάριν τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 103 φύλλῳ αὐτῆς (ἔτους 1821). Ἄλλ' ἡ εὐγενὴς αὐτῆ χάριν τῶν Ἑλλήνων δρασίς τῆς ἡμερηίδος ταύτης ἐπήνεγκε τὴν παῦσιν τῆς ὑπὸ τῆς λογοκρισίας. Καὶ ἐπανεξεδόθη μὲν, μετ' οὐ πολὺ, ὑπὸ τὸν τίτλον NEUE MAINZER ZEITUNG, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῆ πλέον νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν φιλελληνικὴν τῆς ἀρθογραφίαν.

Ἀνάλογον τέλος πρὸς τὴν MAINZER ZEITUNG, ἔσχε καὶ ἡ NECKAR ZEITUNG, ἧς ἐκδότης ἦτο ὁ FRIEDRICH SEYBOLD (2), ἧτις ὅμως εἶχε μικρὰν σχετικῶς κυκλοφορίαν. Καὶ ταύτης τὴν παῦσιν διέταξεν ἡ λογοκρισία.

Αἱ HAMBURGER UNPARTEISCHER KORRESPONDENT καὶ SCHWAEBISCHER MERKUR ἔσχον περισσοτέραν τύχην, περιορισθεῖσαι ἐγκαίρως, μετὰ τὰς πρώτας παρατηρήσεις τῶν λογοκριτῶν,

(1) 1753 - 1833, γνωστὸς ἰδίᾳ ἐκ τῶν ἔργων του στατιστικῆς, ἔπαιξεν ὅμως καὶ πολιτικὸν ρόλον.

(2) 1783 - 1842. Τὸ 1827 ἐδημοσίευσεν οὗτος πολιτικὴν διατριβὴν ὑπὸ τὸν τίτλον EUROPA UND DIE TÜRKEI.

εις ἀπλὴν ἀναγραφὴν εἰδήσεων περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι γεγονότων, ἄνευ ἐτέρων σχολίων.

Ἐκ τῶν τριῶν προμνησθέντων φιλολογικῶν φύλλων, ἅτινα ἐφιλοξένησαν εἰς τὰς στήλας των ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν φιλελληνικὴν λογοτεχνίαν τῆς ἐποχῆς, τὸ σπουδαιότερον, ἀπὸ ἐλλληνικῆς ἀπόψεως, ὑπῆρξε τὸ STUTTGARTER MORGENBLATT FÜR GEBILDETE STÄNDE, φιλολογικὴ ἑφημερὶς τῶν ἀνωτέρων ἀστικῶν τάξεων, ἧς διευθυντὴς ἦτο ὁ γνωστός ποιητὴς, φιλόλογος καὶ ἱστορικὸς GUSTAV SCHWAB⁽¹⁾, ὁ ἐπιστήθιος φίλος καὶ μετέπειτα βιογράφος τοῦ Γουλιέλμου Μύλλερ, συγγραφεὺς διαφόρων ποιημάτων ἐμπνευσθέντων ὑπὸ τῶν ἐν Ἑλλάδι γεγονότων, ὡς καὶ τοῦ πρώτου χρονολογικῶς φιλελληνικοῦ δράματος ἢ μᾶλλον δραματίου: EIN MORGEN AUF CHIOS⁽²⁾. Τὴν ABENDZEITUNG διηύθυνεν ὁ ποιητὴς, διηγηματογράφος καὶ δραματικὸς συγγραφεὺς THEODOR HELL⁽³⁾, περὶ τὸ GESELLSCHAFTER δὲ συνεσπειροῦντο ὁ FOUQUÉ καὶ οἱ λοιποὶ φίλοι τοῦ W. MÜLLER, ὡς ἡ A. VON HELVIG, ὁ J. V. VOSS κλπ. ⁽⁴⁾

(1) 1792-1850.

(2) Ἐν MORGENBLATT, 1822, ἀρ. 192 ἐπ.

(3) Ψευδώνυμον τοῦ K. G. TH. WINCKLER (1775 - 1856).

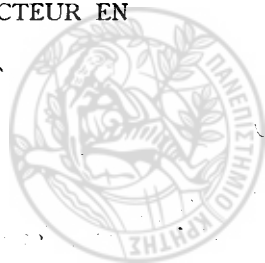
(4) Βλ. κεφ. Ε'.

Πλὴν τῶν ἄρθρων ἅτινα ἐδημοσιεύοντο εἰς τὸν ἡμερήσιον ἢ ἐβδομαδιαῖον τύπον πολλοὶ φιλέλληνες ἐδημοσίευσαν καὶ ἐκτενεστέρας διατριβὰς καὶ φυλλάδια ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ καταστήσωσι συμπαθεῖς τοὺς ἀγωνιζομένους Ἑλληνας εἰς τὰ ὄμματα τῶν Γερμανῶν καὶ νὰ διαφωτίσωσι τούτους περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων. Οὕτως, ἀρχομένου τοῦ 1822, ὁ KARL JKEN (1) ἐξέδωκεν ἐν Λειψία, ὑπὸ τὸν τίτλον HELLENION, ÜBER CULTUR, GESCHICHTE UND LITERATUR DER NEUGRIECHEN, πραγματεῖαν ἐν ἣ ἡ προσπαθεῖ νὰ δώσῃ μίαν γενικὴν εἰκόνα τῆς ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἐπαναστάσεως (2). Τρία δ' ἔτη βραδύτερον ἐδημοσίευσεν, ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, τὴν LEUKOTHEA, EINE SAMMLUNG VON BRIEFEN EINES GEBORENEN GRIECHEN ÜBER STAATSWESEN, LITERATUR UND DICHTKUNST DES NEUEN GRIECHENLANDS, δίτομον ἔργον περιέχον πλείστας ὄσας πληροφορίας περὶ τῆς δρᾶ-

(1) 1789 - 1841.

(2) Ἐν τῷ HELLENION συμπεριέλαβεν ὁ IKEN καὶ Γερμανικὴν μετάφρασιν τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Κοραῆ: MÉMOIRE SUR L'ÉTAT ACTUEL DE LA CIVILISATION DANS LA GRÈCE, LU A LA SOCIÉTÉ DES OBSERVATEURS DE L'HOMME LE 16 NIVOSE AN III (6 JANVIER 1803) PAR CORAY, DOCTEUR EN MÉDECINE ET MEMBRE DE LADITE SOCIÉTÉ.

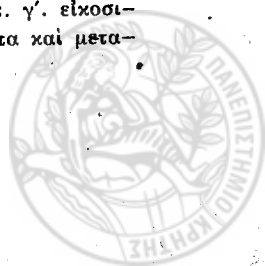
σεως τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἀπὸ οἰκονομικῆς, ἐμπορικῆς, ναυτιλιακῆς, πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς ἀπόψεως. Τέλος τὸ 1827, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν KARL TH. KIND ⁽¹⁾, προέβη εἰς τὴν ἔκδοσιν τριῶν μικρῶν τόμων, ὑπὸ τὸν κοινὸν τίτλον EUNOMIA, ⁽²⁾ ἀφιερωμένων κυρίως εἰς τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν καὶ περιλαμβανόντων, σὺν ἄλλοις, ἱκανὸν ἀριθμὸν νεοελληνικῶν ποιήσεων ἐν πρωτοτύπῳ καὶ Γερμανικῇ μεταφράσει. ⁽³⁾

Ἀνάλογον σκοπὸν πρὸς τὰ ἔργα τοῦ KIND καὶ τοῦ IKEN εἶχε τὸ ἐν Ἀϊδελβέργῃ, τὸ 1823-24, ἐκτυπωθὲν TASCHENBUCH FÜR FREUNDE DER GESCHICHTE DES GRIECHISCHEN VOLKES, ὡς καὶ πολλὰ τῶν πολιτικῆς φύσεως

(1) 1799-1868. Τὸ 1831 ὁ KIND ἐξέδωκε καὶ συλλογὴν ἄρθρων, πρωτοτύπων καὶ μὴ, περὶ Ἑλλάδος, ὑπὸ τὸν τίτλον BEITRÄGE ZUR BESSEREN KENNTNISS DES NEUEN GRIECHENLANDS (ἐν οἷς καὶ μετάφρασιν δύο ἄρθρων τοῦ Μιχαὴλ Σχινᾶ δημοσιευθέντων ἐν τῇ REVUE ENCYCLOPÉDIQUE τοῦ 1825 καὶ 1828, μίαν πολιτικὴν καὶ ἠθικὴν εἰκόνα τῆς Ἑλλάδος τὸ 1824 καὶ μίαν ἐπισκόπισιν τῆς Ἐπανάστασεως τὸ 1828) Βλ. πλήρη κατάλογον τῶν τῇ Ἑλλάδι ἀφορώντων ἔργων τοῦ KIND ἐν ALLGEMEINE DEUTSCHE BIOGRAPHIE. τ. 15, σ. 745.

(2) Ἐν μέρει ἐπὶ τῇ βάσει τῶν RESEARCHES IN GREECE τοῦ LEAKE.

(3) Ἐν τ. β'. ἀπαντᾷ ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα καὶ ἐν τ. γ'. εἰκοστέσσαρα «τραγῳδία τῶν νεωτέρων. Ἑλλήνων συλλεχθέντα καὶ μεταφρασθέντα εἰς τὰ Γερμανικά.»

φυλλαδίων ἄτινα ἐδημοσιεύθησαν τότε ἐν Γερμανίᾳ.⁽¹⁾

Πλὴν τῶν πρωτοτύπων ὅμως τούτων διατριβῶν καὶ πολλὰ τῶν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ δημοσιευθέντων τότε ἔργων χάριν τῶν Ἑλλήνων μετεφράσθησαν εἰς τὴν Γερμανικὴν.

Ἡ πληθώρα τῶν διὰ τοῦ τύπου φιλελληνικῶν ἐκδηλώσεων εἶχε προξενήσῃ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς δυσμενεστάτην ἐντύπωσιν εἰς τὰς συντηρητικὰς κυβερνήσεις

(1) Ἐκ τούτων μνημονεύομεν :

Ἄνωνύμου, DIE BEWEGGRÜNDE WARUM DIE EUR. GROSSMÄCHTE GRIECHENLAND NICHT FRÜHER AUS DER SKLAVEREI DER TÜRKEN BEFREITEN, Λειψία 1827.

Ἄνων. DIE SACHE DER GRIECHEN DIE SACHE EUROPAS, Λειψία 1821.

ARNDT, CHRISTLICH UND TÜRKISCH, 1828.

ABRAHAM CLARA, AUCH EINE HEERPREDIGT WIDER DEN TÜRKEN, Φραγκφούρτη 1827.

FOUQUÉ, BETRAGHTUNGEN ÜBER TÜRKEN, GRIECHEN UND TÜRKENKRIEGE Βερολίνον 1822.

KARL GERBER, GRIECHENLAND UND DESSEN ZEITGERKAMPF, Σμαλακάδη 1821.

GLEICH, v. HALEM, RÜDER κλπ. DER FREIHEITSKAMPF DER GRIECHEN GEGEN DIE TÜRKEN ..Λειψία 1822.

GÖRRES, DIE HEILIGE ALLIANZ UND DIE VÖLKER AUF DEM CONGRESS ZU VERONA καὶ EUROPA UND DIE REVOLUTION, Στουτγάρδη 1822 καὶ 1821. Βλ. σχετικῶς «Ἑλληνικά» τομ σ'. τεύχ. α'.

HAZZI, ÜBER DEN ISLAMISMUS, DAS TÜRKENTUM, DANN DIE SACHE DER GRIECHEN UND EUROPAS PFLICHTEN DABEI, 1822.

J. G. HEYNING, EUROPAS PFLICHT DIE TÜRKEN WIE-

τῶν Γερμανικῶν Κρατῶν, ἡ δὲ Αὐστρία ἔσπευσε νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τῆς Πρωσσίας, πρὸς καθορισμὸν κοινῆς στάσεως ἔναντι τῶν ἐνεργειῶν ἰδίᾳ τοῦ THIERSCH καὶ τῶν συντρόφων του αἵτινες, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ αὐστριακοῦ ἀρχικαγγελαρίου, «θὰ ἦσαν γελοῖαι ἐὰν δὲν ἦσαν ἐγκληματικά». (1) Ἀποτέλεσμα τῆς συνεννοήσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἀπὸ 21 Σεπτεμβρίου 1821 πρὸς τὰς Γερμανικὰς Αὐλὰς, ἐγκύκλιος τοῦ κόμητος Μπέρνστορφ, (2) ἐν ᾗ ὑπεστηρί-

DER NACH ASIEN ZU TREIBEN UND GRIECHENLAND MIT UNSERER CHRISTLICHEN WELT ZU VEREINIGEN.

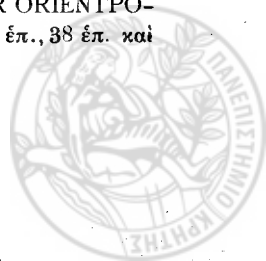
J. V. HECKE, GRIECHENLANDS ENTSTEHEN, VERFALL UND WIEDERGEURT, ODER SIND DIE GRIECHEN REBELLEN, SIND DIE TÜRKEN JHRE LEGITIME REGIERUNG, Βερολίον 1826.

G. F. KRAMER, GRIECHENLAND UNTER DER TYRANEI DER TÜRKEN, Λειψία 1823.

F. A. RÜDER, DER FREIHEITSKAMPF DER GRIECHEN WIDER DIE TÜRKEN, Λειψ. 1822, καὶ DAS TÜRKISGHE REICH IN BEZIEHUNG AUF SEINE FERNERE ENTWICKELUNG, Λειψ. 1822 καὶ 2α ἔκδ. 1828.

(1) MENDELSSOHN-BARTHOLDY, ἔνθ. ἀν. τ. α'. σ. 110.

(2) Αὐτόθι σελ. 290-291. Ὁ CHRISTIAN GÜNTHER GRAF VON BERNSTORFF (1769-1835), δανικῆς καταγωγῆς, ἐξημέτισεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Πρωσσίας ἀπὸ τοῦ 1818 μέχρι τοῦ 1832. Εἰργάσθη πολὺ ἵνα συμβιβάσῃ τὰς ἀπόψεις τῶν ἐν Βιέννη καὶ Πετρούπολει Ἀνακτοβουλίων, θεωρῶν ὡς πρῶτιστον συμφέρον τῆς Πρωσσίας τὴν διατήρησιν τῆς ἰσορροπίας τῶν Δυνάμεων (πρβλ. M. RINGHOFFER, EIN DEZENNIIUM PREUSSISCHER ORIENTPOLITIK, Βερολίον 1897, ἰδ. σ. 5 καὶ ἐπ., ὡς καὶ σ. 34 ἐπ., 38 ἐπ. καὶ 252 ἐπ.)

ζετο ὅτι ἡ διάδοσις τοῦ φιλελληνισμοῦ, ὑπὸ τὸ πρό-
 σχημα θρησκευτικῶν καὶ φιλανθρωπῶν αἰσθημά-
 των, ἀπέβλεπεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν
 πολιτικῶν καὶ κομματικῶν συμφερόντων. Ἡ Πρω-
 σικὴ Κυβέρνησις, ἂν καὶ κατὰ βάθος ἀντελαμβάνετο
 τὸν πραγματικὸν χαρακτῆρα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανα-
 στάσεως,⁽¹⁾ ἐφοβεῖτο προφανῶς ὅτι, ἐὰν ἡ κοινὴ γνώ-
 μη κατώρθωνε νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς διὰ τὴν Ἑλλάδα συμ-
 παθείας τῆς εἰς τὰς κυβερνήσεις, θὰ ἠδύνατο, ἀντι-
 λαμβανομένη τὴν δυνάμιν τῆς, νὰ ἐξασκήσῃ ἐν τῷ
 μέλλοντι ἐπ' αὐτῶν πίεσιν καὶ εἰς ζητήματα πολὺ
 πλεον ἐπικίνδυνα διὰ τὸ κρατοῦν τότε ἐν Γερμανίᾳ
 καθεστῶς.⁽²⁾ Διὰ τοῦτο καὶ ἀπηγορεύθη ἐν γένει εἰς
 τὰς πρωσικὰς ἐφημερίδας νὰ προβαίνωσιν εἰς εὐμενῆ

(1) Πρόβλ. Π. Καρολίδου, *Ἱστορία τοῦ 19. αἰῶνος*, Ἀθήναι
 1892, τ. β'. σ. 374 ἐπ.

(2) Ὁ Μπέρνστορφ δὲν εἶχεν ἐντελῶς ἄδικον. Εἶναι ἀναντίρρη-
 τον ὅτι πολλοὶ ἐν Εὐρώπῃ προσεπάθησαν νὰ ἐκμεταλευθῶσι τὸν φι-
 λελληνισμόν ὡς ὄπλον κατὰ τῶν κυβερνήσεων. Ἐν Γαλλίᾳ, ὁ ἀντι-
 δραστηκὸς στρατηγὸς PELLION ἀπεκάλει τὰς φιλελληνικὰς ἐκδηλώ-
 σεις «des démonstrations qui sous le voile de la philanthropie
 frappent au coeur les principes légitimistes et indiquent l'effrayante
 progression des idées nouvelles» ὁ δὲ ἱστορικὸς καὶ ἀγνὸς
 βασιλόφρων ALFRED NETTEMENT «un thème d'opposition con-
 tre les rois (Bλ. G. VAUTHIER, LE MOUVEMENT PHILHEL-
 LÈNE EN FRANCE SOUS LA RESTAURATION, ἐν τῷ περιο-
 δικῷ L'ACROPOLE, τευχὸς Ἰουλ.-Σεβρίου 1926, σ. 213).

σχόλια ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατησάντων Ἑλλήνων. (1)

Ἐὰν ὁμως, διὰ τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως τῶν ἐν Γερμανίᾳ κυβερνήσεων, ἡ φιλελληνικὴ ἀρθογραφία ἐξηναγκάσθη εἰς σιωπὴν, ἡ ἐφημεριδογραφικὴ εἰδησεογραφία διετήρει ἑναργὲς τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κοινῆς γνώμης διὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι συμβαίνοντα, ἀδιάφορον ἂν αἱ ἐξ Ἑλλάδος εἰδήσεις ἔφθανον μὲ μεγάλην καθυστέρησιν (2) (συνήθως μέσῳ Τεργέστης ἢ τῶν ρωσσοαυστριακῶν συνόρων) ἢ καὶ ἐνίοτε δὲν ἀντεπεκρίνοντο εἰς τὴν πραγματικότητα. (3) Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο παντοιοτρόπως ἐξεδηλοῦτο, ἀδιαφόρως κοινωνικῆς τάξεως καὶ ἡλικίας. Ὁ γυναικεῖος συρμὸς εἰσήγεν ἐκ Παρισίων τὰς robes de dame à la Bobeline· κατὰ τὰς ἀπόκρουσιν ἔβλεπε τις πλῆθος μετημφιεσμένων εἰς παλληκάρια ἢ Σουλιώτιδας· οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων ἔπαιζον εἰς τὰς παιδιὰς τῶν Τούρκου καὶ Ἑλλήνας, (4) τὰ δὲ τετράδια τῶν ἔφερον εἰς τὸ ἐξώφυλλ-

(1) VERNHAGEN VON ENSE, BLÄTTER AUS DER PREUSISCHEN GESCHICHTE, τ. β', Λειψία 1868. σ. 115.

(2) Ἡ πῶσις τοῦ Μεσολογγίου ἐγνώσθη τὸ πρῶτον ἐν Γερμανίᾳ τὴν 16ην Μαΐου.

(3) Ὡς ἡ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κανάρη κυκλοφορήσασα φήμη, ἐξ ἧς ἐνεπνεύσθη ὁ Γουλιέλμος Μύλλερ τὸ γνωστὸν ποίημα του, ὁ δὲ Βίκτωρ Οὐγγῶ τὰς TÊTES DU SÉRAIL (πρβλ. τὴν περὶ Β. Οὐγγῶ διάλεξιν τοῦ κ. Παλαμᾶ (MESSAGER D'ATHÈNES, 19-XI-1927).

(4) Πρβλ. τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ ποιητοῦ καὶ μυθιστοριογράφου KARL GUTZKOW (1811-1878), AUS DER KNABENZEIT, ἐν

λον τὰς εἰκόνας τοῦ Μάρκου Βότσαρη καὶ τῶν πυρπολητῶν. Ἐν Μαγδεμβούργῳ ζαχαροπλάστης ἔκαμνε χρυσὰς ἐργασίας πωλῶν γλυκύσματα μὲ φιλελληνικοὺς στίχους καὶ ἐπιγραφάς,⁽¹⁾ εἰς τὰς προθήκας τῶν χιροτοπωλείων ἔβλεπε τις τὰς προσωπογραφίας τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν καὶ ἀπεικονίσεις σκηνῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ βίου,⁽²⁾ εἰς τὰς συναυλίας ἐπάλλοντο ἑλληνικὰ τραγούδια⁽³⁾ καὶ ὁ λαὸς ἐνεπνέετο φιλελληνικοὺς στίχους.⁽⁴⁾ Τέλος οὐκ ὀλίγαι φιλανθρωπικαὶ συναυλίας διωργανοῦντο χάριν τῶν Ἑλλήνων, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1825 καὶ ἐπέκεινα, εἰς ἃς ἀθροῦν προσήρχετο ἀκροατήριον, ἂν καὶ συχνάκις ἐβαρύνετο εἰς αὐτάς, ἂν πιστεύσωμεν τὸ σατυρικὸν δίστιχον:

Und schaffen sie auch lange Weil und Gähnen
O Freunde halten aus, es ist für die Hellenen.

SÄMTLICHE WERKE, ἴμενα 1873)6, τ. α'. σ. 198 καὶ 204. Ἀναφέρεται ἐπίσης ὅτι ἐν Γκλάϊβιτς τῆς Σιλεσίας ἀτυχῆς γυμνασιόπαις ἐπνίγη κατὰ τὴν ἀπομίμησιν ἑλληνοτουρκικῆς ναυμαχίας (G. ERLER DER PHILHELLENISMUS IN DEUTSCHLAND, Λειψία 1906. σ.37).

(1) NECKAR ZEITUNG, 1822. ἀρ. 14.

(2) Μεγάλην ἐπιτυχίαν ἔσχον ἰδίᾳ αἱ τῆς συλλογῆς τοῦ STACKELBERG, BILDER AUS DEM LEBEN DER NEUGRIECHEN.

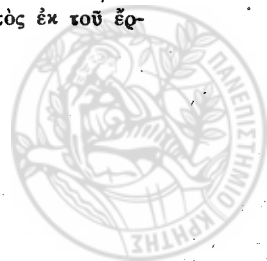
(3) καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς περιωνύμου ἀοιδοῦ HENRIETTE SONTAG (1806-1854) (βλ. v. ENSE, ἔνθ. ἀν., τ. 4. σ. 58).

(4) βλ. DITFURTH, DIE HISTORISCHENVOLKSLIEDER-VON 1815 BIS 1866.

Εἰς τὰ κοινοβούλια ὁμως τῶν Γερμανικῶν κρα-
τῶν οὐδεμία, πλὴν μιᾶς, ἐτόλμησε νὰ ὑψωθῆ φωνὴ
ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Τὴν μόνην ταύτην ἐξαίρεσιν ἀ-
ποτελεῖ ἡ ἐν Δαρμστάτῃ, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τοῦ
κοινοβουλίου τῆς Ἑσσης τῆς 19 Ἰουνίου 1821, ἀγό-
ρευσις τοῦ βαρῶνου GAGERN⁽¹⁾. «Οἱ Ἕλληνες, ἀνέ-
κράξεν ὁ Γερμανὸς εὐπατρίδης, δὲν εἶναι ὑπήκοοι ἐνὸς
νομίμου κυριάρχου, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ δημοσίου δι-
καίου καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ σκλάβοι
ζητοῦντες τὴν ἀπελευθέρωσιν των, τὸ δὲ Γερμανικὸν
ἔθνος θὰ ἦτο ἔνοχον αἵματος ἐὰν δὲν ὕψωνε φωνὴν
βοηθείας δι' αὐτούς.» Καὶ ὑπομιμνήσκων τὴν συμμε-
τοχὴν τοῦ Ὑψηλάντη εἰς τοὺς κατὰ τοῦ Ναπολέοντος
ἀπελευθερωτικούς πολέμους, ὁ GAGERN κατέληγε
διὰ τῶν ἐξῆς ὠραίων λόγων: «Ὑπήκοος ἡγεμόνος,
συμμετασχόντος τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, καὶ ἀντιπρό-
σωπος τῶν δικαιωμάτων καὶ πόθων ἐνὸς τῶν λαῶν
τῆς Γερμανίας, ἐκφράζω ἐντόνως τὴν εὐχὴν καὶ τὴν
ἐλπίδα ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἐξέλθωσι νικηφόροι τοῦ
ἀγῶνος-ἧ ὅτι θὰ ἐξευρεθῆ τοῦλάχιστον τρόπος εἰρη-
νεύσεως, θέτων αὐτούς ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ εὐρωπαϊ-
κοῦ δημοσίου δικαίου, ἀναμιμνησκόμενος ἐπὶ τοῦ

(1) HANS CHRISTOPH ERNST FREIHERR VON GAGERN
(1766-1852), διπλωμάτης καὶ πολιτευόμενος, ἰδίᾳ γνωστὸς ἐκ τοῦ ἔρ-
γου του MEIN ANTEIL AN DER POLITIK.

προκειμένου αὐτῶν τούτων τῶν λόγων τῆς δηλώσεως (ἦτοι τῆς Συνθήκης τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας): Le résultat même sera encore, sous les auspices de la Providence, le raffermissement de la paix et de la consolidation d'un ordre de choses, qui assurera aux nations leur repos et leur prospérité.»⁽¹⁾ Καὶ διὰ τοῦ τύπου ἐπίσης εἰργάσθη ὁ GAGERN χάριν τῶν Ἑλλήνων, δημοσιεύων κατὰ καιροὺς φιλελληνικὰ ἄρθρα ἐν τῇ ALLGEMEINE ZEITUNG.⁽²⁾ Ἀφοῦ δὲ ὁ λόγος περὶ φιλελλήνων Γερμανῶν πολιτικῶν, δέον ἰδιαιτέρως νὰ ἀναφέρωμεν τὸν βαρῶνον Στάϊν,⁽³⁾ στενὸν φίλον τοῦ Καποδίστρια,⁽⁴⁾ ὅστις καὶ

(1) Γαλλιστί ἐν τῇ ἀγορεύσει.

(2) Πρβλ. τὰ φύλλα τῆς 28 καὶ 29 Φεβρουαρίου 1822.

(3) KARL FREIHERR VON STEIN (1757-1831), γνωστὸς κυρίως ἐκ τῆς κατὰ τοῦ Ναπολέοντος δράσεώς του.

(4) Πρβλ. σχετικῶς δύο ἐπιστολάς τοῦ STEIN πρὸς τὸν GAGERN ἀπὸ 18-8-1827 καὶ 2-11-1827 ἐν DIE BRIEFE DES FRHRN V. STEIN AN DEN FRHRN V. GAGERN Στουτγάρδη 1833, σ. 195 καὶ 203. Ὁ Καποδίστριας ἐφιλοξενήθη ἐν τῇ ἐπαύλει τοῦ Στάϊν κατὰ τὴν ἐκ Νάσσαου διέλευσίν του, τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους 1826, διὰ τελευταίαν δὲ φορὰν συνητήθη μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ λουτροπόλει Ἐμς τὸν Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα ἀνέκδοταν ἐπιστολὴν (εἰλημμένην ἐκ τοῦ ἐν Κερκύρῃ ἀρχείου τοῦ Καποδίστρια) δι' ἧς ἡ θυγάτηρ τοῦ Στάϊν, κόμησσα Γκίχ, ἀνήγγειλε τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς της εἰς τὸν παλαιὸν αὐτοῦ φίλον (διατηροῦντες τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ πρωτοτύπου):

Monsieur le Comte!

L'amitié que votre Excellence a toujours témoigné à mon

διὰ τῆς γραφίδος καὶ διὰ χρημάτων⁽¹⁾ ἐπανειλημμέ-
 νως ἐβοήθησε τοὺς Ἕλληνας.

père, me porte a lui annoncer, qu'il nous a été enlevé, l'humeur arthritique s'étant porté sur les poumons inopinément, après une légère indisposition de peu de jours, de laquelle il paroissoit même rétablit, le 29 juin a sa terre de Cappenberg en Westphalie. Vous qui aviez apprécié tout ce qu'il y avoit en lui de grandeur morale, de lumières et de génie, qui conoissiez la bienveillance de son coeur et la pureté de sa volonté, Vous comprendrez toute l'étendue de notre perte, et Vous ne nous refuserez pas, une juste participation a notre profonde douleur, a laquelle il n'y a d'autre consolation que la résignation a la volonté de Dieu, et la conviction que mon père lui même désiroit depuis longtems quitter un monde, dont il sentoit tout le néant, et qu'il le désiroit plus vivement, depuis que les événements de cette dernière année poroissoit menacer le repos de l'Europe, et plus particulièrement celui de l'Allemagne. Sa fin a été douce; il a pris congé d'une manière bien touchante, et avec une présence d'esprit qui ne l'a pas quitté jusqu'au dernier moment, de tous ceux qui avoient le bonheur de l'entourer; ma sœur et moi nous n'étions, hélas! pas de ce nombre. Il m'est doux de croire que Votre Excellence, conservera le souvenir, de celui, qui lui étoit bien sincèrement attaché, qui portoit un vif intérêt à la prospérité de Votre belle patrie, et qui admiroit le noble dévouement qui Vous porte à Vous sacrifier à sa régénération, en dépit de tous les obstacles qui s'opposent à cette grande entreprise!

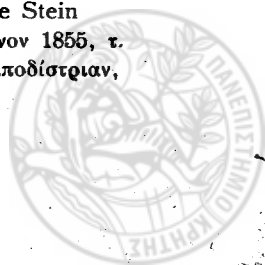
Agrez, Monsieur le Comte, a cette occasion, l'hommage de la plus parfaite considération de la part de Votre très dévouée

H. Comtesse de Giech

née Baronne de Stein

Münich ce 7 août 1831.

(1) Βλ. ἐν G. H. PERTZ, LEBEN STEINS, Βερολίνον 1855, τ. 6, I., σ. 164 καὶ ἐπ., ἐπιστολὴν τοῦ Στάϊν πρὸς τὸν Καποδίστριαν,

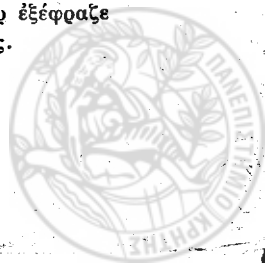
Οἱ φιλότουρκοι ὁμως δὲν ἀπεθαρρύνοντο, προσπαθοῦντες διὰ παντὸς μέσου νὰ ἐξευτελίσωσι τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰ ὄμματα τῆς κοινῆς γνώμης. Κύριον ὄργανον των ἐν τῷ τύπῳ ὑπῆρξεν ὁ Αὐστριακὸς Παρατηρητῆς (ÖSTERREICHISCHER BEOBACHTER), οὗ τὴν ἀνατολικὴν πολιτικὴν διηύθυνεν ὁ ἐπιστήθιος τοῦ Μεττερνίχου φίλος καὶ συνεργάτης FRIEDRICH VON GENTZ, (1) εἰς τὴν γραφίδα τοῦ ὁποίου ὀφείλονται τὰ πολύκροτα BRIEFE AUS ZANTE. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ὁ Γκέντς, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1802 διετέλει ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Αὐστρίας (καίτοι ἐν τῇ πρωσικῇ Σιλεσίᾳ γεννηθεὶς) εἶχε, τὸ 1810, χαρακτηρίσῃ τὴν ὑπαρξίν τῶν Τούρκων ἐν Εὐρώπῃ ὡς στίγμα διὰ τὴν χριστιανωσύνην, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἐκλείψῃ (2). Τὸ 1821 ὁμως τὰ

ἀπὸ 18—9—1825, ἐν ἣ παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ τὸν ἐγγράψῃ εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων εἰσφορῶν διὰ 400 φράγκα ἐτησίως ἐπὶ πενταετίαν.

(1) 1764—1832. Περί τῆς πολιτικῆς τοῦ Γκέντς ἔναντι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως πρβλ. ἰδ. MENDELSSOHN BARTHOLDY, FRIEDRICH V. GENTZ, Λειψία 1867, σ. 93 ἐπ., καὶ τὸ κεφ. 2ον τοῦ 4ου βιβλίου τοῦ τ. α' τῆς GESCHICHTE ÖSTERREICHS τοῦ SPRINGER, Λειψία 1863.

(2) BRIEFWECHSEL ZWISCHEN GENTZ UND ADAM VON MÜLLER, ἐκδ. ὑπὸ G. SCHLESIER, Μάνχαϊμ 1840. σ. 361.

Οἱ φιλέλληνες εἶχον αἰεὶ ῥη καὶ ἐπιστολὴν τοῦ Ἰωσήφ Β' (1765—90), ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Σέμλιν, ἐν ἣ ὁ αὐτοκράτωρ ἐξέφραξε τὴν ἐλπίδα προσεχοῦς ἐκδιώξεως τῶν Τούρκων ἐξ Εὐρώπης.

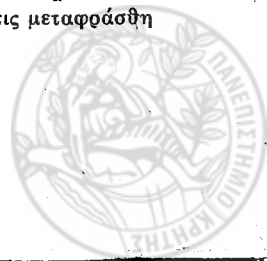

πράγματα είχαν μεταβληθῆ, ἢ ἐν Γερμανία ἐπιρροὴ τῆς Μοναρχίας τῶν Ἀψβούργων, κράτους ἀπαρτιζομένου τὸ πλεῖστον ἐξ ἄλλοεθνῶν στοιχείων, ἔβαιναν ὁλοὲν μειουμένη, καὶ ὁ Γκέντς ἔβλεπεν ὅτι ὁ θρίαμβος ἐπαναστάσεως σκοπούσης τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας ἐνὸς λαοῦ, οὐχὶ μακρὰν τῶν αὐστριακῶν συνόρων, θὰ ἐσήμαινε τὴν ἀρχὴν τοῦ τέλους ὀλοκλήρου τοῦ πολιτικοῦ συστήματος ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο ἡ μετερνίχειος Αὐστρία.

Ἐφ' ᾧ καὶ εἰς τὰ « ἐκ Ζακύνθου » ἄρθρα του κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως συκοφαντίσῃ τοὺς Ἑλληνας (1). Εὔρε δὲ σπουδαῖον ἀρωγὸν εἰς τὰς δυσμενεῖς διὰ τοὺς Ἑλληνας εἰδήσεις ἐν τῷ ἐν Σμύρῃ ἐκδιδομένῳ SPECTATEUR ORIENTAL (2) ἐφημερίδι ἀρχικῶς ἐμπορικῇ, ἣτις ὁμως ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Ἀγῶνος ἀπέβη ἐν τῶν μισελληνικωτέρων φύλλων, ὠθουμένη εἰς τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ζημιῶν ἃς

(1) Οὕτω π. χ. ἀνεγράφετο ὅτι εἰς τὰ μέρη τὰ ὁποῖα κατεῖχον ο Ἐπαναστάται ἐκυριάρχει ἡ ληστεία καὶ ἡ λεηλασία, ἐνῶ οἱ Τούρκοι, νικῶντες καὶ ἐπανερχόμενοι, ἀπεκαθίστων ἀπανταχοῦ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν.

(2) Ἐκδότης ταύτης ἦτο κατ' ἀρχὰς ὁ Γάλλος RAFFENEL, ὅστις ὁμως, ἐγκαταλείψας τὴν Τουρκίαν βραχὺ μετὰ τὴν ἐκρηξιν τοῦ ἀγῶνος, μετεβλήθη σχεδὸν εἰς φιλέλληνα ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσῃ τὸ 1825 HISTOIRE DES ÉVÉNEMENTS DE LA GRÈCE, ἣτις μεταφράσθη γερμανιστὶ ὑπὸ τοῦ VON HALEM.

υφίστατο, ὡς ἐκ τῆς Ἐπαναστάσεως, τὸ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐμπόριον τῶν ξένων. Πλήν τοῦ Αὐστριακοῦ Παρ'ατηρητοῦ δὲν ἔλειψαν καὶ ἐν τῇ κυρίως Γερμανίᾳ αἱ φιλότουρκοι ἐφημερίδες, ὧν ἡ σπουδαιότερα ἦτο ἡ Βερολιναία ALLGEMEINE PREUSSISCHE STAATSZEITUNG, ἀλλ' αὐται προσεπάθουν νὰ κρύψωσι τὸν μισελληνισμόν των ὑπὸ τὸν μανδύαν αὐστηρᾶς δῆθεν οὐδετερότητος. Ἐπίσης καὶ ἰκανὸς ἀριθμὸς φιλοτούρκων φυλλαδίων ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Γερμανῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀλλὰ ταῦτα χάνονται, οὕτως εἰπεῖν, ἐν τῇ πληθώρα τῆς φιλελληνικῆς ἀρθογραφίας. Οὐχ' ἦττον θὰ ἀναφέρωμεν τινα ἐξ αὐτῶν :

Καὶ πρῶτον, ὁ ἐν Λειψία καθηγητῆς WENK ἐξηγέρθη κατὰ τῆς σκέψεως ἀποστολῆς πολεμιστῶν εἰς Ἑλλάδα⁽¹⁾ καὶ κατὰ τῶν δημοσιευμάτων τοῦ συναδέλφου του Κρούγγ, τοῦθ' ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς φιλέλληνας νὰ κατηγορήσωσιν αὐτὸν ὅτι, ἐκ προσωπικῆς ἔχθρας πρὸς τοῦτον κινούμενος, ἐξήτει νὰ ἀποπνίξῃ τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα τῆς Γερμανικῆς νεολαίας δι' ἰδιοτελεῖς σκοπούς. Ἡ ἀποψις τοῦ Βένκ ἦτο ὅτι ἡ

(1) Ὁ THIERSCH εἶχε συλλάβει δλόκληρον σχέδιον συγκροτήσεως καὶ ὀργανώσεως φιλελληνικῆς λεγεῶνος, (FR. THIERSCH'S LEBEN, τ. α'. σ. 208 ἐπ.)

Γερμανική νεολαία ἀνῆκεν εἰς τὴν πατρίδα της καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ θυσιασθῇ διὰ ξένους, οἵτινες οὐδὲν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσίαζον διὰ τοὺς Γερμανούς, καὶ ὅτι εἰς τὰς κυβερνήσεις μόνας ἐναπέκειτο νὰ ἀποφασίσωσιν ἐὰν συνέτρεχον λόγοι ἐπεμβάσεως ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ 1822, ἀνώνυμος ἐδημοσίευσεν ἐν Γοτίγγη φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον GRIECHENLAND UND DIE EUROPÄISCHE POLITIK, ὅπερ ἀποτελεῖ ἀπολογία τῆς πολιτικῆς τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ἐναντι τῶν Ἑλλήνων. Ἐν ἔτος βραδύτερον ἐξεδόθη ἐν Μονάχῳ τεῦχος: NAPOLEON UND LONDONDERRY, EIN GESPRÄCH IM REICHE DER TOTEN, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς φαντάζεται τὸν Κάστλεργγ (1) συνδιαλεγόμενον ἐν τῷ Ἄδει μετὰ τοῦ Ναπολέοντος περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι γεγονότων καὶ καταφερόμενον ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, ὡς μυστικῶς συνεννοημένων μεθ' ὄλων τῶν λοιπῶν ἐν Εὐρώπῃ ἐπανάστατικῶν ὀργανώσεων. Τὴν αὐτὴν κατηγορίαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀπαντῶμεν ἐν τῇ GESCHICHTE DER AKADEMISCHEN VERSCHWÖRUNGEN GEGEN DAS KÖNIGTHUM, CHRI-

(1) Ὡς γνωστὸν ὁ ὑποκόμης Κάστλεργγ, μαρκήσιος Λονδόνδεργγ, ἠτυοκτόνησε, διατελῶν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, τὸ 1822.

STENTHUM UND EIGENTHUM τοῦ FABRITIUS⁽¹⁾ καὶ DIE GEFAHR EINER DEUTSCHEN REVOLUTION τοῦ TZSCHIRNER⁽²⁾. Ἐπίσης ὁ ἱεροκῆρυξ FRIEDRICH CHRISTIAN WYGAND ἐδημοσίευσε τὸ 1824 ἐν Ἐρφούρτῃ RECHTE GRIECHENLIEDER FÜR GRIECHEN UND DEUTSCHE ZUR VERSTÄNDIGUNG ALLER, ἐν οἷς οἱ Ἕλληνες χαρακτηρίζονται ὡς ἄθεοι καὶ στασιασταὶ κατὰ τῆς νομίμου κυριαρχίας, καὶ ὀλίγον βραδύτερον DIE RITTERFAHRT INS KLASSISCHE GRIECHENLAND, ἐν ἧ ἡλενάζονται οἱ εἰς Ἑλλάδα μεταβαίνοντες Γερμανοὶ ἐθελονταί.

Περὶ τὰ ἔτη 1823-1825, θόρυβον τινα προῦκάλεσε, λόγῳ τῆς φιλοτουρκικῆς προπαγάνδας του, κάποιος PITTSCHAFT, αὐτοκαλούμενος φιλόσοφος καὶ ποιητής, ὅστις περιήρχετο τὰς πόλεις τῆς Γερμανίας κάμνων διαλέξεις καὶ καυτηριάζων τὴν «τρελλὴν ἐπιχείρησιν» τῶν Ἑλλήνων, οὗς ἐχαρακτήριζε δι' ἦκιστα κόλακευτικῶν κοσμητικῶν ἐπιθέτων. Ἀλλὰ τοιαύτας ταραχὰς προῦκάλεσαν αἱ φιλότουρκοι ἐκδηλώσεις του ὥστε ἡ Ἀστυνομία ἠναγκάσθη νὰ ἐπέμβῃ

(1) Μπρούχσαλ 1822.

(2) Λειψία, 1823.

καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς διαλέξεις ταύτας. Κατ' ἄλλους ὁ Πίτσαφτ ἦτο παράφρων (1).

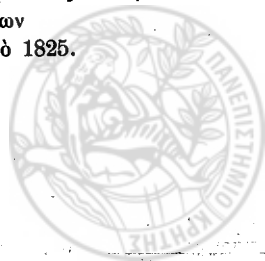
Ὡς ἦτο φυσικόν, ὁ φιλελληνισμὸς ὑπῆρξεν ἀφορμὴ νὰ γραφῶσι καὶ διάφοροι σάτυροι. Ἐκ τούτων γνωστὰι ἰδίᾳ εἶναι αἱ τοῦ LANG, (2) HAMMELBURGER REISE, 8 FAHRT ODER MEINE BEGEBENHEITEN AM HOFE DES FÜRSTEN YPSILANDI IN GRIECHENLAND, καὶ ἡ ὑπὸ φιλελληνικοῦ μᾶλλον πνεύματος διαπνεομένη κωμωδία τοῦ F. HEINRICH, DIE GRIECHEN IM KRÄHWINKEL (3).

Τὴν φήμην ὁμως τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος ἐν τῇ Δύσει, ἔβλαψαν κυρίως δημοσιεύματα, εἰς ἃ προέβησαν Γερμανοὶ μεταβάντες εἰς Ἑλλάδα ὡς φιλέλληνες πολεμισταὶ ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐπιστρέψαντες, μετὰ βραχύ, εἰς τὴν πατρίδα των, πλήρεις ἀπαγοητεύσεων ἐμὴ καὶ ἀπεχθείας διὰ τοὺς Νεοέλληνας. Καὶ τοῦτο ἄγει ἡμᾶς νὰ εἴπωμεν ὀλίγα τινα περὶ τῶν Γερμανῶν ἐθελοντῶν.

(1) Πρβλ. R. ARNOLD, ἐνθ. ἀν. σ. 105 καὶ ZUR BIBLIOGRAPHIE DES DEUTSCHEN PHILHELLENISMUS (ἐν EUPHORION, 1904, σ. 736).

(2) KARL HEINRICH RITTER VON LANG (1764 - 1835), ἐκ τῶν εὐφανεστέρων Γερμανῶν διηγηματογράφων, χρηματίας ἐπὶ μακρὸν καὶ διευθυντὴς τῶν ἐν Μονάχῃ κρατικῶν ἀρχείων

(3) Ἀνεβιβάσθη ἐν Καρλοσούη καὶ Στουτγάρδῃ τὸ 1825.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΕΘΕΛΟΝΤΑΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ (1)

Εὐθύς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος οἱ ἐν Γερμανίᾳ φιλέλληνες ἐφαντάσθησαν ὅτι ὁ λυσιτελέστερος τρόπος παροχῆς βοήθειας εἰς τοὺς Ἑλληνας ἦτο ἡ ἀποστολὴ μαχίμων ἐθελοντῶν. Ἐν τῇ πρώτῃ γενικῇ συνελεύσει τοῦ ἐν Στουτγάρδῃ φιλελληνικοῦ κοιμητηρίου εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ἤδη ἡ ἀνάγκη καταρτισμοῦ ἐθελοντικῶν σωμάτων ὡς καὶ παροχῆς χρηματικοῦ βοηθήματος εἰς τοὺς θέλοντας νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἑλλάδα πολεμιστὰς (2). Εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπέβλεπον κυρίως καὶ αἱ πρῶται ἐκκλήσεις πρὸς συλλογὴν ἐράνων. Καὶ

(1) Ὁ καθηγητὴς τοῦ ἐν Λειψία Πανεπιστημίου κ. KARL DIETRICH ἐξέδωκεν ἐσχάτως ἀποσπάσματα ἐπιστολῶν καὶ ἀπομνημονευμάτων, ἅτινα ἐδημοσίευσαν διάφοροι Γερμανοὶ ἐθελονταί, ὑπὸ τὸν τίτλον DEUTSCHE PHILHELLENEN IN GRIECHENLAND, (Ἄμβουργον 1929). Σχετικὴν κριτικὴν ἐδημοσίευσάμεν ἐν τῇ Ἑστία τῆς 29 Αὐγούστου 1929.

(2) Πρβλ. τὴν ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ ἐν Στουτγάρδῃ κοιμητηρίου A. SCHOTT γενομένην γερμανικὴν ἔκδοσιν τῆς Ἱστορίας τοῦ Πουκεβίλ (GESCHICHTE DER WIEDERGEURT GRIECHENLANDS, Ἄϊδελβέργῃ 1825, τ. 4, παράρτημα, σ. 8 ἐπ.)

ὄντως κατὰ τὰ ἔτη 1821 - 1822 ἐννεάκις ἀνεχώρησαν ἐκ Γερμανίας συγκροτήματα ἐθελοντῶν, μὲ 327 ἀνδρας ἐν ὄλῳ, (1) εἰς οὓς δέον νὰ πρόσθετῶσι περὶ τοὺς πεντήκοντα ἀκόμη οἵτινες ἀνεχώρησαν μόνοι των.

Ἐκ τούτων 121 ἐφρονεύθησαν ἢ ἀπεβίωσαν ἐν Ἑλλάδι διαρκοῦντος τοῦ Ἀγῶνος (2). Τῆς τρίτης τῶν

(1) ARNOLD ἐνθ. ἀν., 1896, σ. 101.

(2) Μπάμπη Ἀννίνου. Ἱστορικά Σημειώματα, Ἀθῆναι 1925 σ. 145.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος ἀπέθανον ἢ ἐφρονεύθησαν ἐν ὄλῳ 286 φιλέλληνες. Ἐν τῷ περιοδικῷ Ἐβδομάς, ἔτος α'. (1884), τευχ. α'. ἐπ.) εἶχε δημοσιευθῆ κατάλογος τούτων, καταρτισθεὶς ὑπὸ τοῦ φιλέλληρος Ἐλβετοῦ ἀξιωματικῷ Ἑρρίκου Φορνέζη, μὲ ἀναγραφὴν τῆς ἐθνικότητος καὶ τοῦ τόπου καταγωγῆς ἐκάστου ὡς καὶ τῆς χρονολογίας καὶ τοῦ τόπου τοῦ θανάτου. Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Μπάμπης Ἀννίνος ἐν τῷ προμνησθέντι ἔργῳ του, (σ. 244), ἐδημοσίευσεν τριπλοῦν πίνακα τούτων, κατὰ χρονολογίαν θανάτου, κατ' ἐθνικότητα καὶ κατ' ὄνομα καὶ τόπον θανάτου. Ὁ πίναξ οὗτος εἶχε συνταχθῆ ὑπὸ τοῦ Γάλλου φιλέλληρος συνταγματάρχου Τουρέ, ὅστις παρέμεινεν ἐν Ἑλλάδι καὶ μετὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ Βασιλείου, ἀπεβίωσε δὲ ἐν Πείραις τὸ 1857. Μεταξὺ τῶν φιλελλήνων τούτων ἦσαν καὶ πολλοὶ ἱατροί, οἵτινες σπουδαίας ὑπηρεσίας παρέσχον εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη πᾶν ἄλλο ἢ ἤκμαζεν ἐν Ἑλλάδι. Γερμανοὶ ἱατροὶ ἀναφέρονται οἱ ἐξῆς (Μπάμπη Ἀννίνου, ἐνθ. ἀν., σ. 125): BOHRMANN (ἐκ Δρέσδης, ἀπεθ. ἐν Βονίτση, 1834), BOTTEMANN (ἐκ Μαγδεμβούργου, ἀπεθ. ἐν Ἀργεῖ, 1822), BOYON (ἐκ Βυρτεμβέργης, ἀπεθ. ἐν Ναυπλίῳ, 1826), ELSTER (ἐκ Πρωσσίας, ἀναχωρήσας ἐξ Ἑλλάδος μετὰ τὴν μάχην τοῦ Πέτα), KNÖLER (ἀπ. ἐν Μεσολογγίῳ, 1823), καὶ ὁ ἐπιζήσας μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀρχίατρος TREYBER. (ἐκ Σαξωνίας).

ἐν λόγῳ ἀποστολῶν ἠγεῖτο ὁ γνωστός, ἰδίᾳ ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν Ναπολέοντα ὑπηρεσίας του, βυρτεμβέργιος στρατηγὸς κόμης Νόρμανν Ἔρενφελς⁽¹⁾, ὁ ἦρως τοῦ Πέτα, ἀποθανὼν τὴν 22 Νοεμβρίου 1822 ἐν Μεσολογίῳ, ὅπου, πρὸς τιμὴν του, ἐδόθη τὸ ὄνομά του εἰς ἓνα τῶν προμαχόνων τῆς πόλεως, φημισθέντα κατὰ τὴν ἀθάνατον πολιορκίαν⁽²⁾.

Τὰ ἐθελοντικὰ ταῦτα σώματα ἀπετελοῦντο ἐξ ἀνθρώπων πάσης τάξεως καὶ παντὸς ἐπαγγέλματος,

(1) Περί τοῦ Νόρμανν πρβλ. ἰδ. τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ ἐν Πέτα συμπολεμιστοῦ του καὶ ἱατροῦ τοῦ σώματος τῶν φιλελλήνων DANIEL ELSTER, δημοσιευθέντα, τὸ πρῶτον τμηματικῶς ἐν τῷ MORGENBLATT, ἔτος 1825, ἀρ. 298 ἐπ., εἶτα δὲ καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τόμῳ, ἐν Βάδῃ τῆς Ἑλβετίας, τὸ 1828, ὑπὸ τὸν τίτλον DAS BATAILLON DER PHILHELLENEN, DESSEN ERRICHTUNG, FELDZUG UND UNTERGANG. Βλ. ἐπίσης καὶ τὰ κεφ. 8-12 τοῦ ἐν Στουτγάρδῃ τὸ 1911, ὑπὸ τοῦ ἀπογόνου του, H. M. ELSTER, δημοσιευθέντος διτόμου ἔργου IRRFAHRTEN DES DANIEL ELSTER. Ἐν DIETRICH, DEUTSCHE PHILHELLENEN IN GRIECHENLAND, κεφ. γ', ἀπαντῶσι κρίσεις διαφόρων Γερμανῶν φιλελλήνων περὶ τοῦ Νόρμανν. Ἐκ τῶν συγχρόνων του, βιογραφίαν αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ A. SCHOTT, ἐν τῷ TASCHENBUCH FÜR FREUNDE DER GESCHICHTE DES GRIECHISCHEN VOLKES τοῦ 1824.

(2) Κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἔξοδον ἔπεσαν ἐνδόξως μαχόμενοι οἱ ἐξῆς Γερμανοί: BELLIER DE LAUNOY, DITMAR (ἀμφότεροι Πρῶσοι ἀξιωματικοί), KLEMPPE (ἐκ Στετίνου), LUBTOW (πρῶσσος), SCHEPHANN (ἐκ Ναουμβούργου), SPITZELBERGER (ἐκ Βάδης). (Ἀρχεὶα τῆς ἐν Βερολίῳ Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, 1926, φάκελλος ἑορτασμοῦ ἑκατονταετηρίδος Μεσολογίου).

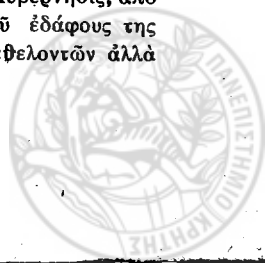
στρατιωτικῶν, ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων, οἵτινες ἀπέβλεπον εἰς στρατιωτικὰς τιμὰς καὶ ἔνδοξον στάδιον, ἐπιστημόνων καὶ καλλιτεχνῶν οἵτινες ἐνεφοροῦντο ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὴν κλασικὴν γῆν, συγγραφέων καὶ δημοσιογράφων εἰς ἀναζήτησιν νέου ὕλικου διὰ τὸ ἐπάγγελμά των, φαντασιοκόπων νεανιῶν καὶ ἀκόμη καὶ ἀμαζόνων.⁽¹⁾ Ὁ φιλέλλην εἶχεν ἀποβῆ ποιητικὴ φυσιογνωμία συμβολίζουσα τὸν νεανίαν τὸν ἐγκαταλείποντα ἄνεσιν καὶ εὐμάρειαν ἵνα ἀγωνισθῆ κατὰ βαρβάρων ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐξ ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὴν χώραν τῶν ἀναλοιῶτων ἰδανικῶν.⁽²⁾

Ὁ ἐνθουσιασμὸς ὁμοῦς οὗτος ἔμελλε ταχέως νὰ ἀνακοπῆ, προσωρινῶς τοῦλάχιστον, ἀφ' ἐνὸς λόγῳ τῆς ἐχθρικῆς στάσεως τῶν κυβερνήσεων,⁽³⁾ ἀφ' ἑτέρου

(1) Πρβλ. MORGENBLATT, 1825, ἀρ. 299.

(2) Μεταξὺ τῶν νεαρῶν Γερμανῶν οἵτινες προϋτίθεντο νὰ κατέλθωσι τότε εἰς Ἑλλάδα συγκατελέγετο καὶ ὁ μέλλον ἱστορικός τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, δεκαεξαετής τότε, Γερβίνος. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀκάμπτου ἐναντιώσεως τοῦ πατρός του, ὅστις ἦτο φιλότουρκος μόνον καὶ μόνον ἐξ ἔχθρας πρὸς τοὺς Ρώσους (ὅπως καὶ διάφοροι ἄλλοι Γερμανοί), ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ τῶν φιλοπολέμων του σχεδίων Βλ. G. G. GERVINUS LEBEN, v o n I H M SELBST Λειψία 1893, σελ. 75).

(3) Περὶ τῶν παντοίων δυσχερειῶν ἃς ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις, ἀπὸ τοῦ 1823 ἰδίᾳ, παρενέβαλεν εἰς τὴν διέλευσιν διὰ τοῦ ἐδάφους τῆς καὶ ἐπιβίβασιν εἰς τοὺς λιμένας τῆς ὄχι μόνον ξένων ἐθελοντῶν ἀλλὰ

λόγω τῶν ἀπαγορευέσεων ἃς ὑπέστησαν τινὲς τῶν ἐκ Γερμανίας κατελθόντων ἐθελοντῶν ⁽¹⁾ καὶ τῶν δυσμενῶν διὰ τοὺς Ἑλληνας δημοσιεύσεων εἰς ἃς προέβησαν ἅμα τῇ ἐν τῇ χώρᾳ των ἐπανόδῳ. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι, ἐξ ὅλων τῶν μορφῶν ὑφ' ἃς ἐξεδηλώθη ὁ φιλελληνισμός, ἡ ὀργάνωσις καὶ ἀποστολὴ ἐθελοντικῶν σωμάτων ὑπῆρξεν ἢ μᾶλλον πολυδάπανος καὶ ἢ ὀλιγότερον ἐπωφελῆς διὰ τοὺς Ἑλληνας. Ἡ τελευταία ἀποστολή, ἀναχωρήσασα κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1822 ἀπέτυχεν οἰκτρῶς λόγῳ, δυστυχῶς, τῆς ἀκατονομάστου διαγωγῆς τοῦ συνοδεύοντος αὐτὴν Ἑλληνοῦ Κεφαλαῖ, ὅστις ἐξηφανίσθη ἐν Μασσαλία, ἀφοῦ ἐπώλησε πρὸς ἴδιον ὄφελος τὸ ὑπὸ τῶν ἐθελοντῶν συναποκομιζόμενον πολεμικὸν ὑλικόν. ⁽²⁾

³Ἡτο φυσικὸν ἢ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦσα ἀναρχία

καὶ Ἑλλήνων ἐκ Ρωσσίας, διὰ Γερμανίας ἐρχομένων καὶ ἐπιθυμούντων νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν πατρίδα των, πρβλ. ἐπιστολὴν τοῦ ποιητοῦ Λουδοβίκου Οὐλαντ, ἐν UHLANDS BRIEFWECHSEL, ἐκδ. ὑπὸ τοῦ J. HARTMANN, Στουτγάρδῃ 1912, μέρος β', σ. 214.

⁽¹⁾ Ἐν τῇ προμνησθείσῃ συλλογῇ τοῦ κ. DIETRICH ἀπαντῶσιν ἐπανειλημμένως δοσιμέα παράπονα, οὐχὶ ἀδικαιολόγητα, Γερμανῶν ἐθελοντῶν διὰ τὴν ἔναντι αὐτῶν συμπεριφορὰν πολλῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν πρὸς τοὺς Φράγκους δυσπιστίαν των.

⁽²⁾ Πρβλ. GERVINUS, INSURRECTION ET RÉGÉNÉRATION DE LA GRÈCE, γολλ. μετάφρ. Παρίσιοι 1863, τ. β', σ. 11, καὶ A. STERN, GESCHICHTE EUROPAS IM 19 J. AHRHUNDERT, τ. β', σ. 481.

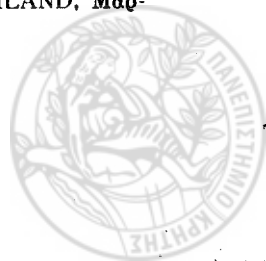

καὶ αἱ παντοῖαι στερήσεις εἰς ἃς ὑπεβάλλοντο οἱ φιλέλληνες ἐθελονταὶ⁽¹⁾, ὡς καὶ αἱ ἀντιζηλιαὶ ἐν αὐτῷ τῷ σώματι τῶν φιλελλήνων⁽²⁾, νὰ ἀπαγοητεύσωσι πικρῶς πολλοὺς τῶν ἐκ Γερμανίας ἐλθόντων.⁽³⁾ Μὴ λησμονῶμεν δὲ ὅτι, ἂν καὶ ἡ πλειοψηφία τῶν φιλελλήνων ἐθελοντῶν ἐνεφορεῖτο ὑπὸ τῶν εὐγενεστέρων αἰσθημάτων, δὲν ἔλλειψαν μεταξὺ αὐτῶν καὶ οἱ τυχοδιῶκται ἢ καὶ ἀπλῶς οἱ φιλόδοξοι οἱ ἐλπίζοντες ὅτι,

(1) Προβλ. (M. L. J. KOESTERUS), SCHICKSALE EINES AUS GRIECHENLAND ZURÜCKGEKEHRTEN DEUTSCHEN OFFIZIERS, WÄHREND SEINER REISE UND SEINES AUFENTHALTES IN MOREA, Δαρμσάτη 1822, σ. 96 - 97.

(2) Αἱ μονομαχίαι μεταξὺ φιλελλήνων δὲν ἦσαν ἀτυχῶς σπάνιαι. Ἐν τινι μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθη ὁ βαυαρὸς ὑπολοχαγὸς Χόμπε ὑπὸ τοῦ γάλλου λοχαγοῦ Μινιάκ (Μπάμπη Ἀννίνου, ἐνθ. ἀν., σ. 165).

(3) Ἐν τούτοις ὄφειλον νὰ ἀναμένωσι πάντα ταῦτα, καθόσον τὸ ἐν Στουττγάρδῃ κομιτάτον ὑπεχρέου πάντα ζητοῦντα τὴν ἀρωγὴν του ἵνα μεταβῇ εἰς Ἑλλάδα νὰ ὑπογράψῃ προηγουμένως τὴν ἐξῆς δήλωσιν: «Ἐγώ, ὁ κάτωθι ὑπογεγραμμένος, δηλῶ ὅτι ἐξ ἰδίας βουλήσεως ἀποφασίζω νὰ ἀναχωρήσω πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν Ἑλλάδι χριστιανῶν καὶ ὅτι τὸ Κομιτάτον μου ἐπέστησε τὴν προσοχὴν ὅτι διακινδυνεύω οὕτω τὴν ζωὴν μου, ὅτι ἐνδέχεται ἡ θυσία μου νὰ ἀποβῇ ματαία, ὅτι θὰ ἐκτεθῶ πιθανῶς εἰς παντοίας στερήσεις καὶ κακουχίας, ὅτι θὰ συναντήσω ἰσως ἀχαριστίαν παρὰ τοῖς Ἑλλησιν καὶ τέλος ὅτι ἐπὶ οὐδενὸς ἐπιγείου πλεονεκτηματος δὲν πρέπει νὰ ὑπολογίζω. Ἐγὼ ὁμως, ἀναλογισθεὶς πάντα τὰ ἀνωτέρω, ἐμμένω εἰς τὴν ἀπόφασιν μου ὅπως διακινδυνεύσω τὸ πᾶν εἰς αὐτὸν τὸν ἀγῶνα, αἱ δὲ συνέπειαι τῆς ἀποφάσεώς μου ἐμὲ καὶ μόνον ἀφορῶσι». (W. BÜNGEL, DER PHILHELLENISMUS IN DEUTSCHLAND, Μαοῦβουργον 1917, σ. 57-58.)

διὰ τῆς εἰς Ἑλλάδα μεταβάσεώς των, ἢ ἀπέκτων παράσημα καὶ ἀνωτέρους στρατιωτικοὺς βαθμούς, εἰ μὴ καὶ σημαντικὰ χρηματικὰ κέρδη (1). Ἦτο δὲ ἐξαιρετικῶς δύσκολον διὰ τὰς ἐπιτροπὰς τὰς ἐπιφορτισμένας τὴν ὀργάνωσιν ἐθελοντικῶν συγκροτημάτων νὰ διακρίνωσιν, ἐντὸς διαστήματος ὀλίγων ὥρων συχνάκις, τοὺς εἰλικρινεῖς φιλέλληνας ἀπὸ τοὺς μὴ τοιούτους. Συνεπῶς δὲν εἶναι ἄξιον ἀπορίας ἐὰν τινες, μετὰ βραχυτάτην ἐν Ἑλλάδι διαμονήν, ἐπιστρέψαντες εἰς τὰ ἴδια, προέβησαν εἰς δημοσιεύσεις διὰ τοῦ τύπου ἥκιστα κολακευτικὰς διὰ τοὺς Ἕλληνας. Τὸ λυπηρὸν εἶναι ὅτι μετὰ τούτων ἀπαντῶσι καὶ ἄνδρες διακεκριμένοι, ὡς ὁ γνωστὸς βερολινέζος δημοσιολόγος FRÄNZ LIEBER, (2) οὗτινος τὸ TAGEBUCH MEINES AUFENTHALTES IN GRIECHENLAND WÄHREND DER MONATE JANUAR, FEBRUAR UND MÄRZ IM JAHRE 1822 (Λειψία 1823) οὐδόλως διαπνέεται ὑπὸ συμπαιθείας διὰ τοὺς

(1) Προβλ. F. M. VON MAUVILLON, REISE EINES DEUTSCHEN ARTILLERIE-OFFIZIERS NACH GRIECHENLAND UND AUFENTHALT DASELBST VOM AUGUST 1822 BIS JULI 1823, Ἔσση 1824, σ. 55 ἐπ., καὶ MITTEILUNGEN AUSDEM TAGEBUCH DES PHILHELLENEN C. T. STRIEBECK, Ἀννόβερον 1834, σ. 208 ἐπ.

(2) 1800-1872 Ὁ Λίμπερ ἐγκατεστάθη βραδύτερον εἰς τὰς Ἡνωμένους Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, καταστάς ἐκ τῶν μάλλον διακεκριμένων Γερμανοαμερικανῶν,

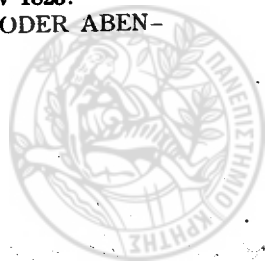
Ἑλληνας. Καὶ ὁ ἑλστερ ἄλλως τε, ὄν ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω, καὶ ὅστις ἐπέδειξε πραγματικὴν γενναιότητα καὶ αὐταπάρνησιν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Πέτα, εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ἐκφέρει κρίσεις ἄγαν αὐστηρὰς διὰ τοὺς Ἑλληνας.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἐθελοντῶν, οἵτινες ἐπιστρέψαντες εἰς τὰ ἴδια μετεβλήθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἰς μισέλληνας, μνημονεύομεν ἀκόμη τὸν CHRISTIAN MÜLLER. ἐκδόσαντα τὸ 1822 ἐν Λειψία, ὑπὸ τύπον ἐπιστολῶν, REISE DURCH GRIECHENLAND UND DIE IONISCHEN INSELN IN DEN MONATEN JUNIUS, JULIUS UND AUGUST 1821, τὸν ὑπολογαγὸν VON JARGOW, συγγραφέα μισελληνικῶν ἄρθρων δημοσιευθέντων ἐν τῷ τύπῳ (1) καὶ τὸν LESTEN, μὲ τὴν σατυρικὴν του SCHILDERUNG EINER ENTHUSIASM. REISE NACH GRIECHENLAND IM JAHRE 1822 (Γκαϊρλιτς 1823).

Εὐτυχῶς δὲν ἔλλειψαν ὁμως καὶ αἱ ὑπὸ φιλελληνικὸν πνεῦμα συντεταγμέναι περιγραφαὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι γεγονότων ἐκ μέρους ἐθελοντῶν εἴτε ἐπανελθόντων, μετὰ τινα παρ' ἡμῖν διαμονήν, εἰς Γερμανίαν (2),

(1) Πρβλ. ALLGEM. ZEITUNG, 1823, ἀρ. 11.

(2) Ἐκ τούτων μνημονεύομεν: W. BELLIER DE LAUNAY, EILIGE WORTE ÜBER GRIECHENLAND. Βερολῖνον 1823.
G. FELDHAM, KREUZ-UND QUERZÜGE, ODER ABEN-

εἴτε ἀποστειλάντων κατὰ καιροὺς ἀνταποκρίσεις εἰς τὰς γερμανικὰς ἐφημερίδας. (1) Ὅσον ἀφορᾷ ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, ἃς ἀρκεσθῶμεν νὰ διατηρῶμεν μετ' εὐλαβείας τὴν ἀνάμνησιν τῶν εὐγενῶν ἐκείνων τῆς Γερμανίας τέκνων, ἅτινα καὶ εὐημερίαν καὶ ἄνεσιν καὶ τὴν ζωὴν των ἀκόμη ἐθύσασαν χάριν τῆς ἰδέας τῆς ἐλευθερίας.

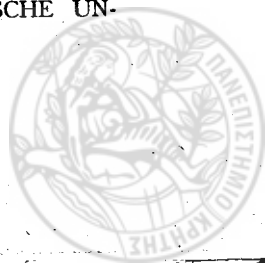
THEUER EINES FREIWILLIGEN, DER MIT DEM GENERAL NORMANN NACH GRIECHENLAND ZOG. Λειψία 1822. (Ὁ Φέλτχαμ ἔπεσεν ἐν Πέτρα, ἡ γνησιότης δὲ τῶν ἀπομνημονευμάτων του ἠμφισβητήθη ὑπὸ τινων).

A. V. LUBTOW, DER HELLENEN FREIHEITSKAMPF IM JAHRE 1822, BEARBEITET VON L. VON BOLLMANN. Βέργη 1823, (μᾶλλον φιλέλλην ἂν καὶ ἐνίστε αὐστηρὸς πως διὰ τοὺς Ἕλληνας).

G. MÜLLER, REISE EINES PHILHELLENEN DURCH DIE SCHWEIZ, FRANKREICH NACH GRIECHENLAND. Βαμβέργη 1825.

C. M. SCHREBIAN, AUFENTHALT IN MOREA, ATTIKA UND MEHREREN INSELN DES ARCHIPELAGUS. Λειψία 1825.

(1) Ὁραία ἀπολογία τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν ἐπιρριφθεισῶν αὐτοῖς μομφῶν ἀπαντᾷ εἰς τὰ BLÄTTER FÜR LITTERARISCHE UNTERHALTUNG, 1828 ἀρ. 184—185.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

ΤΑ ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΧΑΡΙΝ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΡΑΝΟΙ

Ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ 1823 καὶ ἐντεῦθεν αἱ φιλελληνικαὶ ἐκδηλώσεις ὑπέστησαν, ἐπὶ τινα χρόνον τοῦλάχιστον, σχετικὴν ὑφασιν. Τὰ φιλελληνικὰ σωματεία, ἅτινα εἶχον ἰδρυθῆ εἰς πολλὰς Γερμανικὰς πόλεις (1), ἔσχον βραχὺν τὸν βίον πρὸ τῆς ἐχθρικῆς στάσεως τῶν ἀρχῶν. Ἐν Πρωσσίᾳ μάλιστα ἡ ἰδρυσις τοιούτων σωματείων παρέμεινεν ἀπηγορευμένη μέχρι τοῦ 1826, ἡ δὲ ἔκκλησις ἦν, ὀλίγον μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ ἐν Βερολίῳ καθηγητὴς ZEUNE (2) ἀπήλυθε πρὸς τοὺς συμπολίτας του ἐπὶ σκοπῶ συλλογῆς ἐράνων χάριν τῶν Ἑλλήνων οὐδεμίαν εὔρεν ἀπήχησιν, ὁ δὲ ZEUNE ἐκινδύνευσε νὰ διωχθῆ ποινικῶς (3). Τὸ μόνον φιλελληνικὸν σωματεῖον τοῦ ὁποίου ἡ δρασίς

(1) Ἐν μόνῃ τῇ Νοτίῳ Γερμανίᾳ εἶχον ἰδρυθῆ δέκα φιλελληνικὰ κομιτάτα (H. ZSCHOKKE, DIE WIRREN DES JAHRHUNDERTS UND DES JAHRES, Aargau 1823, σελ. 17).

(2) 1778—1853.

(3) V. V. ENSE, ἐνθ. ἀν., τ. α΄. σ. 362.

ἐστέφθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ ἐπιτυχίας ὑπῆρξε τὸ ἐν Στουτγάρδῃ ὑπὸ τοῦ ALBERT SCHOTT (1) ἰδρυθέν, τὸ ὁποῖον ἠδυνήθη ἐλευθέρως νὰ κινηθῇ ἐν Βυρτεμβέργῃ, ἣς ὁ βασιλεὺς Γουλιέλμος Α΄. (2), ὅστις εἰς δεύτερον γάμον εἶχε νυμφευθῇ (τὸ 1816) τὴν ρωσίδα Μεγάλην Δούκισσα γ' Ἄνναν Παυλόβναν (3), ἐπέδειξε πάντοτε φιλελληνικὰ αἰσθήματα. Ψυχὴ τοῦ σωματείου τούτου ὑπῆρξεν ὁ ποιητὴς Λουβοδικὸς Οὐλαντ (4), εἰς τὸν κάλαμον τοῦ ὁποίου ὀφείλονται καὶ αἱ προκηρύξεις, ἅς κατὰ καιροὺς ἐξέδωκαν οἱ ἐν Στουτγάρδῃ φιλέλληνες. Ἀπὸ τοῦ Μαρτίου 1821 μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου 1823 συνέλλεξαν οὗτοι περὶ τὰς 30.000 φιορινίων χάριν τῶν Ἑλλήνων (5).

Πλὴν τῆς δράσεως τῶν φιλελληνικῶν σωματείων,

(1) 1782—1861, διάσημος δικηγόρος καὶ πολιτευόμενος. Τὸ 1823 ἀνεκηρύχθη μάλιστα ἐπίτιμος Ἑλλήν πολίτης. (Βλ ἐν τῷ JOURNAL DES HELLÈNES τῆς 28—X—1928 σχετικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Μαυροκορδάτου ἀπὸ 18/30 Ἰουνίου 1823.)

(2) 1816—1864. Πρβλ KALITSUNAKIS, EIN JAHRHUNDERT NEUGRIECHENLAND, Βερολίνον 1921, σ. 23.

(3) Εἶχεν ἀποθάνῃ τὸ 1819.

(4) 1787—1862. Περὶ τοῦ Οὐλαντ ὡς φιλέλληνοσ βλ. STERN, UHLAND ALS PHILHELLENE ἐν EUPHORION, ἔτ. 1904, σ. 464 ἐπ., καὶ F. NOTTER, LUDWIG UHLAND, 1863, σ. 332—3. Πρβλ. καὶ UHLANDS LEBEN, AUS DESSEM NACHLASS UND EIGENER ERINNERUNG ZUSAMMENGESTELLT VON SEINER WITWE, 1874, σ. 186—7.

(5) Ἀκριβῶς 27.692 (ERLER ἐνθ. ἀν., σ. 42.)

καὶ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἔδωκεν ἐνίοτε ἀξιοθαύμαστα ἀποτελέσματα. Οὕτως, ὁ ἐν Δαρμστάττῃ τραπεζίτης ERNST EMIL HOFFMANN (1) προσέφερε σεβαστὰ ποσὰ διὰ τοὺς Ἑλληνας, χάριν τῶν ὁποίων, λέγεται, ὅτι ἔγραψε 50.000 ἐπιστολῶν, συλλαβὼν μάλιστα καὶ τὴν ιδέαν ἐκδόσεως ἑλληνικοῦ δανείου, ἣτις ὁμως παρέμεινε ἀπραγματοποίητος (2). Πλησίον τῆς Ἀϊδελβέργης, κτηματίας τις, ὀνόματι SPEYERER, παρεῖχε δωρεὰν εἰς τοὺς ἐκεῖθεν διερχομένους φιλέλληνας ἐθελοντὰς κατοικίαν καὶ τροφήν. Οὐκ ὀλίγοι φιλόλογοι καὶ καθηγηταί, παρὰ τὰ περιορισμένα χρηματικὰ μέσα ἅτινα διέθετον, ἐβοήθουν καὶ ὑπεστήριζον παντοιοτρόπως τοὺς ἐν Γερμανίᾳ σπουδάζοντας Ἑλληνας, ὁ δὲ γηραιὸς VOSS (3), ὁ περιώνυμος μεταφραστὴς τοῦ Ὀμήρου, προσέφερε χίλια φιορίνια χάριν τοῦ Ἀγῶνος (4).

Ἄτυχῶς οὐδεμία στατιστικὴ ὑπάρχει περὶ τοῦ

(1) 1785-1847. Περὶ τοῦ Χόφφμαν πρβλ. GOTTFRIED MÜLLER REISE EINES PHILHELLENEN, μέρος α'. Βαμβέργη 1825, σ. 18 καὶ K. DIETRICH, AUS BRIFFEN κλπ. σ. 6, 66, 97.

(2) ERLER, ἐνθ. ἀν. σ. 43.

(3) JOHANN HEINRICH VOSS, 1751 - 1826. Περὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος ὅπερ ἔδεικνε διὰ τοὺς ἐν Γερμανίᾳ Ἑλληνας σπουδαστὰς βλ. W. HERBST, JOH. VOSS, Λειψία 1876, τ. β'. μέρος β'. σ. 203 ἔπ.

(4) ERLER, ἐνθ. ἀν., σ. 43.

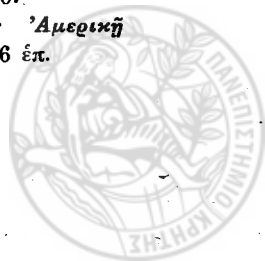

συνόλου τῶν κατὰ τὰ ἔτη 1821—23 συλλεγέντων ἐν Γερμανίᾳ ποσῶν χάριν τῶν Ἑλλήνων. Θὰ ἔπρεπε πρὸς τοῦτο νὰ εἶχε τις ἀνὰ χεῖρας τὰ λογιστικὰ βιβλία ὄλων τῶν κατὰ τόπους φιλελληνικῶν κομιτάτων, ὧν οὐκ ὀλίγα θὰ ἔχουσι καταστραφῆ. Ὁ κ. ERLER, ἀσχοληθεὶς ἰδιαιτέρως μὲ τὸ ζήτημα (1), δὲν νομίζει τὰ ποσὰ ταῦτα νὰ εἶναι πολὺ μεγάλα, ἰδίως παραβαλλόμενα πρὸς τὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ἀγῶνος συλλεγέντα. Ὅπωςδὴποτε, τελευτῶντος τοῦ 1823 καὶ ἐπὶ δύο ἔτη σχεδόν, οἱ φιλελληνικοὶ ἔρανοι ἔπαυσαν ἐντελῶς, ἀφ' ἑνὸς λόγῳ τῆς ἐχθρικῆς, ὡς εἶπομεν, στάσεως τῶν κυβερνήσεων, ἀφ' ἑτέρου καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ ἐξακολούθησις τοῦ ἀγῶνος μὲ σχετικῶς εὐνοϊκὴν τροπὴν διὰ τοὺς Ἕλληνας δὲν ἔδιδεν ἀφορμὴν εἰς ἰδιαιτέραν διέγερσιν φιλελληνικῶν αἰσθημάτων, ἢ δὲ φιλελεύθερος κοινὴ γνώμη ἐστρέφετο κυρίως πρὸς τὰ ἐν Ἰσπανίᾳ γεγονότα καὶ τὴν ἐκεῖ ἐκστρατείαν τῶν Γάλλων, ἣτις ὑπῆρξεν ἡ συνέπεια τοῦ ἐν Βερῶνῃ συνεδρίου. Ἡ παρατηρηθεῖσα ἄλλως τε τότε ὕφρασις τοῦ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐνθουσιασμοῦ εἶναι φαινόμενον γενικὸν δι' ὅλα τὰ Κράτη τῆς Δύσεως (2), συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἀμερικῆς (3).

(1) Ἐνθ. ἀν. σ. 43.

(2) STERN, GESCHICHTE EUROPAS, τ. β'. σ. 490.

(3) Περβλ. Σ. Θ. Λάσκαρι, Ὁ Φιλελληνισμὸς ἐν Ἀμερικῇ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, Ἀθῆναι 1926, σ. 46 ἐπ.

Ἐκ τοῦ σχετικοῦ τούτου ληθάργου ἔμελλον νὰ ἀφυπνίσωσι τὴν Γερμανικὴν κοινὴν γνώμην ὁ θάνατος τοῦ λόρδου Βύρωνος (1) καὶ κυρίως ἡ πτώσις τοῦ Μεσολογγίου, ἡ δὲ ἀνάρρησις εἰς τὸν θρόνον τῆς Βαυαρίας τοῦ Λουδοβίκου Α΄. (1825) ἐπεξέτεινε τὸν φιλελληνισμόν καὶ εἰς τὰς ἕως τότε ὑπ' ἀνθελληνικῶν αἰσθημάτων ἐμφορουμένας Γερμανικὰς Αὐλὰς.

Ἀπὸ τῶν μέσων ἰδίᾳ τοῦ 1826 ἡ φιλελληνικὴ κίνησις ἐν Γερμανίᾳ, ὅπως καὶ ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης, (2) ἐξελείχθη μεγάλως, ἐκδηλωθεῖσα κυρίως διὰ τῆς παροχῆς χρηματικῆς ἀρωγῆς εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἀναχώρησις ἐθελοντῶν εὔρε μόνον ἄπαξ χώραν, τὸ 1826, ὑπὸ τὸν βαυαρὸν συνταγματάρχην HEIDECK (3), κατόπιν τῆς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου

(1) Ἐλάχιστοι ξένοι ἐξήσκησαν μεγαλυτέραν ἐπιρροὴν τοῦ Βύρωνος ἐπὶ τῆς Γερμανικῆς φιλολογίας. Ὁ θάνατος του προὔξενε βαθυτάτην αἴσθησιν παρὰ τοῖς Γερμανοῖς, ὁ δὲ Γκαϊτε ἐστησεν αὐτῷ ἀθάνατον μνημεῖον, τὴν σκηνὴν τοῦ Εὐφορίωνος (ἐν τῷ β΄. μέρει τοῦ Φάουστ). «Ἐὰν ὁ Βύρων εἶχε ζῆσι, ἔλεγεν ὁ γηραιὸς ἐν Βεϊμάρη ποιητῆς, θὰ εἶχεν ἀποβῆ διὰ τοὺς Ἕλληνας δευτερός Λυκοῦργος ἢ Σόλων». (K. DIETRICH, AUS BRIEFEN κλπ. σ. 45).

(2) Πρβλ. D. BIKÉLAS, LA GRÈCE BYZANTINE ET MODERNE, Παρίσι 1893, σ. 268.

(3) KARL WILHELM FREIHERR VON HEIDECK, ἐπονομαζόμενος HEIDEGGER, γεννηθεὶς τὸ 1787 ἐν Λοδθηγγίᾳ, ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ Στρατιωτικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Μονάχου, διεκρίθη εἰς τοὺς κατὰ τοῦ Ναπολέοντος πολέμους καὶ συμμετέσχε τῶν συνεδρίων Βιέννης καὶ Παρισιῶν ὡς στρατιωτικὸς ἐμπειροτέχνης. Λαβὼν ἀδειαν, ἀνεχώρησε δι' Ἑλλάδα κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1826, συνοδευόμενος ὑπὸ ἑξ ἀξιο-

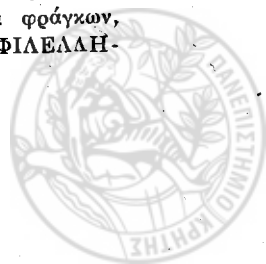
ληφθείσης ἀποφάσεως ὅπως οἱ ἐκ τοῦ βαυαρικοῦ στρατοῦ μεταβαίνοντες εἰς Ἑλλάδα ὡς ἐθελονταὶ διατηρῶσι καὶ τὸν βαθμὸν καὶ τὸν μισθὸν τῶν.

Ὁ Λουδοβίκος Α΄., γενόμενος βασιλεὺς, κατέστησε τὸ Μόναχον κέντρον τοῦ Γερμανικοῦ φιλελληνισμοῦ. Ὁ THIERSCH ἠδυνήθη ἀκωλύτως νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἀρθρογραφίαν του, τὸ δὲ ἐν Μονάχῳ φιλελληνικὸν κομιτάτον συνέλεξεν ἐντὸς διετίας (μέχρι τέλους τοῦ 1827) περὶ τὰς 150 χιλ. φράγκων (1). Ὁ βασιλεὺς, πλὴν τῆς ὑλικῆς ὑποστηρήξεως ἣν παρέσχεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, (2)

ματικῶν, ἐνὸς ὑπαξιωματικοῦ, ἑπτὰ στρατιωτῶν καὶ ἐνὸς στρατιωτικοῦ ἱατροῦ. Ὁ HEIDECK παρέμεινεν ἐν Ἑλλάδι μέχρι τέλους Αὐγούστου τοῦ 1828, ἀναγορευθεὶς ἐπίτιμος Ἕλλην πολίτης συγχρόνως μὲ τὸν Φαβιέρου. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα, ὡς μέλος τῆς Ἀντιβασιλείας, παρέμεινεν ἐκ νέου ἐπὶ τριετίαν σχεδὸν παρ' ἡμῖν, ἐπιστρέψας δὲ εἰς Μόναχον τὸ 1835, προήχθη εἰς ὑποστράτηγον καὶ ἀπεβίωσε τὸ 1861. (Βλ. DIE BAYERISCHE PHILHELLENENFAHRT. AUS DEM HANDSCHRIFTL. RÜCKLASS DES GENERALLEUTENANTS K. FRHR. VON HEIDECK, ἐν DARSTELLUNGEN AUS DER BAYERISCHEN KRIEGS-UND HEERGESCHICHTE, τευχ. 6ον καὶ 7ον. Πρβλ. καὶ CORRESPONDANCE DU COMTE CAPODISTRIAS, 1839, τ. α., σ. 462.)

(1) Πρβλ. ERLER, *ἐνθ. ἀν.*, σ. 59. ROTHPLETZ, DER GENERAL EYNARD ALS PHILHELLENE, Ζυρίχη 1900, σ. 48, HEISENBERG, DER PHILHELLENISMUS EINST UND JETZT, Μόναχον 1913, σ. 20.

(2) Περὶ τῶν προσωπικῶν γενναίων δωρεῶν τοῦ Βασιλέως, αἵτινες κατὰ τινὰ ὑπολογισμὸν ἔφθασαν τὰ δύο ἑκατομύρια φράγκων, βλ., πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ΚΑΡΟΛΙΔΗ, Ὁ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗ-

προσεπάθησε και διὰ τῆς γραφίδος νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς δημοφιλεῖς, δημοσιεύσας κατ' ἔτος, ἐπ' ἀφορμῇ τῶν ἐν Ἑλλάδι γεγονότων, ποιήματα διαπνεόμενα ὑπὸ χριστιανικῶν αἰσθημάτων και κλασικῶν ἀναμνήσεων. (1) Ἐν ὄλῳ ὁ Λουδοβίκος Α'. ἔγραψε 32 τοιαῦτα ποιήματα (2). Καὶ περὶ μὲν τῆς καθαρῶς ποι-

ΝΙΣΜΟΣ Ἀθήναι 1917 σ. 39 και C. TH. HEIGEL, LUDWIG I. KÖNIG VON BAYERN, Λειψία 1872, σ' 149 ἐπ. Εἰς τὸν Λουδοβίκον Α'. ὀφείλεται ἐξ ἄλλου ἢ ἰδρυσις τῆς ἐν Μονάχῳ Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας (βλ. σχετικῶς μελέτην ἐκδοθ. ἐν Μονάχῳ τὸ 1899 ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Μ. Σακελλαροπούλου, DIE GRIECHISCHE KIRCHE IN MUNCHEN), ὡς και ἡ εἰς τὴν στρατιωτικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου ἐκπαίδευσις τῶν υἱῶν ἡρώων τοῦ Ἀγῶνος.

(1) Τὸ ὅτι ὁ φιλελληνισμὸς τοῦ Λουδοβίκου, ἀντιδραστικοῦ κατὰ τᾶλλα ἡγεμόνος ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Βαυαρίας, ἐνεπνέετο ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν ἐν λόγῳ αἰσθημάτων και ἀναμνήσεων, δεικνύει και τὸ κάτωθι ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Καποδίστριαν, ἀπὸ 9 Μαΐου 1828 (ἀρχεῖον Καποδίστρια ἐν Κερκύρα, φάκελλος ἀρ. 150):

L'indépendance de la Hellade m'est une affaire de coeur ; j' ai déjà déploré comme enfant, lorsque j'appris la géographie, de la voir asservie par les Turcs. Je ne sais pas, si vous vous rappelez, ce que je vous ai exprimé il y a dix ans, quand vous étiez à Munich, le désir qui me pénétra de voir la Grèce libre. Je crois pouvoir dire, qu'il n'y a pas de prince qui l'ait eu et qui l'a constamment comme moi. L'Europe a une dette énorme envers la Grèce ; *car c'est d'elle que lui est venu l'Évangile ; c'est à la Grèce qu'elle doit les arts et les sciences.*

(2) Ὁ φιλόλογος JOH. FRANZ (1804-1851) ἐδημοσίευσεν ἐν Στουττγάρδῃ τὸ 1830 ἑλληνικὴν μετάφρασιν τούτων, ὑπὸ τὸν τίτλον: *Λοδοῖκου τοῦ κλεινοτάτου Βαυάρων βασιλέως ἐλεγείαι και μέλη εἰς Ἑλλάδας.*

ητικῆς των ἀξίας μὲ ἐλάχιστον θαυμασμόν ἐκφράζονται σήμερον οἱ συμπατριῶται του, ὁ φιλελληνισμὸς ὁμως ὑφ' οὗ ἐνεφοροῦντο ἦτο «ἀγνὸς ὡς ὁ χρυσός» (1). Ἐὰν δὲ σκεφθῆ τις ὅποιας δυσχερείας συνήντων ἀλλαχοῦ τῆς Γερμανίας οἱ φιλέλληνες συγγραφεῖς ἵνα ἐπιτύχωσι παρὰ τῆς λογοκρισίας τὴν ἄδειαν τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἔργων των, εἶναι εὐνόητος ὁ ἐνθουσιασμός δι' οὗ περιεβλήθη πανταχόθεν ὁ ἐστεμμένος ποιητής.

Τὸ παράδειγμα τῶν ἐν Μονάχῳ φιλελλήνων εὔρεμιμητὰς ἀπανταχοῦ τῆς Γερμανίας, τὰ δὲ αἰσθήματα τοῦ βαυαροῦ ἡγεμόνος συνέτειναν εἰς τὸ νὰ ἐκλείψῃ ἡ κυβερνητικὴ ἀντίδρασις καὶ εἰς τὰ λοιπὰ Γερμανικὰ Κράτη. Εἰς ὅλας τὰς κυριωτέρας πόλεις ἐπανιδρύθησαν φιλελληνικὰ σωματεῖα καὶ αἱ ἐκκλήσεις πρὸς συλλογὴν ἐράνων εὔρον ἀπήχησιν εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις.

Ἐν Δρέσδῃ, κέντρον τοῦ φιλελληνισμοῦ ἐν Σαξωνίᾳ, τὸ πρωτοβουλία τῶν ποιητῶν TIEDGE (2) καὶ

(1) SEPP, LUDWIG AUGUSTUS, Ρεγεσβούργον 1903, σ. 187.

(2) 1752—1841. Τὸ 1826 ἐξέδωκεν ἐν Λειψία, εἰς ἰδιαιτέρον τεύχος, τὸ ποίημα DIE GRIECHEN IM KAMPFE MIT DEN BARBAREN, ἐν ᾧ καταφέρεται κατὰ τῆς ἀπαθείας τῶν Μοναρχῶν καὶ τῶν Ἀνακτοβουλιῶν πρὸ τῶν δεινῶν τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ἐκτύπωσις τοῦ ποιήματος τούτου ἀπγορεύθη μάλιστα ἐν Βερολίνω, οὐχ ἦτον ἐπετράπη ἐκ τῶν ὑστέρων ἢ πώλησις αὐτοῦ ἐν Πρωσσίᾳ (V. V. ENSE, ἐνθ. ἀν. τ. 4ος σ. 73).

KALKREUTH (1) ἰδρυθὲν κομιτάτον ἀπέστειλε, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1827, εἰς τὸν Ἐϋνάρδον 41.000 φράγκων (2). Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι κατ' ἀρχάς, ἐκ φόβου κυβερνητικῆς ἀπαγορεύσεως, οἱ ἐν Σαξωνία ἔξρανοι ἐγένοντο «χάριν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ χριστιανῶν», δὲν ἐβράδυνεν ὁμως πολὺ καὶ αἱ ἐκκλήσεις τοῦ ἐν Δρέσδη κομιτάτου συνετάχθησαν πλέον ἀναφανδὸν «χάριν τῶν Ἑλλήνων». Ἐν Σιλεσία, ἐν BRESLAU(3), συνελέγησαν 70 χιλιάδας φράγκων, ἐξ Ἀμβούργου ἐστάλησαν πρὸς τὸ ἐν Παρισίοις κομιτάτον 33 χιλιάδες, ἐκ Στουτγάρδης εἰς τὸν Ἐϋνάρδον 14 χιλιάδες. Οὐκ ὀλίγην δραστηριότητα ἐπέδειξαν καὶ αἱ παρὰ τὸν Ρῆνον πόλεις, χάρις ἐν μέρει εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ τέως ἐν Ρώμῃ πρέσβεως NIEBUHR. Οὕτως ἐν Δύσσελδορφ συνελέγησαν 43.000 φράγκων, ἐν Κόμπλεντζ 6.850, ἐν Αἰδελβέργῃ 1.000, ἐν Φραγκφούρτῃ 7.000. Καὶ αὐτοὶ οἱ Ἰσραηλῖται δὲν ἔμειναν ἀμέτοχοι τῶν διε-

(1) 1790—1873, φίλος τοῦ Γουλιέλμου Μύλλερ, ἐξέδωκε τὸ 1826 ἐν Δρέσδη: UNTERSTÜTZUNG DER GRIECHEN, WORTE AN DIE CHRISTEN.

(2) Τοὺς ἀριθμοὺς ἠρώσθημεν ἐκ τῶν προμνησθέντων ἔργων τοῦ ERLER, σ. 59 ἐπ. καὶ ROTHPLETZ, σ. 48 ἐπ.

(3) Πρβλ. ἐν ABENDZEITUNG, ἔτ. 1826, ἀρ. 141, ἀνταπόκρισιν ἐκ Βρέσλαου, ἀπὸ 31—5—1826, περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἐκτὶ φιλελλήνων.

νεργηθένων ἐράνων. (1) Τέλος τὸ Βερολίνον, ὅπου ἐπὶ τόσα ἔτη εἶχε καταπνιγῆ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν πᾶσα ἐκδήλωσις φιλελληνικῆς συμπαθείας, ἤρχετο καὶ αὐτὸ νὰ συνεισφέρει τὸν ὄβολόν τῶν κατοίκων του χάριν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Φρειδερίκος Γουλιέλμος Γ'. (2) οὐδεμίαν ἰδιαιτέραν συμπάθειαν ἔτρεφε διὰ τοὺς Ἕλληνας (3) ματαίως δὲ ὁ Μεταξᾶς εἶχεν ἀποταθῆ πρὸς

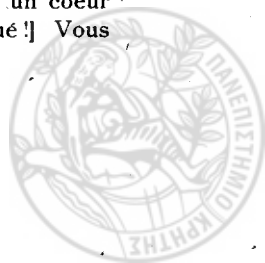
(1) Φραντζῆ, Ἐπιτομὴ τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1841, τ. δ'. σ. 37 ἐπ.

(2) 1797—1840.

(3) Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Διάδοχον τοῦ Θρόνου, ὅστις δὲν ἀπέκρυπτε τὰς φιλελληνικὰς του συμπαθείας, καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Ἐλισάβετ, ἀδελφὴν τοῦ Λουδοβίκου Α' τῆς Βαυαρίας, ἣτις διετήρει τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ THIERSCH. Ἐν τῷ ἐν Κεοκῦρα ἀρχεῖφ τοῦ Καποδίστρια εὗρισκονται (φάκελλος 156) δύο ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ Διαδόχου τῆς Πρωσσίας πρὸς τὸν Κυβερνήτην, διαπιστώνουσαι τὰ φιλελληνικὰ αἰσθήματα τοῦ μέλλοντος Φρειδερίκου Γουλιέλμου Δ'. Ἡ πρώτη, ὑπὸ χρονολογίαν 5 Αὐγούστου 1827, ἀναφέρεται εἰς τὴν διέλευσιν τοῦ Καποδίστρια ἐκ Βερολίνου (ὅπου εἶχε φθάσῃ τὴν 4 Αὐγούστου, ἐρχόμενος ἐκ Πετροπόλεως καὶ μεταβαίνων εἰς Λονδίον). Ἴδου αὕτη :

Monsieur le Comte.

Je viens de lire votre lettre et celle de ma soeur l'Impératrice. (Ἡ πρωσσις πρηγκήπισσα Καρλόττα εἶχε νυμφευθῆ τὸν Τσάρον Νικόλαον Α! τὸ 1817. Σ Σ.) Je brûle d'impatience de vous voir. Mon Dieu, qu'avez vous à me dire. Ma soeur en parle en hiéroglyphes, mais les deux lettres me font entrevoir que vous fondez des espérances sur ma personne. Ah! cher Comte, ne vous trompez pas! —jamais encore je ne me suis mêlé d'affaires politiques, j'y suis entièrement étranger Si vous cherchez un coeur qui brûle pour la sainte cause à laquelle [Dieu soit loué!] Vous

αὐτὸν ἐκλιπαρῶν τὴν ὑποστήριξίν του κατὰ τὸ ἐν Βερῶνῃ συνέδριον (1).

Οὐχ ἦττον, ἐκ φιλανθρωπίας κινούμενος, συνέβη

vous votre existence, vous le trouverez.—Si vous avez pour le Roi des commissions de la part de l'Empereur, ou des idées à lui communiquer, vous aurez en moi un fidèle interprète qui parlera avec toute la chaleur dont il est susceptible.

Mardi nous venons en Ville. (ἡ Βασιλικὴ οἰκογένεια παραθέριζε τότε ἐν τῇ παρὰ τὸ Πότσδαμ ἐπαύλει SANS SOUCI, πλὴν τοῦ Βασιλέως, ὅστις εὑρίσκετο εἰς τὰ λουτρά τοῦ Τέπλιτς. Σ.Σ.) De 10 h. jusqu'à 1 h. je pourrai avoir le plaisir de vous recevoir, ou si vous le préférez, après 3 h. du soir.

Si vous désirez de me voir plus tôt, je vous attendrai demain à 2 h. pour le diner ici à Sans-Souci. La Princesse Royale sera enchantée de vous voir. Mais je pense que les fatigues d'un voyage aussi précipité que le votre (τὸ ἐκ Πετροπόλεως εἰς Βερολίνον ταξείδιον εἶχε διαρκέση μόνον ἑπτὰ ἡμέρας. Σ.Σ.) ne vous permettront pas cette excursion. *Il faut ménager vos forces*, mon cher Comte. Aussi faut-il absolument que vous parliez au Comte Bernstorff et avec Ancillon (1766—1837, διευθυντὴς τῶν πολιτικῶν υποθέσεων, διαδεχθεὶς βραδύτερον τὸν Μπέρνστορφ ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν) peut être. Je n'attens aucune réponse—votre arrivée chez—moi à Berlin mardi entre 10 h. et 1 h., ou bien demain pour votre diner ici est tout ce que j'attends.

Adieu, mon cher Comte, Que ne vous ai-je déjà vu, parlé, questionné, entendu, compris! Adieu.

Frédéric Guillaume
Pince-Royal de Prusse

Sans Souci

5 Août 1827

*Ἐν ἔτος βραδύτερον, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ὡς ἄνω συνάντησιν,

(1) Πρβλ. H. V. TREITSCHKE DEUTSCHE GESCHICHTE IM 19 JAHRH, Μέρος Βον, ἔκδ. 2α, Λειψία 1866, σ. 279.

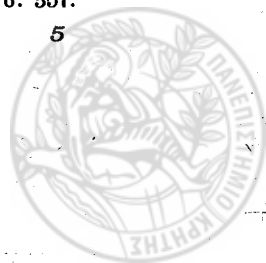
νά βοηθήση, ἀτομικῶς, κατὰ τὰ εἰς Ἱταλίαν ταξείδια του, Ἑλληνας, οὓς εἶχε συναντήσει ἐν Βενετία καὶ Ἀγκῶνι (1). Ἐκ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων κινούμενος ἀπεφάσισε τέλος, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1826, νὰ ἄρῃ τὴν ἔως τότε ἰσχύσασαν ἀπαγόρευσιν διενεργείας φιλελληνικῶν ἐράνων ἐν Πρωσσία καὶ νὰ προσφέρῃ μάλιστα ὁ ἴδιος, ἀνωνύμως, 1200 χρυσᾶ φρειδερίκια (2). Ἐν τῇ PREUSSISCHE ZEITUNG (1826, ἀρ. 117) ἐκτίθενται ἀκριβῶς οἱ λόγοι δι' οὓς ἤρθη ἡ ἐν λόγῳ ἀπαγόρευσις καὶ ὑποσημειοῦται ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἤχηθῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην οὐχὶ ἵνα ὑποστηρίξῃ τοὺς Ἑλληνας εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος των, ἀλλ'

ὁ Πρώσος Διάδοχος τοῦ Θρόνου ἔγραφε πρὸς τὸν Κυβερνήτην, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 4 Ἰουλίου 1828:

Quelle heureuse tournure les circonstances ont prise depuis ce tems! Dieu n'abandonnera pas les Grecs s'ils ne l'abandonnent pas. Déjà, cher Comte, vous avez surpassé bien des espérances et des craintes et heureusement il n'est pas nécessaire que quiconque vous dise; continuez. Mes vœux et mes prières sont continuellement pour vous et pour votre peuple qui renaît de ses cendres par vous—Non, Philoemen n'était pas le dernier des Grecs. Je n'abandonne pas le doux espoir de vous revoir un jour grand et puissant au sein d'une glorieuse paix dans votre belle patrie. Conservez—moi, cher Comte, votre amitié à laquelle j'attache un prix inestimable, la mienne est à toute épreuve, inviolable. Dieu vous conserve!

(1) W. BELLIER DE LAUNAY ἐνθ. ἀν. σ. 29.

(2) V. v. ENSE, BRIEFWECHSEL, 1865, τόμος 3ος, σ. 357.

ἀπλῶς ἵνα δοθῇ βοήθεια τις εἰς ἀτυχεῖς χριστιανούς, τοῦθ' ὅπερ ἀντεπεκρίνετο εἰς τὰ αἰσθήματα ὄλων. Ὅπωςδὴποτε τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης ἐκκλήσεως ἦν, τὴν 25 Ἀπριλίου 1826, ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ βερολιναίῳ τύπῳ, τῇ συναινέσει τοῦ Ἡγεμόνος καὶ τοῦ Μπέρνστορφ, ὁ γηραιὸς HUFELAND⁽¹⁾, ἰδιαιτέρος ἰατρός τοῦ Βασιλέως, εἶναι ὅτι ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν τὸ ἐν Βερολίῳ συσταθὲν κομιτάτον ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ἐυνάρδον 335 χιλ. φράγκων⁽²⁾. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ὀφείλεται ἐν μέρει εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐκκλησις τοῦ Χούφελαντ προσέλαβε πολιτικὸν χαρακτῆρα, ὑποστηριχθεῖσα ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ ἀντιστασιακοῦ κόμματος ἐν Πρωσσίᾳ, τὸ ὁποῖον προσεπάθησε νὰ ἐκμεταλευθῇ τὸν φιλελλητισμὸν ὡς ὄπλον κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τὰ φιλελληνικὰ αἰσθήματα ὡς δείγμα τῆς ὁσημέραι αὐξανούσης ἀνεξαρτησίας τῆς

(1) 1762—1836, πενθερὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Στούρτζα ὅστις τὸ 1837 ἐξέδωκεν ἐν Βερολίῳ καὶ βιογραφίαν αὐτοῦ: C. W. HUFELAND, ESQUISSE DE SA VIE ET DE SA MORT CHRÉTIENNES. Ἑλληνιστὶ ἐδημοσίευσεν βιογραφίαν αὐτοῦ ὁ ἰατρός Σοφοκλῆς Οἰκονόμου, τὸ 1838.

(2) Καὶ ὁ Καποδίστριας, ἐν τῇ ἀπὸ 14—5—1827 ἐκ Βερολίνου πρὸς τὸν Ἐυνάρδον ἐπιστολῇ του, ἐκφράζει τὴν ἱκανοποίησιν του διὰ τὴν δράσιν τῶν ἐν Πρωσσίᾳ φιλελλήνων (CORRESPONDANCE DU COMTE J. CAPODISTRIAS, Παρίσιοι 1839, τ. α'. σ. 131—132. Πρβλ. καὶ L. OECONOMOS, ESSAI SUR LA VIE DU COMTE CAPODISTRIAS, Παρίσιοι 1926, σ. 46).

Πρωσσίας ἔναντι τῶν ἐκ Βιέννης συμβουλῶν καὶ παραινήσεων.

Μολονότι, ὡς ἤδη εἶπομεν, ἔλλείπουν τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα πρὸς ἀκριβῆ ὑπολογισμόν τοῦ συνόλου τῶν συλλεγέντων ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος χάριν τῶν Ἑλλήνων ποσῶν, ἅτινα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐστέλλοντο κατὰ δόσεις εἴτε εἰς τὸν Ἐυνάρδον εἴτε εἰς τὸ ἐν Παρισίοις κομιτάτον, ὁ κ. ERLER (1) ἐπιχειρήσας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν τῷ συγχρόνῳ τύπῳ εἰδήσεων, νὰ δώσῃ ἓνα ὁπωςδήποτε ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν ὑπολογισμόν, ἀναβιβάζει ταῦτα εἰς ἓν περίπου ἑκατομμύριον φράγκων. Μετ' αὐτόν, ὁ κ. BÜNGEL (2) ἔφθασεν εἰς 1 1/2 ἑκατομμύριον, ἀλλὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον ὑπολογισμόν θεωροῦμεν πως ὑπερβολικόν. Ὅπωςδήποτε καὶ ἓν ἑκατομμύριον εἶναι ποσὸν σεβαστὸν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, κυρίως ἐὰν ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει αἱ ἀλλεπάλληλοι οἰκονομικαὶ καταστροφαὶ ἃς ἡ Γερμανία εἶχεν ὑποστῆ ἐκ τῶν ναπολεοντείων πολέμων, ἐκ τῶν ὁποίων μόλις τότε ἤρχιζε νὰ ἀναλαμβάνῃ.

Ἡ νίκη τοῦ Ναυαρίνου, χαιρετισθεῖσα ἀπανταχοῦ ὡς τὸ χαρμόσυνον γεγονός τὸ ἐξασφάλισαν τὴν

(1) Ἐνθ. ἀν. σ. 63.

(2) Ἐνθ. ἀν. σ. 54.

ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, (1) σημειοῖ τὸ τέλος τῆς δράσεως τῶν ἐν Γερμανίᾳ φιλελληνικῶν κομιτάτων.

Ἡ Πρωσσία, μὴ θέλουσα νὰ ἀποξενωθῇ τελείως τῆς Αὐστρίας, δὲν εἶχε συμμετάσχη τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου τῆς 6 Ἰουλίου 1827, ἐπεδοκίμασεν ὁμως τὴν ἐνέργειαν τῶν τριῶν Δυνάμεων. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν δὲ τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου εἰργάσθη δραστηρίως ἵνα ἐπισπεύσῃ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης (2). Καὶ ὅταν ὁ τσάρος Νικόλαος Α΄. ἐπεσκέφθη τὸ 1829 μετὰ τῆς αὐτοκρατείας Καρλόττας τὸν ἐν Βερολίνῳ πενθερόν του, ἐχαιρετίσθη ἐνθουσιωδῶς ὑφ' ὄλων ὡς ὁ ἐλευθερωτὴς τῆς Ἑλλάδος.

(1) Πρβλ. E. J. H. MÜNCH, REDE ZUR FEIER DER VERNICHTUNGSSCHLACHT BEI NAVARINO (ἐν MÜNCHS ERINNERUNGEN, LEBENSBLDER UND STUDIEN AUS DEN ERSTEN SIEBENUNDDREISSIG JAHREN EINES DEUTSCHEN GELEHRTEN, 1837 Β', σ. 318 ἐπ.).

(2) Περὶ τῆς σχετικῆς ἀποστολῆς εἰς Κων)πολιν τοῦ Πρώσου στρατηγοῦ VON MÜFFLING (1785-1851) βλ. RINGHOFFER, ἐνθ. ἀν., κεφ. XI ἐπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Εἰς τὴν διαμόρφωσιν καὶ διατήρησιν τῆς φιλελληνικῆς δημοσίας γνώμης ἐν Γερμανίᾳ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος συνέβαλεν οὐκ ὀλίγον, πλὴν τῆς πολιτικῆς ἀρθογραφίας, καὶ ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγή τῶν χρόνων ἐκείνων,—ποιήματα, δράματα, διηγήματα—ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐμπνευσθέντα ὑπὸ τῶν ἐν Ἑλλάδι γεγονότων. Τὰ ἔργα ταῦτα εἶναι πολλὰ, ἀτυχῶς ὁμως τὸ ποσὸν εἶναι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀντιστρόφως ἀνάλογον τοῦ ποιοῦ καί, πλὴν ἐξαιρέσεων τινων, περὶ ὧν θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, τὸ σύνολον αὐτῶν εἶναι μετριώτατον ἀπὸ καθαρῶς φιλολογικῆς ἀπόψεως (1).

Πρῶτος ὁ GOEDEKE, εἰς τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐκδόσεις τῆς κλασικῆς καταστάσεως ἱστορίας του

(1) Βλ. τὰς ἀποτηρὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις τοῦ Γκαϊτε, ἐν G. CAMINADE, LES CHANTS DES GRECS ET LE PHILHELLENISME DE WILHELM MULLER, Παρίσισι 1913, σ. 144.

τῆς Γερμανικῆς ποιήσεως⁽¹⁾, εἶτα δὲ ὁ ROBERT ARNOLD⁽²⁾ ἐπεχείρησαν νὰ δώσωσι μίαν ὅσον ἔνεστι πλήρη βιβλιογραφίαν τῆς γερμανικῆς φιλελληνικῆς λογοτεχνίας. Τὸ καθ' ἡμᾶς θὰ ἀρκεσθῶμεν νὰ εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν ὀπωσδήποτε γνωστοτέρων ἐκ τῶν ἔργων τούτων, ἀναγράφοντες ἀπλῶς ἐν παραρτήματι τὰ ἐπίλοιπα⁽³⁾.

*
* *

Ἐν ὄνομα ἐπισκιάζει πάντα τὰ ἄλλα ἐν τῷ φιλελληνικῇ ποιήσει τῶν Γερμανῶν, τὸ τοῦ WILHELM MÜLLER⁽⁴⁾. Ἡ δὲ ἐφορτασθεῖσα πρὸ διετίας ἑκατοστὴ ἐπέτειος τοῦ θανάτου του ἔδωκεν ἐκ νέου ἀφορμὴν νὰ μελετηθῇ κατὰ βάθος τὸ ἔργον τοῦ ἀκραιφνοῦς τούτου φίλου τῆς Ἑλλάδος⁽⁵⁾.

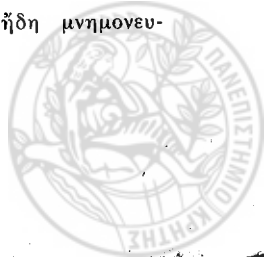
(1) GRUNDRISS ZUR GESCHICHTE DER DEUTSCHEN DICHTUNG, βλ. ἰδ. σ. 282 ἐπ. τοῦ 8ου τόμου, τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1905.

(2) Εἰς τὰ δύο προμνησθέντα ἄρθρα του ἐν τῷ περιοδικῷ EUPHORION, ἔτ. 1896 καὶ 1904.

(3) Περὶ τῶν εἰς τοπικὰς Γερμανικὰς διαλέκτους γραφέντων φιλελληνικῶν ποιημάτων βλ. H. A. BUK, KLEINE BEITRÄGE ZUR KENNTNIS DES DEUTSCHEN PHILHELLENISMUS (ἐν BYZANTINISCH-NEUGRIECHISCHE JAHRBÜCHER, τοῦ κ. Βέη, ἔτ. 1920 σ. 395 ἐπ.)

(4) 1794 - 1827.

(5) Ἐκ τῶν προγενεστέρας μελετησάντων τὸ ἔργον τοῦ Μύλλερ προωτεύουσιν κατέχει θέσιν ὁ G. CAMINADE ἐν τῷ ἤδη μνημονευ-

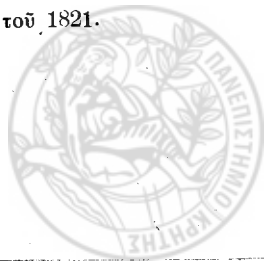

Τὰ τραγούδια τῶν Ἑλλήνων⁽¹⁾, τὰ ὁποῖα κυρίως ἀπεθανάτισαν τὸ ὄνομα τοῦ Μύλλερ, ἤρχισαν ἐκδιδόμενα ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ Ἀγῶνος⁽²⁾, σχεδὸν δὲ κατ' ἔτος, μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ ποιητοῦ, νέον τεῦχος αὐτῶν ἔβλεπε τὸ φῶς. Ἄλλ' ἡ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία των δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τὸ ὅτι, ἐμπνεόμενα ἐκ τῶν γεγονότων τῆς ἡμέρας, ἐνεῖχον τὸ πλεονέκτημα τῆς ἐνημερότητας. Ὁ Μύλλερ, ἂν καὶ οὐδέποτε ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατῶρθωσε τόσον καλά νὰ γνωρίσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλλήνου τοῦ 21, ὥστε εἰς τὰ «Τραγούδια» του, δίδων τὸν λόγον εἰς αὐτοὺς τούτους τοὺς ἥρωας του, νὰ προξενῇ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι

θένει ἔργον του. Τὸ 1927, ὁ ἐν Βερολίῳ καθηγητὴς κ. HEINRICH LOHRE ἐξέδωκεν ἐν Λειψία, ἐπὶ τῆ βάσει ἀνεκδότων κατὰ μέγα μέρος πηγῶν, τὸ θεμελιῶδες ἔργον WILHELM MÜLLER ALS KRITIKER UND ERZÄHLER, τὸ πληρέστερον τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων Ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀφιέρωσαν μελέτας εἰς τὸν Μύλλερ οἱ κ. κ. Ι. Ε. Καλιτσουνάκις (*Ὁ Γουλιέλμος Μύλλερ καὶ ὁ Φιλελληνισμὸς ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, λόγος ἐντολῇ τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου ἐκφωνηθεὶς τὴν 25ην Μαΐου 1928 ἐν τῇ Αἰθούσῃ τῶν Τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου*) καὶ Α. Κουρτίδης (*Γουλιέλμος Μύλλερ ὁ ποιητὴς τῶν τραγουδιῶν τῶν Ἑλλήνων*, διάλεξις γενομένη ἐν τῷ Παρισσοῦ τὴν 8 Νοεμβρίου 1927, καὶ δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ Νέᾳ Ἑστία, 1 καὶ 15 Ἰανουαρίου 1928). Πρβλ. καὶ δύο ἄρθρα ἡμῶν περὶ Μύλλερ ἐν τῷ MESSAGER D'ATHÈNES τῆς 19 καὶ 20 Σεπτεμβρίου 1927 καὶ τῇ Πολιτεία τῆς 30 Σ)βρίου 1927.

(1) LIEDER DER GRIECHEN.

(2) Τὰ δέκα πρῶτα ἐδημοσιεύθησαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1821.

πραγματι οὔτοι εἶναι οἱ ἀφηγούμενοι τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα των, τὸν πόνον των καὶ τὰς ἐλπίδας των, τοὺς ἀγῶνας των κατὰ τῶν Τούρκων. Καὶ αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ κύριον προσὸν τὸ ἀποθανάτισαν τὰ LIEDER DER GRIECHEN, ἐνῶ ἄλλοι φιλλέλληνες ποιηταί, παρὰ τὴν φιλολογικὴν των ἴσως ἀξίαν, δὲν κατώρθωσαν νὰ συνταυτισθῶσιν ὡς ὁ Μύλλερ πρὸς τοὺς ἥρωας τῶν στίχων των καὶ νὰ δώσωσι τὴν ζωντανὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν αὐτὸς κατώρθωσε νὰ μᾶς δώσῃ (1).

Πλὴν τῶν GRIECHENLIEDER, ὁ Μύλλερ ἐδημοσίευσεν τὸ 1826, ὑπὸ τὸν τίτλον KLEINE LIEBESREIME AUS DEN INSELN DES ARCHIPELAGUS (2), μικρὰ ποιημάτια, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δίστιχα ἢ τετράστιχα, ἅτινα εἶναι ἀπομιμήσεις ἔρωτικῶν νεοελληνικῶν τραγουδιῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ὁ ποιητὴς ἔγραψεν ἰδικούς του στίχους, χωρὶς ὅμως νὰ ἀπομακρυνθῇ καὶ πολὺ τῶν πρωτοτύπων, ὧν διετήρησε τὴν χάριν καὶ τὸν δημῶδη χαρακτῆρα. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸν Μύλλερ ὀφείλεται καὶ ἡ κατὰ τὸ 1825 συντελεσθεῖσα Γερμανικὴ μετάφρασις

(1) Τὴν δημοτικότητα τοῦ Μύλλερ μαρτυροῦσι καὶ πολυάριθμοι παρῳδίαὶ ποιημάτων του (Πρβλ. UMLAUFT, DAS BUCH DER PARODIEN UND TRAVESTIEN, Βιέννη 1909, σ. 72 ἐπ.)

(2) Ἐν τῷ Νυρεμβουργεῖῳ FRAUENTASCHENBUCH FUR 1826, σ. 455 ἐπ.

τῶν CHANTS POPULAIRES DE LA GRÈCE MODERNE τοῦ FAURIEL.

Τὸν τίτλον ὃν ὁ Μύλλερ ἔδωκεν εἰς τὰ ποιήματα του ἑμιμήθη ὁ Γουλιέλμος WAIBLINGER ⁽¹⁾, δημοσιεύσας ἐν Στουτγάρδῃ, τὸ 1823, LIEDER DER GRIECHEN. Καὶ αἱ ἐπικεφαλίδες μὲν τῶν ἀποτελούντων τὴν συλλογὴν ταύτην ποιημάτων ὑπενθυμίζουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν Ἑλλάδα (π. χ. DAS MÄDCHEN AUF DEM EUROTAS, DIE JUNG-FRAU UNTER DEN PROPYLÄEN κ. ο. κ. ἔ.), πλὴν τούτου ὁμως οὐδένα πραγματικὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα ἔχουσι ταῦτα. Τὸ 1826 ὁ WAIBLINGER ἔδημοσίευσεν ἀκόμη VIER ERZÄHLUNGEN AUS DER GESCHICHTE DES JETZIGEN GRIECHENLANDS, εἰς ἃ διαφαίνεται τρανῶς ἡ ἐπιρροὴ τοῦ BYRON.

Μετρίας ἀπομιμήσεις νεοελληνικῶν τινων δημοτικῶν ἀσμάτων ἔδωκε καὶ ὁ δημοφιλὴς αὐστριακὸς ποιητὴς ANASTASIUS GRÜN ⁽²⁾. Τὸ μόνον ὁμως ὄντως ὠραῖον ποίημα ὅπερ ἐνεπνεύσθη ἐκ τῆς Ἑλ-

⁽¹⁾ 1804 - 1830.

⁽²⁾ 1806 - 1876. Ψευδῶν. τοῦ κόμητος ANTON ALEXANDER von AUERSPERG.

ληνικῆς Ἐπαναστάσεως εἶναι ἡ ᾠδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη (1).

Αὐστριακὸς εἶναι καὶ ὁ γνωστὸς κυρίως ὡς μεταφραστὴς τοῦ Βύρωνος JOSEF CHRISTIAN VON ZEDLITZ (2), ὅστις τὸ 1828 ἔγραψε τὸ μακρὸν ἐπικὸν ποίημα DAS KREUZ IN HELLAS καὶ ὅστις, εἰς τὴν ποιητικὴν του συλλογὴν TOTENKRÄNZE (3), περιέλαβε διάφορα ποιήματα ἐμπνευσθέντα ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι γεγονότων.

Ὁ γνωστὸς ποιητὴς ADALBERT VON CHAMISSO (4) ἔγραψε τὸ 1829, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἱστορίας τοῦ POUQUEVILLE, ἐπικὸν κύκλον ἕξ ποιημάτων, ὑπὸ τὸν κοινὸν τίτλον CHIOS, παρέφρασε δὲ καὶ τὸ Ἔρωτας Φανερωμένος (VERRATENE LIEBE), μελοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ SCHUMANN.

Ὁ LEOPOLD SCHEFER (5), ὅστις νεώτατος ἀκόμη, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ HÖLDERLIN, ἐξύμνει τὴν κλασικὴν γῆν, καὶ ὅστις διέμεινεν ἐπὶ ἰκανὸν χρόνον ἐν Ἑλλάδι, ἔγραψε διάφορα ποιήματα καὶ διηγήματα σχέσιν ἔχοντα πρὸς αὐτήν, ὧν τὸ γνωστό-

(1) Ἐν τῇ συλλογῇ SPAZIERGÄNGE EINES WIENER POETEN.

(2) 1790 - 1862.

(3) Ἀφιερωμένην εἰς τὸν βασιλέα Λουδοβίκου Α'.

(4) 1781 - 1838.

(5) 1784 - 1862.

τερον είναι τὸ ὠραῖον ABSCHIED VON GRIECHENLAND⁽¹⁾ Πρὸς τὸ τέλος τοῦ βίου ἐπανῆλθε καὶ πάλιν πρὸς ἑλληνικὰ θέματα, ἐν HASIS IN HELLAS (1853), KORAN DER LIEBE (1854), HOMERS APOTHEOSE (1858) κλπ.

Δύο φίλοι, ὁ HEINRICH STIEGLITZ καὶ ὁ ERNST GROSSE, ἐξέδωκαν ἀπὸ κοινοῦ, τὸ 1823, ἐν Λειψία, συλλογὴν λυρικῶν ποιημάτων, φιλελληνικοῦ θέματος καὶ μὴ, ὑπὸ τὸν τίτλον GEDICHTE ZUM BESTEN DER GRIECHEN, πωληθεῖσαν πρὸς ὄφελος τῶν Ἑλλήνων⁽²⁾. Ἐκτὸς ταύτης ὁμοίως ὁ Στήγκλιτς⁽³⁾, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν γνωστῶν ποιητῶν τῆς ἐποχῆς, ἐξέδωκε τὸ 1831-3 τέσσαρας τόμους ποιημάτων, ὑπὸ τὸν τίτλον BILDER DES ORIENTS, ὧν ὁ 3ος ἰδίᾳ TÜRKEN UND GRIECHEN⁽⁴⁾, ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ποιημάτων τοῦ Γκρόσσε ἀπαντῶσι φιλελληνικά τινα ποιήματα⁽⁵⁾.

(1) Ἐν WENDT'S MUSENALMANACH, ἔτ. 1831, σ. 302.

(2) Περὶ τῆς συνεργασίας ταύτης τῶν δύο φίλων, πρβλ. HEINRICH STIEGLITZ, EINE SELBSTBIOGRAPHIE, ἐκδοθ. ὑπὸ L. CURTZE, 1865, σ. 57 ἐπ.

(3) 1801-1849.

(4) Ὁ γνωστός συνθέτης KARL LOEWE (1796-1869) ἐμέλοποίησε τινὰ τῶν ἑλληνικῶν ποιημάτων τοῦ Στήγκλιτς.

(5) Βλ. ἰδίᾳ ἐν σ. 101-112 τῶν GEDICHTE τοῦ GROSSE μικρὸν ἔπος εἰς τὴν Μπουμπουλίαν.

Ὁ πολὺς Φουκὲ (1) ἔγραψε τὸ 1826 τρία ἑλλη-
νικά ποιήματα (2), ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν συλ-
λογὴν τοῦ SAPHIR, GRIECHISCHES FEUER
κλπ. (περὶ ἧς κατωτέρω), ἀφοῦ ἤδη τὸ 1823 εἶχε δημο-
σιεύσει τὸ διήγημα DER MENSCH DENKT UND
GOTT LENKT, ἐν ᾧ γίνεται λόγος διὰ τὸ κίνημα
τοῦ Ὑψηλάντη.

Τρεῖς εὐγενεῖς γυναικείας ψυχὰς ἐπίσης ἐνέπνευ-
σεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις: τὴν
FRIEDRIKE BRUN (3), τὴν LUISE BRACH-
MANN (4) καὶ τὴν AMALIE VON HELVIG-
IMHOFF (5). Ἡ πρώτη ἐδημοσίευσεν κατ' ἐπανάλη-
ψιν ἐν τῷ MORGENBLATT τοῦ 1821 (6) φιλελ-
ληνικοὺς στίχους, εἰς τοὺς ὁποίους διαφαίνεται ἡ
ἐπιρροὴ τῶν κλασικῶν ἀναμνήσεων καὶ τὸ βαθὺ
θρησκευτικὸν αἶσθημα τῆς ποιητρίας (7). Εἰς τὸ

(1) FRIEDRICH DE LA MOTTE - FOUQUÉ (1777 - 1843), δη-
μοφιλέστατος πολυγράφος ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος.

(2) GRIECHENLAND, MISSOLUNGHÍ καὶ FÜR DIE GEFAN-
GENEN GRIECHEN.

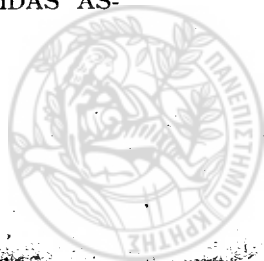
(3) 1765 - 1835.

(4) 1777 - 1822.

(5) 1776 - 1831.

(6) Βλ. ἀρ. 202, 256, 307.

(7) Ἄνεδημοσιεύθησαν τὸ 1824, ὁμοῦ μετ' ἄλλων, εἰς τὴν συλ-
λογὴν WAHRHEIT AUS MORGENTRÄUMEN UND IDEAS ÄS-
THETISCHE ENTWICKELUNG.

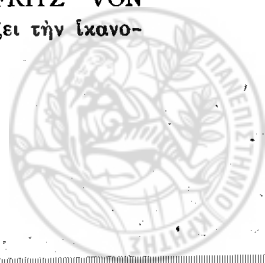
MORGENBLATT (1) ὡσαύτως ἐδημοσιεύθησαν τέσσαρα ποιήματα τῆς BRACHMANN, ὑπὸ τὸν κοινὸν τίτλον GRIECHENLAND. Πολὺ ἀνωτέραν ὄμως ποιητικὴν ἰδιοφυΐαν τῶν δύο τούτων συναδέλφων τῆς ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ HELVIG-IMHOFF, ἡ πιστὴ μαθήτρια τοῦ Σίλλερ καὶ τοῦ Γκαίτε, ἣτις ἐπανειλημμένως εἶχε χειρισθῆ ἑλληνικά θέματα εἰς τὰ πρῶτα τῆς ποιητικᾶ δοκίμια(2) καὶ ἣτις, ἅμα τῷ πρῶτῳ ἀκούσματι περὶ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ MORGENBLATT τὸ ἐμπνευσμένον ZURUF AN GRIECHENLAND. Τοῦτο ἐπηκολούθησαν ἄλλα ἔνδεκα φιλελληνικά ποιήματα, ἀναδημοσιευθέντα ἐν Βερολίῳ κατὰ Μάϊον τοῦ 1826 εἰς ἰδιαιτερον τεῦχος, πωληθὲν πρὸς ὄφελος τῶν δυσπραγούντων Ἑλλήνων (GEDICHTE ZUM BESTEN DER UNGLÜCKLICHEN GREISE, WITWEN UND WAISEN IN GRIECHENLAND (3).

(1) Ἔτ. 1822, ἀρ. 135, 137, 140.

(2) Π. χ. DIE SCHWESTERN VON LESBOS (1800), DIE SCHWESTERN AUF CORCYRA (1812) καὶ ἄλλα.

(3) 1821, ἀρ. 195.

(4) Πρὸβλ. H. V. BISSING, DAS LEBEN DER DICHTERIN AMALIE VON HELVIG, Βερολίνον 1889 σ. 444, καὶ BRIEFE VON AMALIE VON IMHOFF AN IHREN VETTER FRITZ VON STEIN, Βερολίνον 1911, σ. 92, ἐνθα ἡ Χέλβιγ ἐκφράζει τὴν ἱκανο-

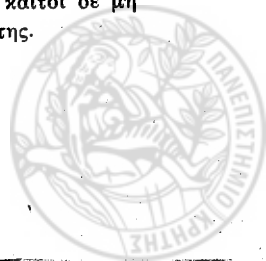

Παρέμεινε δὲ πιστὴ φίλη τῶν Ἑλλήνων παρ' ὅλην τὴν ἀντίδρασιν τοῦ συζύγου της, πρώσου στρατηγοῦ, ἀνδρὸς ἐξόχου μορφώσεως καὶ γνώστου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, μηδεμίαν ὅμως αἰσθανομένου συμπάθειαν διὰ τοὺς Νεοέλληνας, καὶ παρὰ τὰ πικρὰ παράπονα τοῦ φίλου της Γκέντς (1), ὅστις τῆς προ-

ποίησιν της διὰ τὸ ἐκ τῆς πωλήσεως, χάριν τῶν Ἑλλήνων, τοῦ τεύχους τούτου εἰσπραχθὲν ποσόν.

Πλὴν τῆς HELVIG καὶ τῶν STIEGLITZ καὶ GROSSE (περὶ ὧν ἀνωτέρω), καὶ ἄλλοι Γερμανοὶ συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ ἐπώλησαν κατὰ τὰ ἔτη τοῦ Ἀγῶνος πρὸς ὄφελος τῶν Ἑλλήνων τὰ ἔργα των, ἔστω καὶ ἂν ταῦτα οὐδεμίαν σχέσιν εἶχον πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἀναφέρομεν ἐνταῦθα: J. LEÜTBECHE, POESIE ZUM BESTEN DER GRIECHEN, 1826.—PERLEN, ZUM BESTEN DER GRIECHEN, GESAMMELT VON L. V. PIGENOT 1828—SABINUS (Ψευδών. τοῦ K. E. SCHOENE), WIDER DIE TÜRKEN, BEGEISTERUNG AUS ALTER UND NEUER ZEIT. ZUM BESTEN DER GRIECHEN—K. F. H. STRASS [1803—1864, γνωστὸς ἰδίᾳ ὑπὸ τὸ ψευδών. OTTO VON DEPPEN, ὑφ' ὃ ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ ABEND-ZEITUNG, 1825, ἀρ. 150, τὸ ποίημα NACH DEM FALLE MISSLUNGHI'S], MINNE—WEIN UND KRIEGSLIEDER ZUM BESTEN DER NOTLEIDENDEN GRIECHEN 1822.—FRIEDRICH THIERSCH, DAS FEST IM GEBIRGE, ZUM BESTEN DER GRIECHEN (λυρικὸν δράμα, ἀνεβιβασθὲν ἐν Μονάχῳ τὸ 1826)—Τὸ 1826 ἐδημοσιεύθη, πρὸς τὸν αὐτὸν φιλόανθρωπον σκοπὸν, νέα ἐκδοσις τῶν πρὸ 30ετίας τὸ πρῶτον ἐκτυπωθειῶν FAMILIENSCENEN τῆς γνωστῆς ποιητρίας καὶ μυθιστοριογράφου ELISE VON RECKE (1756—1833), ὡς καὶ τὸ περιοδικὸν τοῦ SAPHIR (περὶ οὗ χατωτέρω).

(1) Ὁ GENTZ τὴν εἶχε ζητήσῃ ἄλλοτε εἰς γάμον, καιτοὶ δὲ μὴ εὐτυχίας νὰ γίνῃ σύζυγος της παρέμεινε πιστὸς φίλος της.

σῆπτε ὅτι ἔστρεφε τὸ «θαυμάσιον τάλαντον της» πρὸς τόσον ἀχάριστον θέμα (¹).

Ὁ ἐθνικὸς τῶν Γερμανῶν ποιητὴς HOFFMANN VON FALLERSLEBEN (²) ἀφιέρωσε καὶ αὐτὸς εἰς τοὺς Ἕλληνας δύο ποιήματα, δημοσιευθέντα εἰς τὸ WESTTEUSCHER MUSENALMANACH τοῦ 1823 (³).

Ὁ πολυγράφος, λησμονημένος σήμερον, HARRO HARRING (⁴), ὅστις ἦλθε τὸ 1821 ὡς ἐθελοντὴς εἰς Ἑλλάδα, ἀλλ' ἰδὼν τὰς φιλοδόξους ἐλπίδας του διαψευσθείσας ἀνεχώρησε μετ' οὐ πολὺ, ἔγραψε διάφορα ποιήματα (⁵), δράματα (⁶), καὶ περὶ ἔργα (⁷) σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν σύγχρονον Ἑλλάδα.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ἐνέπνευσεν ἐπανειλημ-

(¹) UNGEDRUCKTE DENKSCHRIFTEN, TAGEBÜCHER UND BRIEFE VON GENTZ, ἐκδοθ. ὑπὸ G. SCHLESIER, 1840, σ. 323.

(²) 1798 - 1874. Εἶναι ὁ γράψας τὸ DEUTSCHLAND, DEUTSCHLAND ÜBER ALLES.

(³) σ. 127 ἑπ.

(⁴) 1798—1870.

(⁵) Τὸ καλύτερον ἴσως εἶναι τὸ AN DEN SOHN DES MARKO BOZZARIS (GESELLSCHAFTER 1828 ἀφ. 89).

(⁶) DIE MAINOTTEN (1824), DER CORSAR (1825) DER RENEGAT AUS MOREA (1831).

(⁷) BRIEFE AUS GRIECHENLAND (1822), AUSERLESENE BRIEFE EINES JUNGEN DEUTSCHEN AUS GRICHENLAND (1827).

μένως καὶ τὴν δημῶδη Γερμανικὴν ποίησιν. Ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ DITFURTH, DIE HISTORISCHEN VOLKSLIEDER VON 1815 BIS 1866 (1), ἀπαντᾷ ἱκανὸς ἀριθμὸς τοιούτων δημῶδων ᾠσμάτων (2).

Ἐκ τῶν διηγηματογράφων θὰ ἀρκεσθῶμεν νὰ ἀναφέρωμεν τὸν Ρίχτερ καὶ τὸν Χόφμαν. Τοῦ JEAN PAUL RICHTER (3) ἔδημοσιεύθη ἐν τῷ MORGENBLATT τοῦ 1821 (ἀρ. 194) GESICHTE EINER GRIECHISCHEN MUTTER IM TRAUM IN DEN LETZTEN TAGEN DES JULI=MONDS, ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς φαντάζεται μίαν μάγισσαν προλέγουσαν, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἐν τέλει νίκην τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τῶν βαρβάρων, τῇ βοηθείᾳ ἐνὸς νέου Ἀλεξάνδρου (ὑπαινιγμὸς εἰς τὸν Τσάρον Ἀλεξάνδρον). Ὁ THEODOR AMADEUS HOFFMANN (4), ὁ κυ-

(1) Βερολίνον 1872.

(2) Βλ. ἰδίᾳ σ. 12: AUFERSTAND IN GRÏECHENLAND, σ. 14: YPSILANTI, σ. 16: LIED ÜBER DIE GRAUSAME BEHANDLUNG DER CHRISTEN IN DER TURKEI, σ. 19: VERBREN- NUNG DER TÜRKISCHEN FLOTTE IM HAFEN VON MYTILE- NE DURCH CANARIS, σ. 21: MISSOLUNGHI'S FALL, σ. 23: LIED ÜBER DIE GROSSE SEESCHLACHT BEI NAVARIN, Περβλ. καὶ τὰς ἐν σ. 218 ἐπ. σχετικὰς σημειώσεις.

(3) 1763 · 1825. Ὁ Ποίητης ἔδημοσίευσεν εἰς τὰ «Παναθήναια», τ. 1ος, τεῦχ. 1ον, ὡραίαν μελέτην περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ρίχτερ.

(4) 1776 · 1822.

ριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς ρομαντικῆς διηγηματογραφίας ἐν Γερμανίᾳ, ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ BERLINISCHER TASCHEKALENDER τοῦ 1821 (πρὸ τῆς ἐκρήξεως συνεπῶς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως): DIE IRRUNGEN, FRAGMENT AUS DEM LEBEN EINES PHANTASTEN, ἀλληγορίαν ἐμπνευσθεῖσαν ἐν μέρει ἐκ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ (1) καὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας. Ἡ συνέχεια, δημοσιευθεῖσα τὸ 1822, ὑπὸ τὸν τίτλον GECHEIMNISSE, καταλήγει μὲ ἓνα πανηγυρικὸν τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἐκραγείσης Ἐπαναστάσεως (2).

Ἐκ τῶν λοιπῶν διηγηματογράφων, ἐξαιρέσει τοῦ Φουκὲ καὶ Χάρριγγ, οὓς ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, οὐδενὸς τὸ ὄνομα ἐπέζησε τῶν χρόνων τοῦ Ἀγῶνος.

(1) Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἐπανελημμένως ἀπαντᾷ ἐν τῇ Γερμανικῇ λογοτεχνίᾳ τῶν χρόνων ἐκείνων. Βλ. σὺν ἄλλοις: MORGENBLATT, 1820, ἀρ. 44, (GESANG DER FLIEHENDEN GRIECHEN VON PARGA) καὶ 1821, ἀρ. 163 (κριτικὴν ἀνωνύμου φυλλαδίου ALI PASCHA VON JANINA UND DIE GRIECHISCHE REVOLUTION) — GESELLSCHAFTER 1821, ἀρ. 113 — 114 (AMALIE SCHOPPE, ZÜGE AUS DEM LEBEN DES ALI PASCHA). Ἐπίσης δύο δράματα, τοῦ M. TH. VON HAUPT, ALI PASCHA (1825), καὶ τοῦ LUDWIG RITTER, ALI TEMPELINE ODER DIE BEFREIUNG GRIECHENLANDS AUS DEM JOCHE SENES TYRANEN (1828). Ὁ ARNOLD (ἐνθ. ἀν. 1896, σ. 167) ἀναφέρει ἐπιστολὴν τοῦ Γκαίτε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Μαντζόνι, ὑποδεικνύοντος τὸν Ἀλῆ Πασᾶν καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς Πάργας ὡς ποιητικὸν θέμα.

(2) Ἀνεδημοσιεύθησαν ἐν LETZTE ERZÄHLUNGEN τοῦ Χόφμαν, σ. 215 ἐπ., 311 ἐπ.

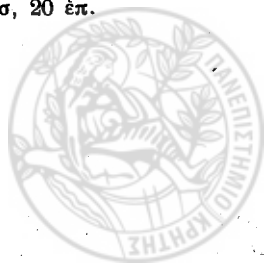

Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῆ καὶ διὰ τοὺς δραματικούς ποιητὰς καὶ θεατρικούς συγγραφεῖς, οἵτινες εὐρισκον ἄφθονον καὶ εὐκόλον ὕλικόν εἰς τὰ γεγονότα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῆ τις ἐξ αὐτῶν νὰ χειρισθῆ τοῦτο κατὰ τρόπον ἀντάξιον τῶν μεγάλων Γερμανῶν δραματικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Θὰ ἀναφέρωμεν μόνον, καίτοι λησμονημένον σήμερον, τὸ ἐν Κολωνίᾳ, τὸ 1825, ἀναβιβασθὲν μελοδραμάτιον ALI PASHA VON JANINA (1), καθόσον συγγραφεὺς καὶ συνθέτης αὐτοῦ εἶναι ὁ ALBERT LORTZING (2), οὗτινος πολλὰ ἔργα παίζονται ἀπόμῃ καὶ σήμερον, ἐν Γερμανίᾳ τοῦλάχιστον.

Πρὶν ἢ περατώσωμεν τὴν σύντομον ταύτην ἐπισκόπησιν τῆς φιλελληνικῆς λογοτεχνίας ἐν Γερμανίᾳ, δεόν νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τινὰ ἐφήμερα περιοδικὰ ἢ μᾶλλον συλλογὰς τευχῶν, ἐκδιδομένων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον. Οὕτω τὸ 1823, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀρχαιολόγου SIKCLER, ἐξεδόθησαν ἐν HILDBURGHAUSEN τῆς Θηριγγίας ἀριθμοὶ τινες περιοδικοῦ, ὑπὸ τὸν τίτλον ANASTASIA ODER GRIECHENLAND IN DER KNECHTSCHAFT UNTER DEN OSMANEN, περιέχοντος ἱστορικὰς ἀφηγήσεις, βιογραφίας, ἀνέκδοτα ὡς καὶ

(1) Πρβλ. KRUSE, ALBERT LORTZING, 1899, σ, 20 ἐπ.

(2) 1801 - 1851.

εἰδήσεις περὶ τῶν τελευταίων ἐν Ἑλλάδι γεγονότων. Ἀναλόγου περιεχομένου ἦτο καὶ τὸ κατὰ τὰ ἔτη 1822-24 ἐν τῷ ἐκδοτικῷ οἴκῳ KLEIN (Λειψίας) ἐκτυπωθέν, DER FREIHEITSKAMPF DER GRIECHEN GEGEN DIE TÜRKEN IN SEINEM ENTSTEHEN UND FORTGEHEN, HISTORISCH POLITISCH DARGESTELLT, SOWIE DIE GESCHICHTE BEIDER NATIONEN. Μεγαλύτερον ὁμως ἐνδιαφέρον τῶν δύο τούτων, λόγῳ τῶν συνεργασθέντων εἰς αὐτά, παρουσιάζουσι τέσσαρα τεύχη ἐκδοθέντα ἐν Βερολίνῳ τὸ 1826 ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ SAPHIR (1): GRIECHISCHES FEUER AUF DEM ALTAR EDLER FRAUEN, EIN SOMMERBLATT ZUM BESTEN DER WITWEN UND WAISEN DER BEDRÄNGTEN GRIECHEN, ὅπου ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον διάφορα φιλελληνικά ἔργα, ἰδίως ποιήματα, τοῦ Μύλλερ, Σπῆγκλιτς, Φουκὲ καὶ ἄλλων φιλελλήνων.

Ἡ Ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου καὶ ἡ ἴδρυσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου σημειοῦσιν ἐν γένει τὸ τέλος τῆς φιλελληνικῆς Γερμανικῆς λογοτεχνίας (2). Ἐὰν

(1) 1795 - 1858, γνωστός κυρίως ὡς σατυρικός.

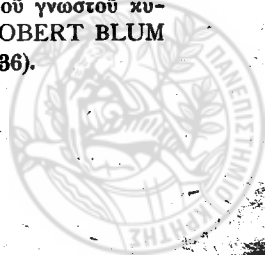
(2) Τὸ Κρητικὸν ζήτημα καὶ ὁ περὶ ἀνεξαρτησίας ἀγὼν τῶν Κρητῶν ἔδωκαν ἀκόμη ἀφορμὴν νὰ γραφῶσι βραδύτερον φιλελληνικά τινα ποιήματα, ὡς τὸ SCHLACHTGESANG DER KANDIO.

ἐξαιρέση ὅμως τις τοὺς φιλέλληνας λυρικοὺς ποιητάς. ὧν τινες ἀναγινώσκονται ἔτι καὶ σήμερον, οἱ λοιποὶ ἐκ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐμπνευσθέντες συγγραφεῖς οὐδένα ρόλον ἔπαιξαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Γερμανικῶν γραμμάτων. Τὴν στιγμὴν ὅμως καθ' ἣν ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἔργα των, ἐξυπηρέτησαν τὸν Ἄγῶνα, διατήρησαντα ἑναργὲς τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ, ἰδίᾳ κατὰ τὰ ἔτη καθ' ἃ ἡ πολιτικὴ χάριν τῶν Ἑλλήνων ἀρθογραφία εἶχεν, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, ἀπαγορευθῆ ὑπὸ τῆς λογοκρισίας.

TEN, 1841, τοῦ G. KINKEL, καὶ βραδύτερον τὸ τοῦ EDMUND STERNAU, DIE KANDIOTEN AN DEN CZAREN (ἐν GEDICHTE, 2α ἔκδ. 1872, σ. 99), καὶ τὸ πεντάπρακτον δράμα τοῦ γνωστοῦ κυρίως ἐκ τῶν γεγονότων τοῦ 1848 πολιτευσομένου ROBERT BLUM (1807—1848), DIE BEFREIUNG VON KANDIA (1836).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἐὰν θελήσῃ τις νὰ ρίψῃ ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἐν γένει σημασίας ἣν ἔσχεν ὁ φιλελληνισμὸς διὰ τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς Γερμανίας, βλέπει ὅτι ἡ σημασία αὕτη εἶναι διττή. Ἀφ' ἑνὸς ὑπῆρξεν οὗτος ἡ σημαία, οὕτως εἰπεῖν, τῶν φιλελευθέρων κατὰ τῆς υπεράγαν συντηρητικῆς πολιτικῆς τῶν κυβερνήσεων, ἀφ' ἑτέρου ἀπέβη τὸ ὄπλον τῶν Γερμανῶν, ἰδίᾳ τῶν Πρώσων, πατριωτῶν κατὰ τῆς εἰς τὰ ἐκ Βιέννης προστάγματα ὑποδουλώσεως. Ὁ φιλελληνισμὸς εἶναι ὁ δώσας εἰς τὴν δημοσίαν γνώμην τὴν συναίσθησιν τῆς δυνάμεώς της καὶ εἰς τοὺς ὀνειρευομένους τὴν σύμπηξιν ἑνὸς ὁμογενοῦς Γερμανικοῦ Κράτους τὴν ἐλπίδα τῆς πραγματοποιήσεως τῶν σχεδίων των. Δύναται τις συνεπῶς, ἄνευ ὑπερβολῆς, νὰ εἴπῃ ὅτι αἱ ἰδέαι αἵτινες ἐγέννησαν τὰ κινήματα τοῦ 1848 εὔρον εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων ἐὰν ὄχι τὴν ἀφετηρίαν των, πάντως τὴν ἀναζωπύρωσιν των καὶ νέαν πρὸς τὰ πρόσω ὤθησιν.

Ἐτι μείζων ὁμως ὑπῆρξεν ἡ σημασία τοῦ Γερμανικοῦ φιλελληνισμοῦ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἄν ὡς Κράτος ἡ Γερμανία οὐδὲν ἐνεργὸν μέρος ἔλαβεν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων, εἶναι ἐν τούτοις ἀναντίρρητον ὅτι, ἄνευ τῆς

σημασίας ἦν ὁ φιλελληνισμὸς εἶχε προσλάβῃ εἰς τὰς Γερμανικὰς χώρας καὶ ἄνευ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Γερμανῶν φιλελλήνων, δὲν θὰ ἐγκαθιδρύετο ἐν Ἑλλάδι Βαυαρικὴ δυναστεία. Καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία, ἀποτελουμένη ἀποκλειστικῶς ἐκ Γερμανῶν καὶ ἐπιφορτισμένη νὰ προικίσῃ τὸ ἀρτισύστατον Βασιλεῖον μὲ τὰς ἀπαραιτήτους διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Κρατικῆς μηχανῆς νομοθετικὰς βάσεις, προσεπάθησε νὰ ὀργανώσῃ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος κατὰ Γερμανικὸν πρότυπον καὶ μὲ Γερμανικὴν νοοτροπίαν. Ἐὰν ἐξ ἄλλου σημαντικὸς ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὸν 19. αἰῶνα διαπρεφάντων Ἑλλήνων ἐσπούδασεν ἐν Γερμανίᾳ, τοῦτο ὠφείλετο βεβαίως κατὰ πολὺ εἰς τὸ ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτο Γερμανὸς τὴν καταγωγὴν. Ἐκπαιδευθέντες δὲ εἰς τὰ Γερμανικὰ πανεπιστήμια συνέβαλον οὐκ ὀλίγον εἰς τὸ νὰ διατηρήσωσι καὶ ἐπεκτείνωσι μάλιστα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ νομοθεσίᾳ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐν Γερμανίᾳ κρατουσῶν θεωριῶν. Συνεπῶς ἐὰν ὁ φιλελληνισμὸς δὲν ἐξήσκησεν ἐπὶ τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων οἶαν ἔσχεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν κυβερνήσεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας ὡς πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀνεξαρτησίας, οὐχ' ἦττον ἡ διάδοσις αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ διαρκούντος τοῦ Ἀγῶνος ἐμέλλεν ἐμμέσως μεγάλως νὰ ἐπιδράσῃ εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ δημοσίου βίου τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα τὴν ἴδρυσιν τοῦ Βασιλείου ἔτη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ (*)

1821

α) ΠΟΙΗΣΙΣ

Chr. Feldmann, *Die Götterfurcht* (ἐν Gesellschaften, ἀρ. 138).

E. C. Hermann Keibel, *An Die Neugriechen* (ἐν Gesellschaften, ἀρ. 126).

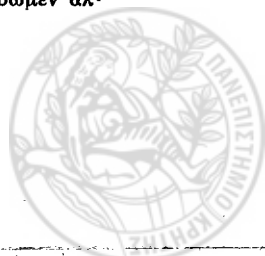
C. F. Schumann, *Gedichte auf Griechenlands Sache*. Λειψία.

Adelheid von Stolterfoth, *Den Kriegern die nach Hellas sehen*.

Dr. von Wagemann, *Die Osmanen und Hellas*. Ρόϋτλιγγεν.

J. Chr. G. Zimmermann, *Vier Gedichte den Griechen gewidmet*. Έρλαγγεν.

(*) Αναφέρονται ἐνταῦθα τὰ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως ἐμπνευσθέντα ἔργα τῆς Γερμανικῆς φιλολογίας τῶν χρόνων τοῦ Ἄγῶνος, ἅτινα δὲν ἔσχον ἀφορμὴν ἰδιαιτέρως νὰ μνημονεύσωμεν ἀλλὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ μελέτη.

β) ΔΡΑΜΑΤΑ

Karl Sondershausen, *Die Befreiung Griechenlands*. Ἀλτενβουργ.

γ) ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Franz von Elsholtz, *Der neue Achilles*. Κολωνία.

1822

α) ΠΟΙΗΣΙΣ

Ἄνων., *An die Griechen* (ἐν Morgenblatt, ἀρ. 176).

K. L. Blum, *Klagen Griechenlands*.

F. Krug von Nidda, *An die Neugriechen* (ἐν Zeitung für elegante Welt, ἀρ. 31).

L. Rellstab, *Griechenlands Morgenröthe*. Ἀϊδελβέργη.

β) ΔΡΑΜΑΤΑ

Ch. E. L. Blochmann, *Gertha von Stalimene*.

Δάντσικ.

Joannides (Ψευδών.;;), *Das Mädchen aus Zante*.

Βαμβέργη.

Karl von Toussaint, *Leonidas Bei Thermopylae*.

Δαρμσάττη.

γ) ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Albano, *Reise und Abenteuer durch einen Theil Deutschlands, die Schweiz, Italien, nach Grichenland* κλπ. Γόθα.

J. A. C. Hildebrandt, *Die Slavın in Anadolıs Wüste.*

Reinhardt, *Der Kreuzzug nach Griechenland.* Λειψία.

A. von Schaden, *Theodora* κλπ., Λειψία. (Ἡ συνέχεια ἐδημοσιεύθη τὸ ἐπόμενον ἔτος ὑπὸ τὸν τίτλον *Des Mainotten-fürsten Tertullian Saroathy und des Deutschen Frhrn von Maltitz Waffenthaten im Heiligen Freiheitskampfe der Hellenen.*

1823

α) ΠΟΙΗΣΙΣ

Chr. Bork, *Kraft und That Freier Hellenen.* Δέσσαου.

A. P. Cammerer, *Für Griechenland.* Πύγα.

P. A. Daeves, *Die Thermopylen* (ἐν Abendzeitung, ἀρ. 79).

F. E. PETRI, *Hellenen, eine Geschichtlich — Dichterische Perlenschnur.* Ἀϊσεναχ.

W. Smets, *Die Eroberung von Tripolitsa*.

K. Sondershausen, *Die Arche Griechenlands* καὶ
Das Schlachtross der Hellenen (ἐν Morgenblatt,
ἀρ. 111 καὶ 115).

β) ΔΡΑΜΑΤΑ

Kunz Klarwasser, *Das Mädchen auf Andros* καὶ
Die Amazonen auf Lemnos. Φούλδα.

γ) ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Dorismund, *Kampf und Liebe, oder die Griechen-
brüder*. Δειψία.

J. F. Stettner, *Anastasia und Phalanthus*. Νυ-
ρεμβέργη.

1824

α) ΠΟΙΗΣΙΣ

K. L. Kanegiesser, *Die Griechen in Deutschland*,
(ἐν *Gedichte*, I., σ. 133. Βρέσλαου).

T. E. Kriese, *Euphilos und Maria, oder der Se-
her Griechenlands*. Πέριναου.

Methusalem Müller, *Ipsaras Fall* (ἐν Zeitung für
Elegante Welt, ἀρ. 161).

G. Schwab, *Die Engelskirche auf Anatolikon* (ἐν Morgenblatt, ἀρ. 52).

A. von Stolterfoth, *Den Kriegern die nach Hel-
las sehen* (ἐν W. Musenalmanach, σ. 138 ἐπ.).

β) ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

D. Christian Müller, *Das Mädchen von Ithaka*.
Δρέσδη.

Julie Baronin von Richthofen, *Hellas and Helia-
nor*. Δάντσιχ.

1825

α) ΠΟΙΗΣΙΣ

A. A. Bube, *Gedichte*, Γόθα, (ἐν οἷς ἀπαντῶσι διά-
φορα φιλελληνικὰ ποιήματα).

Hensel, *Capudan Pacha* (ἐν Abendzeitung, ἀρ. 196)

β) ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ἐνων., Bozzaris und Theone.

1826

α) ΠΟΙΗΣΙΣ

Th. Brand, *Klage über Chios fall* (ἐν Schlesi-
scher Musenalmanach).

- G. W. Buern, *An Lord Cochrane* (ἐν Abendzeitung, ἀρ. 200).
- F. Bülow, *Missolunghi* (ἐν Abendzeitung, ἀρ. 143).
- G. von Deuern, *Wort an Griechenland* (ἐν Abendzeitung, ἀρ. 189).
- Th. Hell, *Bin ich nicht selbst ein mensch und christ?* (ἐν Abendzeitung, ἀρ. 207)
- A. von Kinsky, *Empfindungen bei Anschauung Griechenlands* (ἐν Schl. Musenalmanach).
- Fr. Lantsch, *Athen, eine Cantate*. Χάλβερστατ.
- Trautschold, *Geber und Gabensammler an die Schmachtenden in Griechenland* (ἐν Abendzeitung, ἀρ. 145).
- J. F. Walther, *Missolunghi's Fall*. Σαγγάν.

β) ΔΡΑΜΑΤΑ

- C. D. Daniels, *Die insurgenten oder eine Nacht in Griechenland καὶ Die Belagerung oder die feindlichen Brüder in Griechenland*. Χάλμπερστατ.
- Raupach, *Rafaele, Trauerspiel, nach einer Griechischen Sage*. Ἀμβούργον.
- G. Strahlheim, *Die Kirchweihe oder die Rückkehr aus Griechenland*. Στουτγάρδη.

Der Sturm von Misssolunghi, von einem Freun-
der Heldenmütigen Griechen. Χέρσφελδ.

1827

α) ΠΟΙΗΣΙΣ

- A. Dorian *Erste Jugendphantasien* (περιέχει και φιλελληνικούς στίχους). Λειψία.
- K. Grüneisen, *Griechenlands Hoffnung* (ἐν Morgenblatt, ἀρ. 286).
- W. C. Müller, *Gesänge der Hellenen und Philhellenen*.
- A. Müllner, *Cochrane vor Alexandrien*.
- L. Richter, *Hellas Tod und Auferstehung*. Λειψία.
- Schaller, *Der Griechen Muth* (ἐν Abendzeitung ἀρ. 23).
- G. Schwab, *Griechenlands Hoffnung* (ἐν Morgenblatt, ἀρ. 1).
- J. K. Tobisch, *Hellas*. Βρέσλαου.
- J. W. von Wessenberg, *Neue Gedichte* (περιέχει διάφορα φιλελληνικά). Κωνσταντία.
- L. Mürkert, *Griechenlands Blutige Weihnacht*, Δρέσδη.

β) ΔΡΑΜΑΤΑ

- J. G. Bartholomä, *Die Hetäristen*. Δίλιγγεν.
 A. von Pappenheim, *Rosa Velasko oder die beiden Canardis*. Δίλιγγεν.
 J. Seyfarth, *Der Befreier Griechenlands*. Βερολίνον.

γ) ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

- W. von Ludemann, *Andrussos der Livadier*.
 Λειψία.

1828

α) ΠΟΙΗΣΙΣ

- Reinhold, *Die Seeschlacht von Navarin* (ἐν Morgenblatt, ἀρ. 21).
 L. Richter, *Vision nach der Schlacht von Navarin* (ἐν Dresdner Morgenzeitung, ἀρ. 61).
 Max Rio, *Der Griechen Stamm* (ἐν Abendzeitung, ἀρ. 186).
 E. Weyden, *Griechenlieder*, τεῦχος α'. (τὸ μόνον ἐκδοθέν). Βόννη.

β) ΔΡΑΜΑΤΑ

G. J. Krahe, *Der Fall von Missolonghi*. Μόναχον.
 F. Metellus, *Die Scioten*. Βερολίνον.

γ) ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

K. Hase, *Der Griechische Robinson*. Λειψία.
 F. Lichtenfels, *Maja der Rätseihafte*. Λειψία.
 F. Pauer, *Die Stiefbrüder*. Βρουνοβίκη.
 G. Sellen, *Der Todesruf, eine wahre Begebenheit aus dem Griechischen Freiheitskampf*.

Κατὰ τὰ ἔτη 1829 - 1830 ἐδημοσιεύθησαν ἀκόμη
 διηγήματα ἐλληνικοῦ θέματος, ὧν μνημονεύομεν :

W. von Alben, *Graf Branska*. Λειψία 1829.
 W. Fischer, *Die Beiden Freunde*. Βερολίνον 1829.
 E. O. Itzel, *Die Freunde*. Λειψία 1830,

ΤΕΛΟΣ

ΤΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Κεφάλαιον Α'. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Γερμανῶν διὰ τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα πρὸ τοῦ 1821.	σελ. 1
Κεφάλαιον Β'. Ἡ ἔκρηξις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστά- σεως καὶ αἱ πρῶται φιλελληνικαὶ ἐκδηλώσεις.	» 15
Κεφάλαιον Γ'. Γερμανοὶ ἐθελονταὶ ἐν Ἑλλάδι.	» 45
Κεφάλαιον Δ'. Τὰ φιλελληνικὰ σωματεῖα καὶ οἱ χάριν τῶν Ἑλλήνων ἔρανοι.	» 54
Κεφάλαιον Ε'. Ἐπίδρασις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστά- σεως ἐπὶ τῆς Γερμανικῆς λογοτεχνίας.	» 69
Ἐπίλογος	» 85
Παράρτημα	» 87

1. Ἡζωή μου	Δ. Βικέλα	Δρ. 22.—
2. Οἱ Μέλλοντες Στρατιῶται	Δ. Πάουελ	> 6.40
3. Ἡ Ἀγωγή	Ε. Στένσερ	> 13.20
4. Τὰ χημικά Διπάσματα	Ρ. Δημητριάδου	> 5.60
5. Χῶραι καὶ Λαοὶ τῆς Εὐρώπης	Γ. Σοτηριάδου	> 6.40
6. Ἐπιστολαὶ πρὸς Πρωτοψάλτην	Α. Κοραῆ	> 4.80
7. Εἰκόνες Ἀρχ. Ἑλλήν. Ἱστορίας	(μετὰ κειμένων)	> 5.60
8-10. Βυζάντιον καὶ Βυζαντινὸς Πολιτισμὸς, τεύχη 3	Ἐσσελίγγ	> 18.80
11. Ἐγκόλιον τῶν Νέων τεύχος Α΄	Α. Βενεδέττη	> 6.40
12. > > > Β΄	Α. Βενεδέττη	> 4.40
13. Γνώμαι	Ἀδ. Κοραῆ	> 4.00
14. Στρατιωτικὰ Διηγήματα	Ε. Δε-Αμίτση	> 6.40
15. Τὰ πρῶτα Βήματα τῆς Ἀνθρωπότητος	Α. Κορυτίδου	> 6.40
16. Πολεμικὰ Διηγήματα	(βραβευθέντα)	> 4.40
17. Ἡ Βυζαντινὴ Θεσσαλονίκη	Α. Ἀδαμαντίου	> 8.—
18. Δύο ἐχθροὶ τοῦ Ἀνθρώπου	Ν. Ἀποστολίδου	> 4.40
19. Ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ποίησις	Σ. Κ. Σ.	> 4.—
20. Ἐκ τῶν πειητικῶν βιβλίων τῆς Π. Διαθ.	Δ. Σ. Μπαλάνου	> 4.80
21. Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἑλλ. γλώσσης	Γ. Ν. Χατζιδάκι	> 7.20
22. Τὸ Ἅγιον Ὄρος	Γ. Σωτηρίου	> 9.60
23. Ἀνέκδοτα τοῦ Πλουτάρχου Α΄	Χ. Ἀννίου	> 6.40
24. Μαργαριτάρια καὶ Γουναρικά	Ν. Ἀποστολίδου	> 4.80
25. Ἡ Ἁγία Σοφία	Γ. Σωτηρίου	> 7.20
26. Ἡ Μεγάλῃ Ἐβδομάς καὶ τὸ Πάσχα	Δ. Σ. Μπαλάνου	> 4.80
27. Ἀστέρες	Δ. Αἰγινήτου	> 8.80
28. Ἀξιώσεις Ἐργασίας Κεφαλαίου	Κ. Δοσίου	> 6.40
29. Μετέωρα	Δ. Αἰγινήτου	> 10.80
30. Ἀνέκδοτα τοῦ Πλουτάρχου Β΄	Χ. Ἀννίου	> 6.—
31. Αἱ Γυναῖκες εἰς τὴν Λαογραφίαν	Σ. Κυριακίδου	> 7.60
32. Οἱ Μύρωμηκες ἐν πολέμῳ καὶ εἰρήνῃ	Δ. Δαλεξίου	> 6.40
33. Ἐπιστολαὶ Σενέκα (Μεταφράσις) >	Δ. Γρατσιάτου	> 5.60
34. Ἀνέκδοτα Πλουτάρχου Γ΄	Γ. Ἀννίου	> 8.—
35. Χριστούγεννα. Πρώτη Ἰανουαρίου Θεοφάνεια	Δ. Μπαλάνου	> 4.—
36. Γύρω στὴ φωτιά	Μ. Μιχαηλίδου	> 9.20
37. Πλινίου τοῦ νεωτέρου ἐπιστολαὶ	Γ. Κ. Γρατσιάτου	> 5.20
38. Παιδιά συλλεγθεῖσαι ὑπὸ George Draper	Δεσπ. Μιχαηλίδου	> 6.80
39. Νέα Διηγήματα	Ἐμμ. Λυκούδη	> 12.—
40. Τὸ Ὄρησκειτικὸν Θέατρον τῶν Βυζαντινῶν	Α. Παπαδοπούλου	> 6.40
41. Ἀπο τὸ ἡμερολόγιον τῆς ζωῆς μου	Ἐμμ. Λυκούδη	> 10.40
42. Ἡ Μητέρα καὶ τὸ Παιδί	Ζωῆς Φράγκου	> 7.60
43. Ἡμερολ. Πολιορκ. τοῦ Μεσολογγίου 1825-1826	Γ. Δροσίνη	> 14.—
44. Οἱ Ἀστέρες εἰς τὴν Ποίησιν καὶ τὴν Μυθολογίαν	Δίσκ. ἐκ τοῦ Ἀγγλ.	
45. Ὁ Ἰγενὴς Ἀκρίτας τὸ ἐθνικὸν μας ἔπος	Αἴγλης Δ. Αἰγινήτου	> 7.20
46. Ὁ Καποδίστριας καὶ ἡ εποχὴ του	Στίλπ. Κυριακίδου	> 8.—
47. Ἡ Ὑγιεινὴ τοῦ Παιδίου	Κ. Μαυράνη	> 6.—
48. Οἱ Κρητῆς μου	Σόλωνος Βέρα	> 12.40
49. Ὁ Καναδάς	Γ. Μ. Δαμβέργη	> 13.20
50. Βυζαντινὸ Παραμῦθι	Ἑλλης Χ. Ἀποστολίδου	> 5.60
51. Ἡ Νεανικὴ Ἠλικία	Φ. Κουκουλέ	> 8.80
52. Ἱστορικαὶ Διηγήσεις	Μ. Μιχαηλίδου	> 4.80
53. Ἐρωτόκριτος. (Μετὰ εἰσαγ. καὶ Λεξιλογίου)	Μ. Κοντογιάννη	> 4.40
54. Ὀδοιπορικαὶ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Κρήτην	Σ. Σανθουακίδου	> 21.—
55. Ἡ Μοναχὴ Θεοδοσία	Μ. Δέφνερ	> 13.—
56. Ἡ Τέχνη τῆς ὁμιλίας	Φαίδ. Γ. Κουκουλέ	> 4.80
57. Στ' Ἄγραφα	Ἑλλης Χ. Ἀποστολίδου	> 9.60
58. Ἀπὸ τὰ παιδικὰ ἀναγνώσματα τοῦ Τολστόη ὑπὸ	Δ. Λουκοπούλου	> 9.60
	Ζωῆς Σ. Φράγκου	>